LASTAVICA

BAJKE
IZ CIJELOG SVIJETA

LASTAVICA

Urednik: AHMET HROMADŽIĆ

Broj 75
OKTOBAR, 1961.

IZDAVAČKO PREDUZEĆE
»VESELIN MASLEŠA«
SARAJEVO, 1961.

Bajke iz cijelog svijeta

SARAJEVO
1961.

SARAJEVSKI GRAFIČKI ZAVOD, SARAJEVO, 1961.

KRAVARIĆ MARKO

Bio jedan udovac, pa se oženi po drugi put i uzme zlu, vrlo zlu, ženu, a imao je od prve žene jednog sina. Ova druga žena nije mogla očima gledati toga djeteta, a ništa joj nije bilo krivo.

Taj dečko išao je za govedima. Kad god bi dognao goveda kući, maćeha bi odmah rekla svom čovjeku, a jadnom i benastom ocu dečkovu:

»Hajde, čovječe, da jedemo«.

Tako oni odmah sjednu i na brzu ruku počnu jesti. A mali svaki put kad bi dognao goveda, morao ih je najprije povezati, pa onda tekar ići kući. Dokle bi siromah mali povezao goveda, zabavio bi se tako dugo da bi ovi dotle sve pojeli, te bi on, kukavac, svaki put ostao kratkijeh rukava.

Jednom kad je dečko tako ostao bez ručka, odažene goveda u polje, pa sjede na neki panj i stane plakati. Plače on tako, siromah, plače i jadikuje za svojom pokojnom majkom, a uto dođe k njemu neka stara, vrlo stara baka, pa ga zapita šta mu je da tako plače. A on joj odgovori:

»Pa nije mi, veli, ništa. Eto, sjetio sam se svoje pokojne majke, pa mi se nešto ražalilo i steščalo«.

Na to će baka:

»Ma znam, sinko, znam, ali ima tu i još nešto. Nemoj od mene kriti kad ja sve znam. Moj sinko, ti plačeš zato što si gladan: tvoja zla maćeha ne da ti jesti, jer hoće da

te šundra; ali ne boj se, neće joj to poći za rukom, jer svakomu zlu može se dohakati. Zato evo ti ove šibljike, pa čim doženeš goveda kući, udari šibljikom o krov štale, pa reci: »prilp«, i goveda će se sva sama povezati, a ti onda požuri se u kuću, pa ćeš još zateći nešto jela, i tako ćeš se nekako prehraniti«. I nato bake nestane.

A dečko, kad dogna goveda kući, učini onako kao što mu je baka kazala: udari šibljikom o krov štale i vikne: »prilp«, a goveda svako na svoje mjesto, te se sama povežu. On onda brže u kuću pa za sto; zateče još dosta jela i sit se naruča.

Išlo je to nekoliko dana. No njegova maćeha, čudeći se tome, mislila je kako je to da dečko tako brzo poveže goveda, te će jednog dana pripaziti šta on radi s govedima. Pred ručano doba, prije nego će dečko dognati goveda, sakrije se maćeha na takvo mjesto odakle će moći sve čuti i vidjeti.

Kad je dečko dognao goveda, ne znajući ni za što, odmah, kao i dosad, udari šibljikom o krov i reče »prilp«, pa odmah u kuću i dospije na ručak.

Sutradan ukrade maćeha onu šibljiku, te je spali, a dečko, kad dogna goveda, traži šibljiku, ali nje nema tamo gdje ju je on obično ostavljao, te on morade i opet sam vezati.

Dok on poveza goveda, maćeha i otac pojeli sav ručak, te on opet gladuj.

Drugi dan, kad je dečko odagnao goveda u polje, sjede opet onako gladan na panj, pak poče plakati. Plače on tako, plače kao godina, kad li al' evo opet one bake k njemu, pa ga pita šta mu je da plače.

On joj sad kaže kako mu je maćeha ukrala onu šibljiku, te kako sad opet mora sam goveda vezivati, a dok on goveda poveže oni pojedu sve jelo te sad opet mora trpjeti glad.

A baka će njemu:

»Sad ti druge ne preostaje nego da sisaš kravu«.

»Jest, kad bi mi se krava dala sisati«, reče on.

»Ne trebaš se zato bojati«, reče baka, »samo probaj, pak ćeš vidjeti«.

On sad proba, a krava, brate moj, stoji kao ukopana.

Tako ti je on sisao kravu svaki dan, a kad je dogonio uveče kući, bio je veseo. Hraneći se ovako, bome poče ti on rasti i napredovati tako da što ga uveče omrkne, još ga toliko ujutro osvane. Njegova maćeha počne se čuditi i glavu lupati; otkuda i kako je to da dečko napreduje kad kod kuće ništa ne jede.

»Drugi će tu morati vrag biti«, pomisli maćeha, »njega neko potajno hrani«.

Jedanput će zapitati ona njega otkuda se tako uhranio i ko ga hrani.

A on će njoj:

»Pa ne hraniš me ti, valjda i sama znaš, nego mi donose pastiri po koricu suva kruha, te se tako hranim da se prehranim«.

»Taman bi ti bio taki zavratak da te pastiri hrane suhim kruhom«, reče maćeha, te naumi da tome uđe u trag. »E, moj mali«, veli mu ona, »kasno si se ti rodio da bi mogao mene prevariti«.

Sjutradan spremi se ona, pak će krišom otići u polje gdje mali napasa goveda; sakrije se za jedan šiprag, pa će paziti.

Kad oko ručano doba, al' ima šta i vidjeti: mali podavro pod kravu pa sisa, a krava stoji kao ukopana. Ona sad ode kući, pa čim se sastane s čovjekom, reče mu:

»Čuješ, čovječe, ja hoću da zakolješ našu Milenku«.

»Ne budali, luda ženska glavo«, veli joj čovjek. »Kako bih ja klao onakvu kravu, a pri tom i jedinu muzaru, pa

da onda suvotujemo kao i druga sirotinja, bez ikakva smoka?«

»Nema tu ništa«, veli ona, »ti kravu moraš zaklati, jer onaj tvoj zavrzan sisa kravu, pa ne mogu ništa umusti, a hraniti kravu samo za onoga glavonju, to bi mi se zvalo lijepo gospodarstvo«.

Žao je čovjeku krave, a teško mu opet imati s vragom posla, stoga ode najprije sam da se osvjedoči i da vidi šta je. Mali, kad je vidio oca da pazi hoće li posisati kravu, nije htio taj dan sisati. Čovjek dođe kući pa reče ženi da tu nema ni traga od kakvoga sisanja, jer on je dobro pazio, pa čitavi dan nije mogao ništa opaziti.

Žena sad prospe na jadnog čovjeka čitav vaganj grdnja, pa ga otjera i po drugi put da ide motriti.

Čovjek ode, ali i ovaj put ne viđe ništa.

A žena ti se, moj brate sad razljuti, sve joj počeše iz očiju iskre iskakivati, pa ti opet prosu na kukavnog čovjeka čitav pljusak grdnja.

»O ti, slijepče slijepi«, veli ona njemu, »oči ti ispale i kad sam te ja takoga poznala. Ti ništa ne vidiš, van da ti se o nos objesi«. Te ti ona sad opet ode u polje gdje je dečko pasao goveda. Kad ona tamo, ali dečko, baš kao uprkos, opet pod kravu, pa počne sisati da ona vidi. Ova sad kad došla kući, počne čovjeku:

»Čuješ, čovječe, evo ja ti i pošljednji put velim: ako nećeš klati, ja ma'm odlazim od tebe, jer vidim da nemam čovjeka koji bi bio vrijedan da s njim živim«.

Čovjek sad nije imao kud kamo, jer s vragom zlo, a bez njega devet puta gore, te joj reče da će zaklati kravu, pa neka bude jedanput mir.

Kad je dečko saznao da će kravu zaklati, vrlo se ražalosti, te nije mogao ništa jesti ni piti, pa kad je došao u polje, sjede opet na onaj panj, pa počne plakati i naricati.

Plače on tako, plače, al' evo ti opet one bake, te ga pita šta mu je i zašto plače. On joj sad kaže sve. A baka će njemu:

»Ne boj se, sinko, ništa, nego kad budu kanili kravu klati, išti ti da je sam kolješ, pa onda izvedi kravu u voćar, priveži je za voćku, ali samo ovlaš, tako da se može odriješiti čim samo malo trgne glavom, pa onda izmahni sjekirom da je udariš u glavu; krava će trgnuti glavom, pa će se odriješiti i pobjeći, a ti ugodi za njom, ali više se ne vraćaj svojoj kući, nego kad se sastaneš s kravom, ne rastaj se više od nje. Ona će tebe hraniti, a ti ćeš nju timariti«.

Bake nestane, a dečko ode kući i namisli da učini sve onako kako ga je baka uputila.

Sjutradan kaže otac dečku:

»Čuješ, dijete, našu Milenku moramo još danas ubiti«.

»Pa dobro«, veli dečko, »ubiti, ubiti; nego znaš šta je, pusti to meni; ja ću s tijem biti brzo gotov«.

»Eno ti je«, veli mu otac, »pa je ubij kako ti god drago kad ti srce i duša podnose, ja ionako ne bih mogao dići svoje ruke na tu našu hraniteljicu«.

Dečko sad uzme sjekiru, odvede kravu u voćar, te je veže za jednu voćku, onako ovlaš, kako ga je baka naputila, i izmahne sjekirom kao da će udariti kravu u glavu; krava trgne glavom, otrgne se, te nagne bježati, a dečko ugodi pa za njom.

I tako pobjegnu obadvoje u šumu, tu se sastanu i krili su se tri godine da ih ne pronađe bezdušna i zlobna maćeha. Za te tri godine dečko je kravu timario i hranio, ali zato je i ona njega dobro nadajala.

Živeći dečko tako za tri godine, naraste kršan momak: lijep, brate moj, kao smišljen, jedar kao nadojen, a snažan kao od brijega odvaljen. Kad ga krava viđe takoga, najedanput će progovoriti, ma baš kao i pravo čeljade:

»Moj sinko«, veli ona njemu, »ti si dosta sad jak, više ti ne treba moje hrane, odsad ćeš moći i bez mene živjeti; idi po svijetu pa radi, te se hljebom hrani; ali prije nego se rastanemo, moraš me svojom rukom ubiti«.

»Sačuvaj bože«, veli on, »kako bih ja mogao svoju ruku dići na svoju hraniteljicu; to ja niti mogu, niti hoću«.

»Ti mene moraš ubiti«, veli opet krava, »i neka ti je prosta moja krv. Meni ionako nema više ovdje života, nego ti lijepo mene ubij, pa me zakopaj da me ne bi dušmani dirali mrtvu«.

Kad je ovaj vidio da ga se neće da okani, zapita je kako i čim hoće da je ubije.

»Najlakša će mi smrt biti« veli krava, »ako me ubiješ svojom šakom«.

On sad diže ruku, pa kravu šakom u čelo, i ona na mjestu ostade mrtva. Onda iskopa duboku jamu, te kravu sahrani, pa onda iščupa tri hrasta i metne ih na njezin grob.

Kad je tako svršio s kravom, digne se odatle u svijet. Išao je on tako, išao, bo'me dođe usred šume pred jednu kolibu. Pred kolibom sjede dvije grdne junačine, strašno ih je bilo pogledati, a nekamoli s njima besjediti. On, izišavši preda njih, pozdravi ih: »Zdravo, mirno, braćo!«

»Zdravo, dobro«, dočekaše oni. »A otkuda smo mi tebi braća, ta mi ne znamo još ni ko si ni otkuda si«.

Onda on njima ispriča sve o sebi i reče im da se zove Kravarić Marko (zato što ga je krava othranila), pa zapita i njih ko su oni, otkuda su i kako se zovu.

Oni mu se sad kažu, i jedan reče da se zove Tarigora, a drugi Krivigreda.

Kad su se tako poznali ovi naši junaci, onda će Tarigora i Krivigreda zapitati Marka:

»Zbilja, pobratime, ne pitamo te jesi li nam štogod jak, jer bez toga ne možeš nam biti ortak«.

»A, jak sam«, veli Marko, »kao i svaki drugi čovjek; ta još nijesam ni imao prilike da okušam svoju snagu«.

Nato Tarigora poče čupati hrašće s korijenjem iz zemlje i valjati kao kakav strašan vihor; Krivigreda opet zgrabi najdeblji hrast za vrh, pa ga savi uprav do zemlje; pa onda rekoše Marku da on potakne ugarke na vatru. A na vatri je gorjelo veliko hrašće. Naš ti Marko pograbi svakom rukom po jedan hrastov ugarak (a svaki je bio teži od njega), pa potakne vatru.

Kad to vidješe Tarigora i Krivigreda, rekoše Marku:

»E, pobratime, po tome što vidjesmo bićeš nam dobar ortak. Ali sad da ti kažemo našu nevolju, u kojoj ćeš nam, kao naš ortak, morati od danas pomagati. Dakle, čuj ti nas. Ovdje u ovoj šumi ima ti neko čudo od starca. To ti je baš prava peljda; nemaš ga šta vidjeti, ta nije ti van koliki palac, a brada mu od lakta; da nema ono brade i da ne jaše na zecu, uprav mogao bi ga pogaziti u travi. Ti si vidio našu jakost, ali šta je to prema jakosti toga čudnoga starca? S tolikom našom snagom nijesmo mu ipak kadri ništa učiniti. Već nam je toliko dozlogrdio i dodijao da nam je postao i život ovdje tako dosadan da smo se već nekoliko puta spremali da bježimo odavle kud bilo u svijet«.

Sjutradan reći će Tarigora:

»E braćo, ako će se živjeti, mora se i raditi, stoga ako ste sporazumni sa mnom, a vi hajte danas u lov, a ja ću ostati da spravljam ručak i da pazim kuću«.

Tako i bude.

Krivigreda i Kravarić Marko odu u lov, a Tarigora ostane kod kuće da spravlja ručka. Kad je ovaj već bio gotov s ručkom, evo ti starca na zecu, pa će Tarigori:

»Pomoz' bog, junače. Je li ručak gotov?«

»Dakako da je gotov, ali nije za tebe«, veli mu Tarigora »nego za mene i moje društvo«.

»O, tebe mi i tvoga mi društva«, naruga se starac, skoči na Tarigoru te ga dobro izlevuša, pa ga strpa poda se, te sjede na njega kao na kakav stočić i opuca sve sam što je ovaj bio spremio za njih trojicu, pa otkasa na svom zecu dalje.

Kad ona dvojica došla iz lova, pitaju za ručak, a Tarigora im sve ispripovijeda kako mu je bilo sa starcem.

Sjutradan reče Krivigreda da će on ostati da spravlja ručak i da čuva kuću. Ali i on prođe kao i Tarigora.

Onda će Kravarić Marko: »Hajte, braćo, sjutra vi u lov, a ja ću ostati da siguravam ručak, da okušam i ja sreću s tijem dušmanskijem starcem, i da vidim kakvo izgleda to čudo«.

Tako i bude.

Kad su sjutradan Tarigora i Krivigreda otišli u lov, ostane Kravarić Marko kod kuće da sigurava ručak. Tek što je on bio gotov s ručkom, al' evo ti starca od palca s bradom od lakta na zecu, pa preda nj.

»Je l' gotov ručak?«

»Gotov je ručak«, veli Marko, »ali neće tebe ubosti u gubicu«.

»Hoće, bome, prije nego tebe« veli starac.

»Valaj neće« veli Marko.

»Bome, hoće«.

»Bome, neće«. U toj svađi zgrabi starac rukom za lonac. On za lonac, a Marko njega za bradu, pa nosi, nosi k jednoj bukvi; rascijepi jednom rukom onu bukvu, pa uperivši starčevu bradu u onu rascjepinu, ostavi ga tako da visi o bradi, a on ode natrag u kolibu. Taman on tamo, al' evo ti i one dvojice iz lova, pa ga pitaju da li je gotov ručak. On im pokaza cio ručak, te ga izruči u zdjelu i metne pred njih. Oni se tome začude, pa ga pitaju je li dolazio starac.

»Ručajte, ručajte«, veli on njima, »pak ćete poslije vidjeti je li dolazio«.

Oni sad lijepo tu siti ručaju, a kad ručali, odvede ih Marko da vide starca uprešena s bradom u bukvu. Kad tamo, al' jest! ni bukve ni starca.

Starac ti, moj brate, iščupao bukvu iz zemlje, pa zglobitu onako sa žilama i granama odvukao, a kud je god prolazio s njom, svuda je ležalo drveće po zemlji. Sve je to starac, vukući za sobom, povaljao.

Oni sad ugode onijem tragom, pa za njim. Išli oni tako, išli, uto dođu do jedne jame i nađu da je starac u tu jamu uvukao onu bukvu. Kad to vidje Kravarić Marko, reći će svojijem drugovima.

»Braćo, hajte me spustite u ovu jamu, a ja idem tražiti starca, i tražiću ga dokle ga ne nađem, pa ma morao ići do na kraj svijeta«.

Ovi sad brže-bolje spletu od pavetine uže, te spuste Marka u jamu. Kad on sišao dolje, al tu, moj brate, sve same neke pećine. On ti sad ugodi kroz te pećine, pa goni, pa goni, bome dođe ti on na jedno lijepo polje, a dugačko ti je i široko, ne možeš ga očima pregledati. On ugodi tijem poljem, pa hajde, pa hajde, bome dođe na jedno mjesto, a tu igra kolo samijeh baba. On im nazove boga, a one će njemu:

»Bog dao, čovječe s onoga svijeta, bog dao! A kakva je tebe nevolja amo dognala?«

On im sad kaže sve i pita ih jesu li vidjele starca od palca sa bradom od lakta, a o njoj vuče bukvu. One ga upute odatle da ide dalje. On zakala dalje, pa goni, goni, dođe na jedno mjesto, a tu igra kolo samijeh žena, sve u samo srebro odjevene, a na srebru igraju. On i njima nazove boga i pita ih za starca. One ga upute dalje. Otale dođe na jedno mjesto, a tu igra kolo samijeh djevojaka. Mili bože, djevojke lijepe kao smišljene, ne znaš koja od

koje ljepša, koja l' đeđernija. Tu vidi i starca sa onom bukvom o bradi, pa oko djevojaka sve poskakuje s noge na nogu. Kad naš Marko viđe starca, priskoči k njemu, zgrabi ga za glavu, pa mu izguli svu bradu, koja ostade ucijepljena u bukvi. On htjede sad da ubije starca, ali ovaj ga zamoli da mu oprosti život »jer«, veli, »sad me se ne trebaš više bojati; moja snaga otišla je sa bradom, nego, ako mi oprostiš život, kazaću ti nešto što će ti donijeti sreće za cijeli tvoj život«.

Marko ga sad pusti.

»Poklanjam ti, starče, život«, veli Marko, »jer nijesam rad da iko na mene zažali, a još manje da me prate čije suze i kletve; volim nepravdu trpjeti nego li je činiti; dobrim se i neprijatelj pridobija, a zlim i prijatelj odbija; neka ti je, dakle, prost život kad ti je mio toliko, a mislim da ćeš i ti, ako si čovjek, znati šta ti valja činiti«.

Starac ga sad uze za ruku, pa ga izvede na jedan brežuljak i reče mu:

»Vidiš li ono jezero, i u jezeru onaj visoki jablan? Na onome jablanu ima ti jedna tica orletica, koja ima gnijezdo tamo i leže mlade, ali čim joj mladi odrastu da bi već mogli izletjeti i ostaviti gnijezdo, izađe ti iz jezera strašna zmija šestokrilka, pa ujedanput, kad orletica ode tičićima po hranu, ispne se na jablan, i pojede sve tičiće. A tica orletica, kad se povrati pa ne nađe svojijeh mladijeh, oblijeće ono mjesto, te strašno pijuče i dan i noć da je uprav žalost slušati. To traje sve dotle dokle ne počne opet leći druge tičice. Ti si dosta jak, a zbog svoje pravednosti i sreće imaš, pa idi i ubij onu zmiju šestokrilku, te spasi tičiće koji su sad u gnijezdu i koji bi trebali za koji dan da izlete, pa te eto srećna cijeloga tvoga vijeka. Zato, pak, što si mi poklonio život, evo ti blaga, srebra i zlata, pa ponesi koliko ti god drago i koliko ponijeti možeš, a povrh toga, izaberi djevojku koju ti srce tvoje obe-

geniše, pa idi svojoj kući ako hoćeš, a ako nemaš volje da ideš odavle, možeš ostati pa tu živjeti, i niko ti za to neće zamjeriti ili prigovoriti«.

Kad je Marko saslušao što mu starac reče, reći će i on starcu:

»E, hvala tebi, starče, na svemu, ali ja imam još dva dobra druga, koji su me amo spustili i koji me još čekaju na ulazu u ovaj podzemaljski svijet da me opet izvuku gore. Zato, ako mi ne možeš dati i za svakoga od njih po jednu djevojku, onda ne mogu ni za sebe nijedne povesti, jer nijesam rad da mi drugovi reknu da sam samoživac. Dakle, starče, ako hoćeš da me daruješ, a ti mi daj i za moje drugove djevojke da im ponesem odavle nešto što bi se moglo nazvati pravim pobratimskim darovima«.

»Dobro, junače«, reče starac, »ja poznajem i tvoje pobratime, i oni su dobri junaci, pa su vrijedni da im poneseš darove kakve si naumio. Evo ti djevojke, pa biraj koje god hoćeš«.

Naš Marko sad izabere tri najljepše djevojke, i uzme blaga, srebra i zlata što je mogao ponijeti, pa se uputi onoj jami kroz koju ga spustiše njegovi drugovi; zadrma onijem užetom, te dade znak svojim ortacima da je tu. Oni se tako isto jave opet odozgo da još čekaju. On je sad privezao jednu po jednu djevojku za uže i dao svakoj blaga koliko je koja mogla uzeti, a oni izvuku sve tri gore. Kad su i četvrti put spustili uže, dogovore se da Marka izvuku samo do polovice, pa onda da ga puste da pane, i tako mislili su oni da će se on sljuskati i ubiti, pa će tamo dolje i ostati, a oni će lijepo blago podijeliti i svaki s jednom od onijeh djevojaka živjeti, a onu treću, koju je Marko bio sebi namijenio, uzeće za sluškinju. Ovi zlo smislili, ali i Marko, kao da je otkrio misli svojih ortaka, dosjeti se nečemu, pa ti najprije probe radi, kad mu četvrti put spustiše uže, priveže jedan veliki kamen i dade

znak da vuku. Ovi vuci, vuci, pa kad dovukli do polovine, puste i uže i kamen, te kamen bub dolje.

Kad je Marko vidio ovo nevjerstvo, on se nasmija od dragosti svojoj dosjeci koja ga je tako spasla od očite propasti, pa ti se onda vrati natrag i uputi onom jezeru. Kad on tamo, al' iziđe iz jezera ona zmija šestokrilka, pa se poče penjati uz onaj jablan da pojede tičiće orletice. Kad on to vidje, zgrabi brže neku veliku kujaču, pa ucmeka zmiju i baci je onaku mrtvu u jezero, pa se onda ispuže na vrh onoga jablana gdje je bilo gnijezdo sa tičićima. Kad on tamo, a to u gnijezdu mladi; ali nijesu to tičići, nego velike tičurine, kakvijeh on nije nikada vidio; pa dobili već krila i perje kao stari. Čim oni vidješe Marka, počeše od radosti pijukati, jer su znali da ih je on izbavio od zmije šestokrilke, pa mu rekoše da se sakrije između njih, jer ako ga vidi njihova mati kad dođe, ona će ga od radosti progutati.

Sad se naš Marko umiješa među tičiće, oni ga pokriju svojijem krilima tako da se nije moglo poznati da je on tu. Tek što su ga tičići sakrili, ali evo ti i njihove matere, tice orletice. A to ti je tica, brate, da joj se čudom ne možeš načuditi. Svako joj je krilo dva hvata široko a tijelo kao sud desetak, kljun joj je toliki da bi najveći čovjek mogao stati u nj.

Kad je orletica vidjela svoje tičiće žive, zaradova se toliko da je svojim čudnovatim glasom zakrečala tako da su sve gore odjekivale, a naš Marko uvukao dušu u se, pa ni mrdnuti od golema straha. Onda će zapitati ona tičiće da li je dolazila zmija šestokrilka da ih pojede i kako su ostali živi.

Oni joj sad rekoše da je dolazila šestokrilka i da ih odbranio jedan čovjek, koji je ubio zmiju, te ih tako zauvijek spasao od najvećeg njihovog dušmanina.

»Pa gdje je, gdje je taj?« zapita orletica. »Ma gdje mi je, kažite mi. Ja bih ga, da mi je tu, od radosti i milošte ovaj čas pojela«. Onda joj tičići rekoše da je on otišao, ali oni ne znadu kuda.

Kad se orletica smirila, onda joj tičići rekoše:

»Majko, mi bi tebi kazali za našega izbavitelja ako nam obećaš da ga nećeš progutati«.

Ona im sad obeća. Oni se razmaknu, a Marko se izvuče ispod njih. Sad orletica zahvali Marku i reče mu neka kaže šta hoće da i ona njemu učini za tu veliku ljubav.

»Ja ne trebam ništa«, veli Marko, »osim da me naputiš kako da izađem na onaj svijet, a tijem bi mi učinila veliku uslugu«.

»E, moj prijatelju«, veli mu orletica, »ako to želiš, onda se moraš za to dobro spremiti. Dakle, čuj me. Treba ti devet kruhova, devet pečenih ovnova i devet vedara vina. Kad to spremiš, onda mi dođi i ja ću te iznijeti. Ali moraćeš pri tome na ovo paziti: kad te budem gore nosila, čim ja i kad god zinem, ti ćeš morati svaki put baciti u moj kljun po jedan kruh, jednog pečenog ovna i uliti jedno vedro vina. I dok ja sve to potrošim, ti ćeš biti gore«.

Naš Marko lati se sad posla, i bome spremi sve onako kao što mu je orletica rekla pa ode k njoj i reče joj, ako ostaje pri svom obećanju, da se spremi s njim na put, jer on je pripravio poputninu.

Ona se sad digne, uprti njega i sve što je on za nju pripravio na svoja leđa, pa hajd, gore. Kad god je ona zinula, on joj je bacio u kljun jedan kruh, jednoga ovna, i ulio jedno vedro vina. Ali kad su već bili blizu vrha, bilo je već sve potrošeno što je on bio pripravio; međutim, orletica zinu još jedanput, a Marko, ne imajući što da joj baci, brže bolje zgrabi za svoj list od noge, iskine

ga cijeloga i baci joj u kljun, a pri tom od velike muke i bola učini kroz stisnute zube »m-m«. Uto iziđu i gore.

Kad ga je spustila na zemlju, zapitaće ga:

»A vjere ti, pobratime, šta ti ono baci meni u kljun kad sam pošljednji put zinula?«

»Jere me to pitaš«, reče Marko »pa bacio sam ti mesa«.

»Znam, znam«, reče ona, »bacio si mi mesa, ali mesa svoga, jer sam poznala da je drukčije, a osjetila sam kad si od bola kroz stisnute zube učinio m-m«.

On sad vidje da ne može zatajiti, pokaže joj list od noge. A ona, kad vidje iskinut sav list, pljunu odmah na ranu, i list opet kao i bio.

Tu se sad naš Marko oprosti s orleticom i ode da traži svoje lijepe pobratime.

Išao je on tako, išao, pa dođe do jednijeh velikijeh i lijepijeh dvora. Tu sad prvu vidje svoju dragu, koju mu je dao u podzemaljskom svijetu starac laktobradac. On je nju poznao, ali ona njega nije. Sad je zapita bi li mu znala kazati gdje žive Tarigora i Krivigreda. Ona mu pokaza da su to njihovi dvori. Tu joj se on sad kaže, uzme je za ruku, pa s njom u te dvore, nađe Tarigoru i Krivigredu, a oni se razgnjili od lijenosti i nerada. On kad ih vidi ovake, zgrabi toljagu, te ih istjera iz kuće, prekine s njima svako dalje prijateljstvo i ortaštvo, i otjera ih u svijet bez igdje ičega, a on ostane tu sa svojom ženom, te je poživio još dugo, sretno i zadovoljno.

(Naša narodna pripovijetka)

ČUDNOVATI SREBRNJAK

Bila nekoć neka siromašna žena. U kući joj se malo toga našlo čime bi dušu okrijepila, a baš ništa na čemu bi se ogrijala, pa zato pošalje svoga mališana u šumu da sakupi drva. Kad mu svežanj bude dovoljno velik, dječak okrene kući, a put ga navede preko nekog strništa. Tu opazi uglat bijel kamen.

— Ah, jadni stari kamene, kako li si bijel i blijed, zacijelo ti je strašno studeno! — reći će dječak, skine sa sebe kaput pa njime zagrne kamen.

Kad je sa svojim svežnjem došao kući, mati ga odmah upita zašto po takvoj studeni ide u samoj košulji. Dječak na to pripovijedi kako je vidio star uglat kamen, sav bijel i blijed od hladnoće, pa mu dao svoj kaput.

— Budalo! — dočeka mati. — Zar misliš da kamen osjeća hladnoću? — I otjera dječaka da donese kaput. Kad je dječak došao do kamena, kamen se okrenuo i jednom stranom izdignuo iz zemlje.

»Sigurno je to stoga što si imao kaput, jadni kamene« — zaključi dječak.

No kad pogleda malo bolje, imade što i vidjeti: pod kamenom sandučić pun bijelih srebrnjaka. »Zacijelo su to ukradeni novci«, pomisli dječak; »niko neće pošteno zasluženi novac stavljati pod kamenje u šumi«.

Dječak uzme sanduk, ponese do jezera što bijaše odmah u blizini, pa sav onaj novac baci u vodu. Potonu srebrnjaci, ali jedan, od četiri šilinga, ostane vodi na površini. »Taj je pošteno zaslužen, takav ne tone«, rekne dječak u sebi, uzme srebrnjak, pa s njim i sa svojim kaputom krene kući. Kod kuće pripovjedi majci što je i kako je bilo: — Ali je jedan srebrnjak ostao na vodi i plovio — nadoveže dječak; — taj sam uzeo, jer je pošteno stečen.

— Glupane! — dočeka mati. — Kad bi pošteno bilo samo ono što na vodi pliva, onda na svijetu ne bi bilo mnogo poštenja. Da su novci bili i deset puta ukradeni, ti si ih našao, a svak je sebi najbliži. Da si novce zadržao, mogli bismo lijepo poživjeti za sav svoj vijek. Ali si ti glupan, pa ćeš takav i ostati, i zato više neću da se s tobom jadim i natežem, nego idi pa sam sebi hljeb zaslužuj.

I dječaku ne preostane drugo nego da se otisne u široki svijet. Uzeo on put pod noge, i dugo je i dugo obilazio bijelim svijetom tražeći službu. No kamo god bi došao, ljudi nalazili da je malen i nejak, te kazivali kako ga ne mogu uzeti u službu. Naposljetku dođe nekome trgovcu. Zadrže ga da pomaže u kuhinji, da kuharici nosi vodu i drva. Tu je dječak dugo služio, i već se zamomčio kad jednog dana trgovac opremi brod da otplovi u tuđinu, za svojom trgovinom. Na polasku svakog svog slugu upita šta bi da mu kupi i na povratku donese. Pošto svi izredaju svoje želje, dođe red i na momčića što je u kuhinju nosio vodu i drva, a ovaj trgovcu pruži svoj srebrnjak.

— Šta da ti za nj nabavim? — upita trgovac. — Neće to biti baš velika kupovina.

— Kupite mi šta za nj mognete dobiti, pošteno je zaslužen, to znam — odgovori momčić.

Trgovac obeća da će tako učiniti, pa se ukrca na brod i odjedri. Kad trgovac u tuđini iskrca brod i drugom ga robom nakrca i kad nakupuje što su sluge željele, lijepo se vrati na svoj brod i naumi da otplovi. Istom se tada prisjeti da mu je momčić iz kuhinje dao srebrnjak da mu za nj štogod kupi. »Zar da zbog toga srebrnjaka još jednom idem u grad?« pomisli trgovac. »Čovjek samo ima neprilike s tim tricama«. Uto naiđe neka starica s vrećom na leđima.

— Šta ti je to u vreći, majčice? — upitaće trgovac.

— Ah, nosim evo mačku — odgovori žena, — ne mogu je više hraniti, pa sam naumila da je u more bacim.

»Hm, momak je kazao da mu za srebrnjak kupim šta mognem dobiti«, reći će trgovac u sebi, pa će onda starici:

— Hoćeš li za nju četiri šilinga?

Žena brže-bolje prihvati ponudu i sklopi pazar.

Kad se trgovac otisnuo na debelo more, obori se strašno nevrijeme, oluja zahvati brod pa potjera tako da trgovac nije znao kamo plovi i najposlije ga pritjera nekoj obali na kojoj nikad nije bio. Tu trgovac spusti sidro, siđe s broda i ode u grad. U krčmi u koju je zašao bio prostrt sto, a na svakome mjestu za svakoga gosta bila pripremljena šiba. Začudno to bude trgovcu, jer mu nije išlo u glavu šta će im tolike šibe. Ali sjedne, sve u sebi mudrujući: »Dobro ću pripaziti šta drugi rade, pa ću i ja tako«. A kad su jelo donijeli na sto, imade prilike da vidi čemu služe one šibe: sa svih strana povrvjeli miši, bile ih tisuće i tisuće, a svaki je gost za stolom morao svojom šibom razmahivati i oko sebe udarati tako da se ništa nije čulo do udaranja — sve udarac za udarcem, praskanje i pucketanje, jedno gore od drugoga.

— Mučno je jesti u toj zemlji — primijeti trgovac. — Ama zašto ne držite mačke?

— Mačke? Šta vam je to? — u čudu će domaći, jer nisu za mačke znali.

Trgovac nato ode po mačku što ju je kupio za kuhinjskog momka, pa kad se mačka pojavila na stolu, miši brže bolje u svoje rupe, tako te ljudi mogahu bez brige objedovati: od pamtivijeka nisu u onoj zemlji jeli u takvu miru i tišini. I, dakako, odmah počnu trgovca moliti i zaklinjati da im proda svoju divnu životinju. Toliko su ga molili i salijetali te on naposljetku pristane, ali zatraži stotinu talira. Oni mu smjesta izbroje novac i još mu se lijepo zahvale na usluzi.

Otisne se trgovac s one obale i odjedri dalje, ali tek što zaplovi pučinom, ugleda mačku gdje sjedi navrh glavnog jarbola. Malo zatim opet se podigne oluja i strašno se nevrijeme razmaše, još gore negoli prvi put, te brod ponovo bude pritjeran nekom kraju gdje trgovac nikad nije bio. Iskrca se trgovac pa u krčmu, i gle — i tu na stolovima šibe, ali veće i duže. A bogme i bijahu potrebne, jer su tu vrvjeli miši dvaput veći od prijašnjih. I tude trgovac proda mačku i dobro je unovči: ovaj put dobije dvije stotine talira, i to bez pogađanja.

Kad je odjedrio i malko morem zaplovio — mačka i opet na jarbolu. Malo zatim eto i nevremena, nebo se sastavi s morem i zemljom, vjetar potjera brod te ga pritjera nepoznatoj obali. Iskrca se trgovac pa hos-bos u krčmu. Kad ono onamo, a to u krčmi stolovi i opet puni šiba, ali kud i kamo dužih i debljih — svaka šiba lakat i po duga, a debela ko držak na metli, tako te zapravo i nisu šibe već štapovi.

Navalili ljudi na trgovca te ga moli i salijetaj da im proda svoju mačku. Dugo se on sustezao i zatezao, ali naposljetku pristane da im dade mačku za tri stotine talira. Oni mu odmah izbroje novac, i povrh mu lijepo zahvale želeći mu zdravlje i svaku sreću.

Kad je trgovac isplovio na more, uzme sračunavati koliko je momak zaradio svojim srebrnjakom.

»Jest, nešto novaca treba da dobije«, reći će trgovac u sebi, »ali ne sve; ta meni ima da zahvali što sam mu kupio mačku, a svak je sebi najbliži«.

No u koji čas to u sebi dokona, nadigne se strašna oluja i silno se nevrijeme razmaše, tako te svi pomisle — gotovo je s brodom, ode na dno. I trgovac razabere da tu nema šale, nego mu se valja zavjetovati da će momku isplatiti sve do posljednjeg talira. I tek što se tako zavjetovao, gle — oluja jenja i more se smiri, a povoljan mu

vjetar okrene u jedra, tako te trgovac sretno stigne u zavičaj.

Pošto se iskrca, preda momku šest stotina talira, i povrhu mu još dade svoju kćer za ženu. Jer sad momak što je u kuhinji služio bijaše bogat kao i trgovac, i još više, te je od onda živio u svakoj sreći i zadovoljstvu. Svoju je majku uzeo sebi i lijepo je pazio. Nije bio kao što su drugi, nego je kazao: »Ja ne vjerujem u to da je svak samo sebi najbliži«.

(Norveška narodna priča)

NAJBOLJI POKLON

Jednoj djevojci dođoše u isti mah tri prosca. Bili su lijepi i vrijedni mladići. Djevojka je bila u nedoumici za koga da se odluči. Mislila je, razmišljala, ali nikako da riješi.

Najzad djevojci sinu srećna misao. Reče proscima: »Udaću se za onoga koji mi donese najbolji poklon«.

Mladići su bili zadovoljni uslovom. U potrazi za najboljim darom, prošli su mnogo gradova, ali ne nađoše što bi im odgovaralo.

Najzad prosci stigoše u neki grad u kome su vidjeli jedno neobično skupocjeno ogledalo. Zapitaše: »Šta staje to ogledalo?«

Odgovoriše im: »Tri hiljade«.

Prosci zapitaše zašto je ovo ogledalo tako skupo. »Ovo nije obično ogledalo. Ko pogleda u njega, vidi sve što želi da vidi« — slijedio je odgovor.

Prosci zaključiše da se ovo ogledalo može smatrati kao najbolji poklon i jedan od njih kupi ga za tri hiljade.

Mladići pođoše dalje. Trebalo je da i druga dvojica nađu neki neobičan poklon. Najzad ugledaše jedne kočije. Namah upitaše: »Šta staju ove kočije?«

Prodavac odgovori: »Tri hiljade«.

Momci će na to: »Zašto su tako skupe?«

Prodavac im objasni da ovim kočijama nisu potrebni ni konji ni uzde. One mogu same od sebe da idu u pravcu koji se želi.

Momci platiše za kočije tri hiljade, pa krenuše opet dalje da traže poklon trećem proscu.

Poslije dugog lutanja naiđoše na čovjeka koji je držao u ruci neobično lijepu jabuku. Zapitaše ga: »Prodaje li se ta jabuka?«

On im odgovori: »Da, prodaje se«.

Momci onda upitaše za cijenu.

Vlasnik jabuke odgovori: »Tri hiljade«.

Momci su željeli da im objasni zašto je jabuka tako skupa.

Ovaj im objasni da je to čudotvorna jabuka i da je zato toliko skupa što svaku bolest izliječi samo ako se da bolesniku da zagrize malo od nje.

Momci platiše tri hiljade, dobiše jabuku, a pošto je sada svaki od njih imao poklon za djevojku, krenuše natrag.

Mladić koji je nosio ogledalo zaželje da vidi šta djevojka sada radi. Pogleda u ogledalo i vidje da je ona na samrti. Na koji bi način najbrže stigli do djevojke? Njegov drug koji je imao kočije odgovori ponosno: »Ta ja imam kočije! Vidjećemo hoće li nas brzo odvesti kući. Momci sjedoše u kočije i krenuše. Poslije kratkog vremena bili su već u djevojčinoj kući.

Onaj koji je donio jabuku dade je djevojci i reče joj da odmah zagrize. Djevojka to učini i istog trenutka ozdravi.

Sada je trebalo da riješi čiji je dar najbolji. Za koga da se uda? Nije dugo razmišljala. Pošto je ozdravila od jabuke, odluči da se uda za onoga koji joj je donio jabuku, a druga dvojica odoše sa svojim poklonima.

(Estonska narodna bajka)

KAKO JE POSTALO DRAGO KAMENJE

Poglavica jednog indijanskog plemena imao je dva sina, koje je mnogo volio. Ovaj poglavica bijaše u ratu sa drugim jednim plemenom. Jedne mračne noći privukoše se dvojica njegovih neprijatelja do kolibe gdje su njegova dva sina čvrsto spavala. Neprijatelji uzmu polako mlađeg sina i odnesu ga daleko.

Svi Indijanci toga plemena pođoše da traže dječaka. Pretresli su svu šumu uzduž i poprijeko, a ukradeno dijete ne nađoše.

Poglavica je mnogo žalio svoga sina i na smrti reče svojoj ženi: »Moneta, moje pleme ne smije imati svoga poglavicu sve dok moje dijete ne bude nađeno i povraćeno od neprijatelja. Pošalji našeg starijeg sina da traži svoga brata, a dokle se on sa njim ne vrati, vladaj ti«.

Moneta je vladala mudro i plemenito. Kada stariji sin poodraste, ona mu reče: »Sine moj, idi i traži svoga brata, koga ja evo već tolike godine žalim. Ja ću vas svakoga dana očekivati, a svake noći ložiću vatru na vrhu planine da vam osvijetlim put«.

»Ne tuži, majko«, reče mladić. »Ti nećeš morati dugo vremena ložiti vatru na planini, jer ću ja ubrzo naći svoga brata i vratiću se s njim«.

Uskoro potom ode on na put, ali se ne vraćaše. Njegova mati odlažaše svake noći na vrh obližnje planine, a kada toliko ostari da sama ne mogaše više ići, mladići iz tog plemena nosili su je na svojim snažnim ramenima do vrha planine, tako da je svake noći ona sama dršćućim rukama ložila vatru.

Jedne noći bijaše velika oluja. I hrabri ratnici bijahu se uplašili, ali se Moneta nimalo ne poplaši, jer joj kroz oluju dopiraše do ušiju nečiji plemeniti glas: »Moneta, tvoji se sinovi vraćaju tebi«.

»Još jednom moram naložiti vatru na planini« uzviknu ona. Mladići su drhtali od straha, ali je ipak iznijeli na vrh planine.

»Ostavite me ovdje samu«, reče ona. »Čujem neki glas. To je glas moga sina i on me zove: »Majko, majko!« Dođite mi, dođite, djeco moja!«

Po oluji iđaše lagano uz planinu stariji sin. Mlađi bijaše umro na povratku kući, i brat ga nosaše mrtva u svom naručju.

Sutradan, zorom, odoše ljudi iz toga plemena na planinu da traže Monetu i njene sinove. Nigdje ih ne mogahu naći, ali gdje bijahu kanule suze jadne majke vidio se sjaj, neviđen dotle. Suze su se sijale na sunčevoj svjetlosti kao da je svaka od njih bila malo sunce. Uistinu to nisu bile više suze, već drago kamenje.

Najdragocjenija stvar na cijelom svijetu jeste suza majčine ljubavi i stoga su one postale drago kamenje, koje je najsjajnije i najljepše od svega kamenja na zemlji.

(Indijska narodna priča)

RIBAR I DUH

Nekada je kraj mora živio jedan stari ribar koji je bio uobičajio da svakog dana baci svoju mrežu samo po četiri puta u more. Naišao on tako jednom na morsku obalu, spustio košaru za ribe, pa zakoračio u vodu i bacio mrežu. Kad je mreža potonula i malo u vodi postojala, on poče da je izvlači i skuplja, ali osjeti da je nešto zadržava na dnu. Kada je vidio da nema snage da je izvuče, on iziđe na obalu, pa zaveza kraj mreže za kolac, a on se svuče i zaroni u more. Mučio se dugo, a kad je najzad mrežu izvukao na suho, našao je u njoj uginulog magarca. Rastužio se stari ribar zbog svoje uzaludne muke, uzdišući okrpio mrežu, dobro je ocijedio, pa opet zagazio u more i bacio je po drugi put. Sačekao je da potone i da se smiri, pa je povukao. Sada mu se učinila još teža no prvi put. On je pomislio da je puna riba, pa je vezao za obalu i zaronio da je odriješi. Mučio se opet dugo dok je nije izvukao na obalu. Sad je u njoj našao zemljani ćup pun pijeska i mulja. Zaplakao je stari ribar od jada, ali je opet iscijedio i očistio mrežu, raširio je i bacio po treći put. Kad ju je izvukao, bila je puna polomljenog crijepa, stakla i drugih otpadaka. Stari ribar, pun očajanja, pomisli na svoju ženu i djecu koji su ga kod kuće gladni čekali, pa reče:

— Ja mrežu ne bacam više od četiri puta, a tri puta sam je već bacio uzalud. Hajde da pokušam i ovaj posljednji put...

I pošto je još jednom okrpio mrežu, on je ponovo baci, sačeka da se smiri, pa potegne. I ovaj put nije mogao da je izvuče jer se mreža zaplela na dnu. On opet skide odijelo, zaroni u more i dugo se mučio da je odriješi. Kad ju je najzad izvukao na obalu, našao je u njoj ćup od bakra zapušen olovom u koje je bio utisnut Solomunov

pečat. Ribar se obradova misleći kako ćup može da proda nekom kujundžiji za dvije mjerice žita. Kad je prodrmao ćup, učini mu se da u njemu nečega ima.

On izvadi nož iz torbe, probuši olovo i nastavi da okreće ćup i buši oko poklopca dok ga nije otvorio. Onda ga izvrnu i prodrma, ali iz ćupa ne ispade ništa, nego pokulja nekakav dim koji poče da se širi po zemlji i po moru i da se diže nebu pod oblake. Ribar se našao u velikom čudu. Kad je sav dim izišao iz ćupa, on poče da se skuplja i zgušnjava, pa odjednom postade nekakav ogroman duh. Glava mu je bila kao brdo, usta kao pećina, zubi kao stijene, nozdrve kao provalije, a oči kao dva fenjera. Kad ribar ugleda ovo čudovište, zadrhta cijelim tijelom, zubi mu zacvokotaše, a grlo se osuši. Duh prozbori:

— O, proroče Solomune, oprosti mi, oprosti! Nikad ti se više neću protiviti, ni suprotstavljati tvojim naređenjima.

Ribar se nato osmjeli i reče:

— O, duše, zašto pominješ proroka Solomuna, koji je umro prije hiljadu i osam stotina godina? Kako si dospio u ovaj ćup?

Kad duh ovo ču, reče:

— Ribaru, raduj se!

Ribar pomisli da će ga duh nagraditi, pa veselo upita:

— A zašto da se radujem?

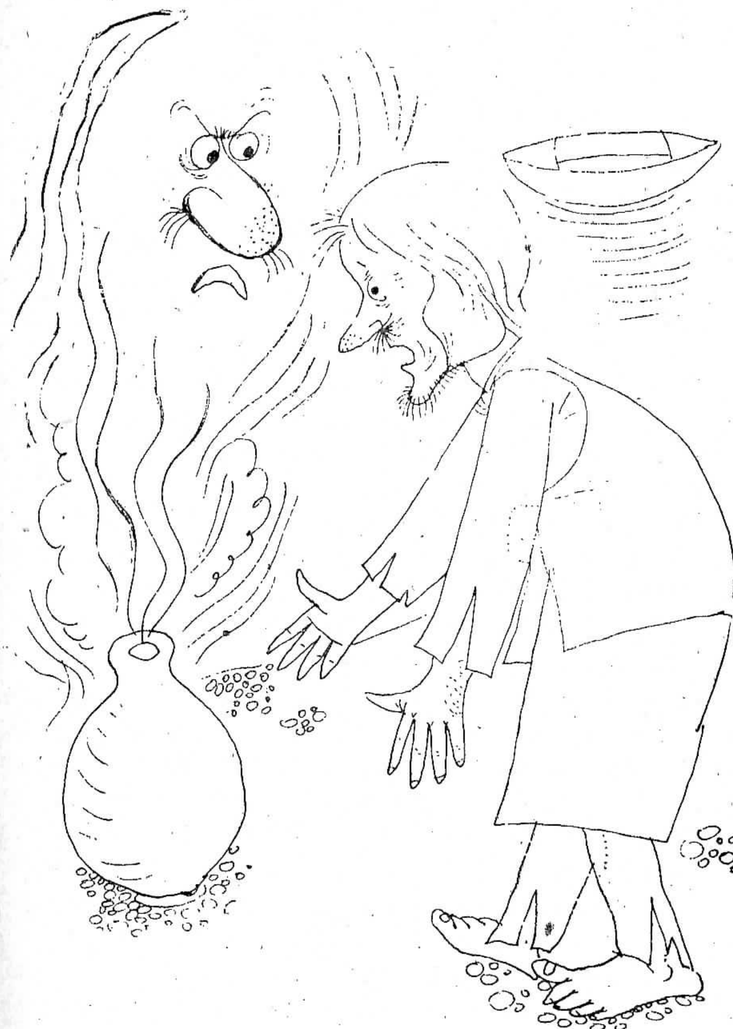
— Zato što ćeš odmah biti ubijen — odgovori duh.

— Zašto da budem ubijen? — upita ribar. — Zar te nisam izvukao iz morske dubine, oslobodio iz ćupa i iznio na zemlju?

Ali duh nato reče:

— Imaš pravo da od mene nešto zatražiš. — Možeš da izabereš način na koji želiš da umreš.

— Šta sam skrivio? — upita ribar. — Zar to da mi bude nagrada što sam te spasao?

— Znaj, ribaru, — poče duh da priča — da sam ja jedan od onih neposlušnih duhova koji se nisu pokorili caru Solomunu, sinu Davidovu. Da bi me kaznio, on me je strpao u ovaj bakreni ćup, zalio ga olovom, udario na olovo svoj pečat, pa naredio jednom poslušnom duhu da me odnese i baci u sredinu mora. Pošto sam tu proveo sto godina, riješio sam da onoga ko me oslobodi učinim najbogatijim na svijetu. Kad je prošla i druga stotina godina, a niko me nije spasao, ja odlučih da onome ko me oslobodi iz ćupa otkrijem sva blaga što se u zemlji kriju. U toku sljedeće stotine godina bio sam odlučio da svome spasiocu budem dovijeka sluga i da mu svakog dana ispunim po tri želje. Ali prođoše mnoge stotine godina, a niko me ne oslobodi. Onda sam se razbjesnio i odlučio: »Onoga ko me spase ubiću, a dozvoliću mu da izabere način na koji će umrijeti«. Ti si me sada spasao. Izaberi, dakle, način na koji želiš da umreš.

Kad je ribar ovo čuo, zakuka:

— Baš sam zle sreće! Kud baš sada da naiđem i da te spasim! Nego, oprosti mi, duše, pa da i tebi bude oprošteno. Ne ubij me da ne bi i ti bio ubijen.

Duh mu opet reče da izabere kako želi da umre. Kad je ribar uvidio da duh nema milosti, pomisli u sebi: »Ovo je samo duh, a ja sam čovjek, ja imam razum koji će mi pomoći da nadmudrim duha!« I pošto je malo razmislio, reče duhu:

— Tako ti Solomunovog pečata, hoćeš li mi reći istinu ako te nešto upitam?

Duh zadrhta pri pomenu Solomunovog imena i odgovori:

— Pitaj, ali samo kratko.

— Reci mi, — upita ribar — zar si ti zaista bio zatvoren u ovome ćupu?

— Bio sam u njemu zatvoren — reče duh.

— Lažeš, — reče ribar. — U taj ćup ne može da stane ni tvoja ruka, ni noga, a kamoli ti čitav.

— Bio sam u ćupu — opet reče duh. — Zar mi ne vjeruješ?

Ne vjerujem — odgovori ribar.

Duh onda poče da se rastvara u dim, koji se diže u vazduh i raširi po zemlji i nebu. Zatim se stade skupljati i pomalo uvlačiti u ćup, dok sav nije u njega ušao. Onda viknu iz ćupa: »Vidiš li, ribaru, da mogu da stanem u ćup? Vjeruješ li mi sad?« Ali ribar brzo dohvati ono olovo kojim je ćup bio zatvoren, pritisnu ga na grlić, pa povika: »O duše, izaberi ti sad način na koji želiš da umreš! Baciću te odmah u more, a onda ću ovdje da podignem sebi kuću i da opominjem sve ribare koji bi ovamo došli.

Kad je duh ovo čuo, pokušao je da iziđe iz ćupa, ali nije mogao jer je nad njim bilo olovo sa Solomunovim pečatom. Ribar ga ponese i zamahnu ćupom prema moru, a duh povika:

— Ne bacaj me, ne bacaj!

— Hoću, hoću — odvrati ribar. — Ako si u moru proveo hiljadu i osam stotina godina, ja ću učiniti da u njemu ostaneš dovijeka. Nisam li ti govorio: oprosti mi da bi i tebi bilo oprošteno, ne ubijaj me da ne bi bio ubijen?

Duh povika:

— O ribaru, ne čini to! Ti si čovjek, a ljudska djela treba uvijek da budu plemenitija od djela duhova. Oslobodi me, a ja ti obećavam da ti neću učiniti ništa nažao, nego ću te nagraditi tako da ćeš postati bogat.

Kad se duh na ove riječi zakleo, ribar opet otvori ćup, iz koga opet pokulja dim, koji se diže u visine i pretvori u grdnog duha. Duh odmah zgazi nogama ćup i baci ga u more. Kad je ribar ovo vidio, jako se uplaši misleći da je to rđav znak i jedva skupi hrabrosti da progovori:

— O, duše, zakleo si se da me nećeš prevariti. A ja ti opet velim ono što je mudrac Rujan rekao kralju Junanu: poštedi moj život da bi i ti poživio.

Duh se na to nasmija i reče ribaru:

— Pođi za mnom.

Ribar pođe za duhom, još pun straha i ne vjerujući da se spasao.

Duh ga je vodio preko jednog brda i doveo ga najzad do nekog jezera koje je ležalo između četiri brijega. Tu duh zastade i reče ribaru da baci mrežu. Kada je ribar pogledao u jezero, jako se začudio videći da u njemu ima crvenih, bijelih, plavih i žutih riba. On baci mrežu i izvuče četiri ribe, svaku druge boje.

Duh mu reče:

— Idi i ponudi ove ribe sultanu. On će ti za njih platiti toliko da ćeš biti bogat. A sada, ribaru, moram da te ostavim...

Kako to reče, duh udari nogama o zemlju, a ona se rastvori i proguta ga.

A ribar, sav radostan, pođe u grad i uputi se pravo sultanovom dvoru.

Kad je sultan ugledao raznobojne ribe, jako se začudio i rekao svome veziru:

— Odnesi ih mladoj kuharici koju mi je poklonio grčki kralj, a ribaru podaj četiri stotine dukata.

Pošto je naredio kuharici da ribe dobro isprži, vezir isplati ribaru četiri stotine dukata.

Ribar pođe veselo svojoj kući, kupivši ženi i djeci uz put sve što im je bilo potrebno.

A mlada sultanova kuharica očisti i posoli one ribe i spusti ih u tiganj da se prže. Kad su s jedne strane bile dobro pržene, ona ih prevrnu na drugu, ali tada se odjednom rastvori zid u kuhinji, a iz otvora iziđe lijepa djevojka, vitka stasa, nježna lica i sjajnih, tamnih očiju. Bila

je odjevena u svilu i okićena dragim kamenjem, a u ruci je nosila bambusov štap. Taj štap ona gurnu u tiganj i umiljatim glasom reče:

— Ribo, hoćeš li održati riječ?

Kad je kuharica sve ovo vidjela i čula, pala je u nesvijest. Djevojka ponovi svoje pitanje još jednom, a ribe nato digoše glave iz tiganja i uglas odgovoriše:

— Ako ti održiš riječ, i mi ćemo je održati.

Nato lijepa djevojka prevrnu tiganj i ode kroz onaj otvor, a zid se opet sastavi. Kad je kuharica došla k sebi, vidjela je da su ribe izgorjele kao ugalj. Uto dođe vezir i reče joj da ponese sultanu pržene ribe. Ona nato zaplaka i ispriča veziru šta se dogodilo. On se jako začudi, pa odmah dozva ribara i reče mu da ponovo donese iste onakve četiri ribe za sultana. Ribar uze svoj alat i ode do onog jezera između četiri brijega, baci mrežu i izvuče četiri ribe. Odmah se vrati u grad i odnese ribe veziru, a vezir ih predade kuharici i naredi da ih prži u njegovom prisustvu kako bi on vidio šta će se dogoditi. Kuharica očisti i posoli ribe, pa ih metnu u vreo tiganj, na vatru. Tek što se riba počela pržiti, kad se zid opet rastvori i opet se pojavi djevojka u svili, sa bambusovim štapom. Ona opet gurnu štap u tiganj i reče:

— O, ribo, hoćeš li održati riječ?

A ribe digoše glave iz tiganja i odgovoriše:

— Ako ti održiš riječ, i mi ćemo je održati.

Čim ribe ovo izrekoše, djevojka štapom izvrnu tiganj i nestade kroz onaj otvor na zidu, koji se opet sastavi. Tada vezir reče:

— Ovakav se događaj ne smije kriti od sultana.

On odmah ode sultanu i sve mu ispriča, a sultan se jako začudi i reče da mora i on sve to vidjeti svojim očima. Poslaše po ribara i narediše mu da opet donese onakve četiri ribe što brže može. Ribar ode na jezero i

uskoro se vrati sa četiri ribe u četiri boje i za njih dobi od sultana četiri stotine dukata. Onda sultan naredi veziru da u njegovom prisustvu isprže ribe. Vezir ih očisti i posoli i stavi u tiganj, na vatru. Ali kad su ribe bile upola pržene, rastvori se opet zid u kuhinji, a kroz otvor iziđe jedan ogroman crnac sa zelenom granom u ruci. On jasnim glasom upita:

— O, ribe, hoćete li održati riječ?

A ribe podigoše glave i rekoše:

— Ako ti održiš riječ, i mi ćemo je održati.

Nato crnac prevrnu onom granom tiganj, pa ribe izgorješe kao ugalj, a on nestade kroz zid, koji se opet sastavi.

Sultan se onda zamisli i reče:

— Ove ribe sigurno imaju neku tajnu i ja se neću smiriti dok je ne saznam.

On odmah pozva ribara i upita odakle mu te ribe.

— Iz jednog jezera koje se nalazi odmah tu, iza grada, između četiri brijega — odgovori ribar.

Sultan upita vezira zna li on za to jezero. Vezir reče da poznaje cijelu okolinu, ali da takvo jezero nikad nije vidio, niti je za njega čuo. Onda sultan upita ribara koliko ima do jezera, a ribar reče:

— Gospodaru nema ni pola sata hoda.

Sultan mu odmah naredi da njega i njegovu pratnju povede ka jezeru. Ribar u sebi prokle duha, ali nije imao kud, nego pođe ispred sultana i njegovih vojnika. Kada su stigli na brdo, ugledaše jezero i u njemu ribe raznih boja. Sultan je zapanjen stao i upitao svoju pratnju:

— Zar je moguće da niko od vas nije vidio ovo jezero koje se nalazi tako blizu našega grada?

Svi odgovoriše da ga vide prvi put.

Tada se sultan zareče:

— Ja se, vjere mi, neću vratiti u svoju prijestonicu dok ne budem saznao istinu o ovom jezeru i ribama u njemu.

Pošto je naredio vojnicima da sjašu i razapnu šatore na brdu, on pozva svoga vezira, koji je bio iskusan i mudar čovjek, i reče mu:

— Ja sam riješio da sam izvidim kakve su ovo čudne ribe. Kad padne noć, ja ću vas potajno ostaviti. A ti, vezire, ostani pred mojim šatorom i reci sutra mojim vojnicima i dvoranima da sam obolio i da ne smiješ nikoga da pustiš k meni. Ne govori nikome da me nema, a ja ću se najdalje za tri dana vratiti.

Kad je pala noć, sultan opasa svoj mač i krišom ode iz logora. Išao je cijelu noć, do svanuća. Kad je sunce izgrijalo, ugledao je u daljini nešto crno i obradovao se misleći: »Možda ću naći nekoga ko će mi objasniti tajnu jezera i onih riba«. Kad je prišao bliže onome što se izdaleka crnilo, vidio je da je to palata sazidana od crnog kamena, a okovana gvožđem. Na njoj su bila samo jedna vrata. Sultan se obradova, pa zakuca na vrata, prvo tiho, a onda sve jače. No, niko mu se ne odazva. On tada pomisli da je palata pusta, pa se osmjeli, uđe kroz vrata u nekakav hodnik i viknu:

— O žitelji ovog dvora! Ja sam putnik namjernik, imate li šta za jelo?

Tako je povikao još dva puta, ali mu se opet niko ne odazva. On se onda još više osmjeli i prođe kroz hodnik u unutrašnjost palate, dok ne stiže u jednu veliku dvoranu. Okretao se u njoj lijevo i desno, ali ne ugleda ni ovdje nikog živog. Dvorana je bila zastrta svilenim ćilimima i pokrivena vezenim jastucima, a u njenoj sredini bio je vodoskok sa četiri zlatna lava iz čijih je čeljusti prskala voda, blistava kao biser i drago kamenje. Oko vodoskoka su kružile i lepršale šarene ptice, a više njih, između stu-

bova, bila je razapeta zlatna mreža koja im je branila da odlete. Sultan se svemu ovome zadivio, ali se i ražalostio što nikoga nije našao ko bi mogao da mu otkrije tajnu jezera. On sjede zamišljen u dno dvorane kad mu odjednom do ušiju dopre nekakav uzdah, a potom tužna pjesma i plač.

Sultan odmah pođe za tim glasom i dođe do jednih vrata pokrivenih zavjesom. On podiže zavjesu i ugleda jednog mladića kako sjedi na uzdignutom prijestolu. Mladić je bio lijep, rumena lica i bijelog čela, odjeven u svilu i zlato.

Sultan ga radosno pozdravi, a mladić tužno otpozdravi i reče:

— Oprosti mi, gospodaru, što ne ustajem pred tobom, jer ti zaslužuješ i veću počast.

— Opraštam ti, mladiću — reče sultan. — Ja sam tvoj gost i molim te da mi kažeš kakva je ovo palata u kojoj ti sam sjediš i plačeš, i kakvo je ono jezero sa raznobojnim ribama.

Kad je mladić ovo čuo, suze mu potekoše niz obraze i on opet gorko zaplaka. Sultan ga upita:

— Zašto plačeš, mladiću?

— Kako da ne plačem — reče mladić, pa podiže rub svog ogrtača. I sultan sa užasom vidje da je mladić samo dopola čovjek, a otpola crni kamen.

Tada mladić poče da priča:

— Saslušaj me, o gospodaru, pa ćeš saznati čudesnu povijest o meni i onim ribama u jezeru. Moj otac bio je sultan Mahmud, koji je sedamdeset godina vladao nad ovim brdima. Kad je umro, ja sam ga naslijedio. Oženio sam se najljepšom djevojkom u zemlji i ona me je toliko voljela da nije ni jela ni pila kad ja ne bih bio kraj nje. S njom sam u sreći živio pet godina. Jednog dana legao sam da se odmorim i naredio dvjema robinjama da me hlade

lepezama. Jedna mi je sjela više glave, a druga do nogu. Ležao sam zatvorenih očiju, ali od vrućine nisam mogao da zaspim. A robinje su pomislile da spavam, te počeše razgovarati.

»O Mesuda«, reče jedna, »pogledaj našeg jadnog gospodara. Uludo mu prolazi mladost sa našom nevaljalom gospodaricom«.

»Proklete bile žene koje se bave vradžbinama!« reče druga. »Vještica koja svaku noć provodi van kuće zaista nije dostojna našeg gospodara«.

»Ali i on je lud što je nikada ne pita kuda ide«, reče prva robinja.

»Zar ti ne znaš«, reče druga, »da mu ona svake večeri sipa u šerbet prašak koji uspavljuje? Kad on zaspi, ona ode, pa se tek u zoru vrati i stavi mu pod nos neki miris koji ga probudi«.

Kada sam čuo šta govore robinje, jako sam se rasrdio. Jedva sam dočekao veče da se uvjerim jesu li istinu govorile. Kad sam sa ženom večerao, ona mi po običaju donese čašu šerbeta, ali ga ja ne popih, već legoh pretvarajući se da spavam. Tada čuh moju ženu kako govori:

»Spavaj, ne probudio se! Mrsko mi je i da te gledam koliko si mi dodijao«.

Ona tada obuče najljepše haljine, opasa moju sablju i ode iz dvora. A ja ustadoh i pođoh za njom. Pratio sam je do gradskih vrata, koja su bila zaključana. Ona pred njima nešto promrmlja, pa katanci padoše i kapija se sama otvori. Išao sam i dalje za njom dok nije ušla u neku kuću. Ja sam se popeo na krov i otud motrio šta se u kući radi. Ugledao sam u kući nekoliko žena koje su se tu okupile i počele da izvode nekakve čarolije. Tada sam razumio da je moja žena došla na sastanak s vješticama. Ljutit i zabrinut, vratio sam se bez nje u dvor. U zoru se i ona vra-

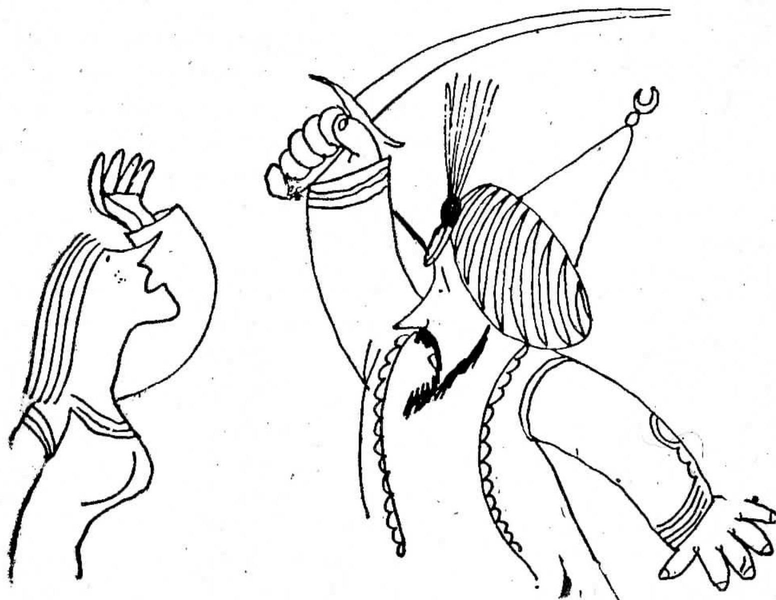
tila i, misleći da ja spavam omamljen šerbetom, stavila mi pod nos neki jak miris. Ja sam tada skočio i povikao:

»Nesrećnice, ti se krišom baviš čarolijama i sastaješ sa vješticama!«

Zamahnuo sam da je udarim, ali ona izgovori nešto nerazumljivo i uzviknu:

»Budi po mojoj volji dopola čovjek, a otpola kamen!«

I ja istog časa postadoh ovakav, gospodaru, kakvog me vidiš — ni živ, ni mrtav. Kad je vidjela da ja više ne mogu ni da sjednem ni da ustanem, moja žena baci čarolije na cio grad, sa svim njegovim baštama i trgovima i pretvori ga u jezero. U mojoj je prijestonici bilo muslimana, hrišćana, Jevreja i poklonika vatre. Ona ih sve pretvori u ribe, i to muslimane u bijele, hrišćane u plave, Jevreje u žute, a poklonike vatre u crvene. A onda pošto je čarolijom sve uništila, ostavi me. Samo jednom, svakog dana,

ona dolazi ovamo, skine sa mene odijelo i tuče me dok mi koža ne popuca i krv ne poteče. Poslije mi na ranjava leđa navuče košulju od kozje dlake, a preko nje baci svileni ogrtač, i opet me napusti.

Kad je sve ovo ispričao, mladić ponovo gorko zaplaka.

— Mladiću, — reče mu sultan — ti si, doduše, zadovoljio moju veliku radoznalost, ali si me bacio u još veću brigu. U koje ti doba dolazi žena?

— Baš u ovo doba — odgovori mladić.

Sultan se odmah sakri iza jednih vrata i čekaše da se pojavi zla žena. I zaista, ona uskoro dođe i približi se prijestolu na kome je sjedio njen okamenjeni muž. Ali prije no što je stigla da ga udari, sultan skoči iz svog skrovišta i sabljom je probode. Čim je tako pogubio vješticu, prestade i njena čarolija. Mladić je ustao na noge, a jezero je postalo grad. Ribe iz jezera postale su ljudi, koji odmah pođoše svaki za svojim poslom, baš kao što je i prije bilo.

Mladi vladar, srećan što se oslobodio čarolija, poljubi sultana u ruku i zahvali mu se od sveg srca.

Sultan ga upita:

— Hoćeš li sad da se vratiš u svoju prijestonicu, ili ćeš da pođeš sa mnom, u moj grad?

— Gospodaru, — odvrati mladi kralj — znaš li ti koliko ima od moga grada do tvoga?

— Dan i po hoda — reče sultan.

Nato mladi kralj reče:

— Grdno se varaš. Odavde do tvoje prijestonice putuje se godinu dana. Ti si stigao ovamo za dan i po, jer je moj grad bio začaran. Ali pošto si me spasao, ja se više neću od tebe odvajati.

Tada sultan reče:

— Srećan sam što sam te našao. Pošto nemam sina, tebe ću usvojiti.

I obojica se radosno zagrliše i poljubiše, a mladi kralj poče da se sprema za daleki put. Njegovi dvorani ga opremiše, a trgovci iz grada ispratiše njega i sultana sa mnogim skupocjenim poklonima, koje je nosilo pedeset robova.

Putovali su ravno godinu dana dok nisu ugledali sultanovu prijestonicu.

Dok je sultan bio odsutan, njegovom je državom upravljao mudri vezir. Kad je čuo da se sultan vraća, izišao je s velikom pratnjom da ga dočeka. Svi su čestitali sultanu što se vratio živ i zdrav. Sultan je ispričao veziru sve što je doživio i kako je spasao mladoga kralja. Onda se svi sjetiše staroga ribara koji im je donio ribe iz začaranog jezera i tako učinio da se spasu stanovnici začaranog grada. Sultan ga dozva k sebi i upita ga ima li djece. Ribar odgovori da ima jednog sina i dvije kćeri. Sultan onda odluči da se oženi jednom ribarevom kćerkom, a drugom da se oženi mladi kralj, a ribarevog sina učini svojim rizničarem. Svoga vezira posla sultan sa pedeset robova u prijestonicu mladog kralja da tamo vlada, a on sa mladim kraljem, svojim nasljednikom, ostade u svojoj prijestonici.

(Arabljanska narodna bajka)

KUKAVICA

U južnom dijelu Kine kukavica se često čuje, ali se vrlo rijetko viđa. Ona je slična kosu, samo je nešto veća. Crna je kao gar, a jako i zvonko pjeva svoju jednoliku pjesmu: »Ku-ku-ku«.

Kinezi o njoj pričaju ovu priču:

U nezapamćena vremena odoše od svoje kuće, jedne lijepe noći, po divnoj mjesečini, dvije lijepe male djevojčice. One se uspeše na brijeg da vide rascvjetane jagode, koje otvaraju svoje cvjetne listiće samo noću.

Te jagode su u Kini zelene i preko zime, sa bijelim cvijetom i plodom, koji je, i po obliku i po boji, sličan našim jagodama.

Kad su šetajući i veselo čavrljajući odmakle daleko, skoči najednom jedan tigar među njih, ščepa svojim snažnim šapama jednu sestru, koja se zvala Ah Ku, i odnese je u gustu šumu.

Sirota Ah So, druga sestra, bijaše se tako uplašila da dugo vremena nije znala šta da radi; samo je, preneražena, gledala u pravcu kuda je iščezla Ah Ku.

Najzad pojuri u trku u šumu vičući što je jače mogla: »Ah Ku, sestro moja, gdje si? Ah Ku-Ku-u-u!«

Tako ona kao ptica luta jednako po šumama južne Kine dozivajući neprestano: »Ah Ku-Ku-u-u!«

(Kineska priča)

KAKO JE DŽIN NAČINIO PLANINU

U Engleskoj postoji planina blizu Šrusberija, za koju narod u Velsu drži da ju je načinio neki zao džin iz toga kraja.

Džin je nešto mrzio predsjednika opštine u Šrusberiju i cio njegov narod. Stoga naumi da zajazi rijeku Sivirn i da tako načini poplavu koja će potopiti cio grad.

Pođe džin da izvrši svoju namjeru noseći zemlje na jednoj ogromnoj lopati. Tako pređe mnogo milja tražeći put u varoš. Mora biti da je nekako pogriješio put, jer je išao cijelog dana a nikako da stigne do varoši.

Sunce se već klonilo zapadu, a stari džin stenje još pod svojim teretom. Kad će već stići?!

Uto sretne jednog obućara.

Obućar je nosio o ramenu torbu sa starom obućom. On je bio u Šrusberiju da pokupi pocijepanu obuću i da odnese kući da je opravi.

Džin mu doviknu: »Reci mi, prijatelju, koliko ima do Šrusberija?«

»Do Šrusberija?« reče obućar. »A što ćete vi u Šrusberiju?«

»Eto«, odgovori džin, »pošao sam da zajazim rijeku Sivirn ovom zemljom ovdje. Mislim da podavim i predsjednika i sav narod u gradu« .

»Valja ovo spriječiti«, pomisli obućar. »Ako džin to učini, izgubiću sve svoje mušterije. Moram nekako da ga odvratim od toga«.

Tada reče on džinu: »Vi nikada nećete stići u Šrusberi, ni danas, ni sutra. Pogledajte! Ja baš dolazim iz Šrusberija i vidite koliko sam obuće pocijepao otkako sam otud pošao!«

On otvori svoju torbu i pokaza džinu svu staru obuću.

»E, onda moram odustati od svog puta«, reče džin.

»Mnogo sam se umorio i ne mogu dalje nositi ovu lopatu sa zemljom. Baciću je ovdje i idem kući«.

Džin baci zemlju baš tu gdje je stajao, skide lopatom zemlju što se zalijepila bila na njegovim cipelama i poslije toga niko ništa nije čuo o njemu.

Ali na mjestu gdje je zbacio onu lopatu zemlje postade velika planina, koja stoji tamo i dandanas. A zemlje što je s obuće otresao bijaše tolika gomila da od nje postade mala planina, koja je još pored one velike planine.

(Engleska narodna priča)

ŠAH PIJETAO

Šeta pijetao po dvorištu, ogleda se na sve strane, pazi na red, krestom trese.

Evo skočio je na visoku tarabu i viče:

— Ku-ku-ri-ku! Ku-ku-ri-ku! Ja — šah pijetao, padišah pijetao, han pijetao, sultan pijetao! Kokice moje male, crne, bijele, šarene, riđe! Nađite mi ko je na svijetu najmudriji i ko je na svijetu najhrabriji.

Dotrčale su kokice i crnke, i šarke, i grahorke, i bjelke, i šarene i riđe. Opkolile su svoga šaha, velikog padišaha, svijetlog hana, presvijetlog sultana, opkolile su sa svih strana i zapjevale:

— Ku-da, ku-da, svijetli hane; ku-da, ku-da, ku-da, moćni sultane; ku-da, ku-da, ku-da, svijetli šahu; ku-da, ku-da, ku-da, presvijetli padišahu; ku-da, ku-da, ku-da, može neko s tobom da se mjeri? Nema na svijetu nikog mudrijeg od tebe, nema na svijetu nikoga ljepšeg od tebe.

— Ku-ku-ri-ku, ku-ku-ri-ku! — zapjevao je još jače pijetao. — Kokice moje mile, crnke, bjelke, šarene i riđe! Kažite mi ko ima glas jači od grmljavine? Ko ima noge brže od vjetra, ko ima ruho sjajnije od sunca?

Zakokodakale koke raznim glasovima:

— Ku-da, ku-da, ku-da, kako može grom da se takmiči s tobom; ku-da, ku-da, kud može vjetar tebe da stigne; ku-da, ku-da, ku-da, otkuda može sunce s tobom da se sravni! Ti si naš svijetli han, moćni sultan, naš svijetli šah, presvijetli padišah!

Napeo se i pijetao od gordosti, podigao glavu, zatresao crvenom krestom, viknuo na sav glas:

— Ku-ku-ri-ku! Ku-ku-ri-ku! Kokice moje male, crnke, bjelke, riđe i šarene! Priđite meni bliže i kažite jače: koji han ima najviši prijesto, koji sultan ima najljepšu krunu?

Dotrčale kokice do same tarabe, poklonile se kokice svome sultanu i progovorile sve odjednom:

— Ku-da, ku-da, kud mogu hanovi s tobom da se uporede! Ku-da, ku-da, kud mogu svi sultani s tobom da se uporede! Ti si naš svijetli šah naš presvijetli padišah, ti si se rodio s krunom, vječito ćeš biti na prijestolu!...

Čuo to iz svog dvorca han, naljuti se i naredi da se uhvati pijetao.

Uhvatile sluge hana pijetla i odvukli ga u dvorac.

Zakokodakale kokice, ustumarale se po dvorištu.

— Ah tugo, ah nevoljo, ku-da, ku-da, ku-da, svijetli hanu, naš moćni sultane, naš svijetli šahu, naš presvijetli padišahu!...

A kokošiji han, pijetao sultan, leži već na kuhinjskom stolu, nad njim kuhari oštre noževe, spremaju vatru u peći za njega.

— Ku-ku-ri-ku! Ku-ku-ri-ku! — viče pjetao. — Kokice moje mile, crnke, bjelke, riđe i šarene! Nadjačao je mene han, pobijedio je mene sultan, naredio je da se naoštre noževi, da se naloži vatra u peći!

Zaklali su pjetla oštrim nožem, skuhali su pijetla u tučanom kotlu, metnuli pijetla na srebrnu zdjelu sa kuvanim pirinčem, a pijetao sve viče: »Ku-ku-ri-ku! Ku-ku-ri-ku! Pogledajte na mene, cio sam izišao iz vatre! Ležim na srebru, na brdu od bisera! Ku-ku-ri-ku!

Spremio se han da jede pijetla, ali pijetao viče, ori se sav dvor:

»Ku-ku-ri-ku! Evo kakva mi je čast ukazana, ješće mene sa pirinčem!«

Evo već je počeo han da jede pijetla, a pijetao ne prestaje da viče:

»Ku-ku-ri-ku! Krcaju moje kosti, idem kod hana u goste. Ku-ku-ri-ku! Trče moje nožice po uzanoj stazici!

Ku-ku-ri-ku! Nešto je sobica tamna — nema ni vrata, ni prozora. Gore od moga kokošinjca!«

Večerao han i legao da spava. Ali nije dugo spavao — probudio se sa pijetlovima. Ujutru, čim je svanulo zapjevao pijetao u hanovom trbuhu:

»Ku-ku-ri-ku!«

Otpjevao je jedanput, otpjevao drugi put, a kad je zapjevao treći put, skočio je han i kazao:

— Rasijecite mi trbuh i izvucite odande pijetla, nemam mira od njega«.

Rasjekli su hanu trbuh, pijetao izletio.

Skoči na tarabu, trese očupanom glavom i iz sveg glasa viče:

»Ku-ku-ri-ku! Ku-ku-ri-ku! Kokice moje mile, crnke, bjelke, riđe i šarene! Gledajte kakav sam ja junak. Ništa mi nije. Zaklali su mene mačem, skuhali su mene u kotlu,

bio sam na stolu, zubima su me žvakali, bio sam u gostima kod hana u grlu, dopao sam u hanov trbuh i ništa mi nije bilo. Ići ću sad u rat na groznoga hana, razbiću vojsku velikog sultana. Ku-ku-ri-ku! Ku-ku-ri-ku!«

I pošao da bije gliste i muhe po dvorištu.

(Tatarska narodna bajka)

DVANAEST MJESECI

Bila jedna majka i imala dvije kćeri: jedna je bila njena vlastita, druga pastorče. Svoju je više voljela, a pastorku nije mogla ni vidjeti, i to samo zato što je Maruša bila ljepša nego njena Holena. Dobra Maruša nije znala za svoju ljepotu; nije mogla ni pomisliti zašto mati tako mršti čelo kad god pogleda u nju. Sav je posao morala obavljati sama: spremala je kuću, kuhala, prala, šila, prela, tkala, nosila travu i sama se brinula za kravicu. Holena se samo lijepo oblačila i ljenčarila. No, Maruška je sve poslove savjesno obavljala, bila je strpljiva podnoseći psovke i grdnje sestre i majke kao pitoma ovčica.

Ali sve je bilo uzalud; iz dana u dan postajalo je sve gore. I to samo zato što je Maruška bila svakog dana sve ljepša, a Holena sve ružnija. I pomisli mati: »Što da ja ostavljam lijepu pastorku u kući: kad dođu momci u oglede, omiljeće im Maruška i neće zavoljeti Holene«. — Od toga časa gledale su maćeha i njezina kći kako bi se jadne Maruške riješile: mučile su je glađu, tukle je, ali je ona sve to trpjela i od dana do dana bivala sve ljepša. Mati i Holena izmislile su takve stvari kakve valjanom čovjeku ne bi ni na um pale.

Jednoga dana, a bilo je to odmah po Novoj godini sred najljuće zime, prohtjelo se Holeni mirisnih ljubica.

I reče sestri: »Idi, Maruša, u goru pa mi naberi kitu ljubica. Zadješću ih za pojas da ih mogu mirisati«.

»Bože moj, sestro mila, što ti je palo na pamet? Zar je iko čuo da pod snijegom rastu ljubice?« reče uboga Maruška.

»Nesrećo jedna, šugo, što ti imaš govoriti kad ti ja zapovijedam? Odmah se nosi, a ako mi ne doneseš iz gore ljubica, ubiću te!« zaprijetila je Holena. Uto je maćeha uhvatila Marušku, izgurala je kroz vrata i zatisnula zasun. Gorko plačući ode djevojka u goru. Svuda je ležao visok snijeg, nigdje nijedne ljudske stope. Lutala ona, lutala dugo; glad ju je morila, zima tresla. Odjednom u daljini ugleda svjetlo. Krene za sjajem i dođe na vrh gore. Tu gori velika vatra, oko vatre dvanaest kamena, na kamenima sjedi dvanaest ljudi. Tri su bjelobrada, tri su mlađa od njih, tri još mlađa, a tri najmlađa. Sjede tiho, nijemo, zamišljeno gledajući u vatru. Tih dvanaest ljudi bilo je dvanaest mjeseci. Siječanj (januar) je sjedio sada gore, na najvišem mjestu. Kosa i brada bile mu bijele kao snijeg, a u ruci je držao palicu.

Prepala se Maruška i ostala kao ukopana. Onda se osmjelila, pristupila bliže i zamolila:

— »Dobri ljudi, dajte mi da se zagrijem, zima me trese!«

Siječanj klimne glavom i upita:

— Po što si došla, djevojko moja; što tražiš ovdje?«

»Idem brati ljubice« — odgovori Maruška.

»Nije sad vrijeme za ljubice, snijeg je« reče Siječanj.

»E znam ja to; ali sestra Holena i mati naredile su mi da donesem ljubica iz gore. Ako ih ne donesem, ubiće me. Lijepo vas molim, strikani moji, kažite mi gdje da ih nađem?«

Tada ustade Siječanj, pristupi najmlađem mjesecu, dade mu palicu u ruke i reče: »Brate Ožujče (mart), sjedi ti na moje mjesto!« Mjesec Ožujak sjedne na najviši kamen i mahne palicom nad vatrom. Vatra se rasplamtjela u visinu, snijeg se počeo topiti, drveće počelo pupati, pod grmljem zazelenjela trava, u travi se zarumenjeli pupoljci cvijeća: bilo je proljeće. U grmlju, skrivene ispod lišća, rascvale se ljubice. I za tili čas je bilo kao da si modrim pokrivačem prekrio cijelu zemlju. »Brzo beri, Maruška, brzo!« govorio joj mladi Ožujak. Maruška je veselo brala i nabrala veliku kitu mirisnih ljubica. Lijepo je zahvalila mjesecima i požurila se kući.

Čudila se Holena, čudila se maćeha kad ugledaše Marušu kako nosi ljubice. Otvoriše joj vrata, a miris ljubica rasprostre se po čitavoj kući.

»Gdje si ih nabrala?« zapita grubo Holena.

»Visoko tamo u gori rastu pod grmovima; ima ih bome dosta«, tiho je odgovorila Maruša, Holena joj istrže kitu iz ruke, zadjene za pojas, pomiri ih sama, dade ih materi da pomiriše, ali sestri ne reče: »Pomiriši ih!«

Drugi dan sjedila je Holena kraj peći te joj se prohtjelo jagoda. I uzviknu: »Idi, Maruša, pa mi donesi iz gore jagoda!« »Jao meni, sestro draga, gdje ću naći jagoda? Zar je iko čuo da pod snijegom rastu jagode?« »Eh, nesrećo jedna, što imaš ti govoriti kad ja zapovijedam? Odmah se nosi, a ako mi ne doneseš jagoda, ubiću te!« prijetila je zla Holena. Maćeha je uhvatila Marušku, izgurala je kroz vrata i zatisnula zasun. Gorko plačući djevojka ode u goru. Snijeg je ležao velik, nigdje nijedne ljudske stope. Lutala ona, lutala dugo; glad ju je morila, zima tresla; najvoljela bi da umre i da je nema na ovome svijetu. Odjednom, u daljini ugleda ono isto svjetlo koje je vidjela dan prije. Radosno se uputila k njemu. Došla je opet do one iste vatre oko koje je sjedilo dvanaest mje-

seci. Siječanj, bijel i s velikom bradom, sjedio je gore s palicom u ruci.

»Dobri ljudi, dajte mi da se zagrijem, zima me trese« molila je Maruška.

Siječanj kimne glavom i upita:

»A što si opet došla, kćeri moja; što tražiš ovdje?«

»Idem po jagode!« odgovori Maruška.

»Eh, pa zima je, a u snijegu ne rastu« kaže Siječanj.

»Ta, znam ja«, tužno odgovori Maruška, »ali sestra Holena i maćeha zapovijedile su mi da naberem jagoda; ako ih ne donesem, ubiće me. Lijepo vas molim, strikani, kažite mi gdje ću ih naći?«

I ustade Siječanj, pristupi mjesecu koji mu je sjedio na protivnoj strani, dade mu palicu u ruke i reče: »Brate Lipnju, sjedi ti na moje mjesto!« Mjesec Lipanj (juni) sjede gore i mahne palicom nad vatrom. Visoko bukne vatra, snijeg se otopi za tren, šuma prolista, ptice zacvrkutaše, svagdje puno cvijeća — bilo je ljeto. Ispod grmlja bijelih zvijezda, kao da si ih posijao. Naočigled su se te bijele zvijezde mijenjale u jagode, zrele su i dozrijevale. I za tili čas bilo ih je kao da je krv prelila zemlju. »Brzo beri, Maruška, brzo!« govorio je umilnim glasom Lipanj. Maruška je veselo brala i nabrala gotovo punu pregaču jagoda. Lijepo je zahvalila mjesecima i požurila se kući.

Čudila se Holena, čudila se maćeha kad ugledaše Marušu kako se žuri s punom pregačom. Otvoriše joj vrata, a miris jagoda rasprostre se po čitavoj kući. »Gdje si ih nabrala?« upita grubo Holena.

»Visoko gore u gori, dosta ih je tamo pod grmovima!« reče Maruška.

Holena uze jagode, sita se najede, najede se i maćeha; ali Maruški ne rekoše: »Uzmi jednu!«

Polakomila se Holena, i trećeg dana prohtjelo joj se crvenih jabuka. »Idi, Maruša, idi u goru, donesi mi crvenih jabuka!« zapovjedila je sestri.

»Jao, sestro draga, otkud zimi jabuke?« »Eh, nesrećo jedna, šugo, što ti imaš govoriti kad ja zapovijedam? Odmah se nosi, a ako mi ne doneseš crvenih jabuka, ubiću te!« prijetila je zla Holena. A maćeha je uhvatila Marušu, izgurala je kroz vrata i zatisnula zasun.

Gorko plačući djevojka ode u goru. Svugdje je ležao velik snijeg, nigdje nijedne ljudske stope. Lutala ona, lutala dugo; glad ju je morila, zima je tresla; voljela bi radije da nestane s ovoga svijeta. Odjednom u daljini ugleda ono isto svjetlo i idući za sjajem dođe do vatre. Dvanaest ljudi — dvanaest mjeseci — sjedilo je kao da su prikovani, a Siječanj, bijel i s velikom bradom, sjedio je na najvišem mjestu s palicom u ruci.

»Dobri ljudi, dajte mi da se zagrijem, zima me trese« molila je Maruška.

Siječanj kimne glavom i upita:

»A zašto si opet došla, kćeri moja?«

»Došla sam po crvene jabuke« odgovori Maruška.

»Zima je; zimi ne rastu crvene jabuke« kaže Siječanj.

»Ta, znam i ja«, odgovori tužno Maruška; »ali Holena i maćeha zaprijetiše mi, ako ne donesem crvenih jabuka iz gore, da će me ubiti. Lijepo vas molim, strikani, pomozite mi još samo jedanput!«

I ustade Siječanj, pristupi k jednom od starijih mjeseci, dade mu palicu u ruku i reče: »Brate Rujne, sjedi ti na moje mjesto!« Mjesec Rujan (septembar) sjede na najviši kamen i mahne palicom nad vatrom. Vatra buknu visoko, snijeg se izgubi, ali drveće se ne pokri novim lišćem; list po list padao je i žutom bojom pokrio tratinu — bila je jesen. Nije više Maruška vidjela proljetnih cvjetova niti

ih je više tražila. Gledala je samo drveće. I odjednom zaista ugleda drvo jabuke i na njemu visoko među granama crvene plodove. »Tresi, Maruška tresi brzo!« zapovijedao je Rujan. Veselo Maruška potrese jabuku — pade jedna jabuka; potrese drugi put — pade druga jabuka. »Brzo, Maruška, žuri se kući!« dovikivao joj je Rujan. Maruška je odmah poslušala, uzela one dvije jabuke, lijepo mjesecima zahvalila i veselo se požurila kući.

Čudila se Holena, čudila se maćeha videći da Maruša nosi kući jabuke. Brzo joj otvoriše vrata, a Maruša pruži dvije jabuke. »A gdje si ih nabrala?« upita Holena. »Visoko u gori rastu, i ima ih još dosta« reče Maruška.

»A zašto ih nisi donijela više? Zacijelo si ih pojela putem?« osorila se na nju Holena.

»Jao, draga sestro, nijedne nisam pojela. Kad sam prvi put stresla drvo, pala je jedna; kad sam drugi put stresla, pala je druga, a više mi nisu dali da tresem. Vikali su da idem kući«, reče Maruška.

»Đavo te odnio!« opsuje Holena i htjede Marušku tući. A maćeha, ne budi lijena, zgrabila je štapinu. Maruška se nije dala tući, već je utekla u kuhinju i sakrila se pod peć.

Lakoma je Holena prestala psovati i počela jesti jabuku. Tako slatke jabuke još nikad nije jela. I maćehi je prijalo. Pojedoše obadvije te im se prohtjelo još. »Daj mi, mamo, kožunić, idem sama u goru! Ta zla djevojka opet bi nam ih putem pojela. Naći ću ja ono mjesto, makar i u paklu, i sve ću ih pomlatiti, pa makar me i sam đavo tjerao!« Uzalud je mati odgovarala da ne ide, Holena je navukla kožunić i otišla u goru. Majka je samo lomila ruke na pragu kuće gledajući za njom, kud se to ona zaputila.

Pošla Holena u goru. Snijega puno, nigdje ljudske stope. Lutala Holena, lutala dugo, ali lakomost ju je tjerala sve dalje i dalje. Iz daljine je ugledala svjetlo. Pošla je k njemu. Priđe k vatri. Oko vatre sjedi na dvanaest kamenova — dvanaest mjeseci. Ona im se ne pokloni, nego samo pruži ruke prema vatri da se zagrije kao da je ona naložena upravo za nju.

»Što si došla, što tu tražiš?« mrzovoljno je upita Siječanj.

»Što me pitaš, glupane stari? Što te se tiče kamo ja idem i odakle dolazim!« odsiječe Holena i pođe dalje u šumu. Siječanj namršti čelo i mahnu palicom iznad vatre. U taj tren natmurilo se nebo, vatra se gasila, snijeg je gusti sipao, duhao je studeni vjetar. Holena nije vidjela ni prsta pred nosom; što je dalje išla, sve je više padala u snježne namete.

Psovala je Marušu i sve čega se sjetila. Udovi joj se smrzli, koljena počela klecati, sva je sustala.

Čeka majka Holenu, a ne može je dočekati. »Moram je sama tražiti!« pomisli konačno maćeha, uze kožunić, rubac stavi na glavu i pođe tražiti Holenu. Snijeg velik, nigdje ljudske stope. Luta, luta dugo, snijeg pada, hladan vjetar puše gorom, snježni su nameti kao zidovi visoki. I tako zaluta psujući i Marušku i Holenu. Udovi joj se smrzli, koljena počela klecati, i sva je sustala.

Maruška je skuhala ručak, nahranila i namuzla kravicu, ali se ne vraća ni Holena niti se vraća maćeha. »Gdje su se zabavile tako dugo?« mučno je razmišljala Maruška sjedajući uveče za preslicu. Već je puno vreteno, već se u izbi smračilo, a još nema ni Holene ni maćehe. »Jao, majko, što im se dogodilo?« sa strepnjom misli u sebi dobra djevojka i sa strahom izviruje kroz prozor. Nebo treperi, zemlja sja, nigdje žive duše. Tužno zatvara prozorčić, moli se za sestru i majku. Ujutru čeka s doručkom, čeka s ručkom, ali ne dočeka ni Holenu, niti dočeka ma-

tere. Obadvije se smrzle u gori. Ostade dobroj Maruški kućica, i kravica, i polje i livada oko kuće, a našao se i gospodar, valjan momak, pa su oboje živjeli mirno i zadovoljno.

(Slovačka narodna bajka)

KAKO JE POSTALA ŽABA

U stara vremena kad su Apolon, bog sunca, i Dijana, boginja mjeseca, bili mala djeca, njihova majka Latona našla se u velikoj nevolji.

Neka zla boginja bijaše je otjerala iz njene kuće na nebu i primorala je da luta po zemlji. Svijetu na zemlji bilo je rečeno da sirotoj Latoni i njenoj djeci ne smiju ukazivati nikakvu uslugu niti imati sažaljenja prema njoj.

Tako je ova lijepa žena lutala po zemlji noseći u svom naručju svoja dva krasna plavokosa djeteta.

Sirota Latona! Osjetila je dobro kako je teško naći hrane, vode i prenoćišta.

Jednoga dana ona naiđe na izvor bistre, hladne vode. Sunce je peklo, a Latona bijaše malaksala od žeđi. Spusti svoju dječicu u travu i kleče kraj izvora da se napije.

Iznenada se pojavi neki čovjek jureći pravo k njoj. »Odlazi odatle!« povika on. Ti se ne smiješ napiti vode s tog izvora. Odlazi odmah!«

Latona ne obraćaše pažnje na to što on reče, jer je znala da izvor nije njegov. Mislila je da pričeka dok se čovjek vrati svome poslu da bi sa djecom mogla piti vode na miru.

Ali kad čovjek vidje da ona neće da ide, skoči u izvor, koji nije bio dubok, i poče skakati po njemu. Voda se ubrzo tako zamuti da se od blata nije mogla piti.

Čovjek i dalje skakaše po vodi ne obzirući se na to što će se ukaljati. On se neprestano podsmijevaše i rugaše Latoni dovikujući joj: »Hodi i pij, Latona! Hodi, napij se ove čiste, svježe vode!« Ali se Latona pomoli Jupiteru, bogu neba, da joj pomogne u nevolji.

»Dobri Jupiteru«, uzviknu ona, »pošalji kakvu kaznu na ovoga bezumnika! Moja dječica i ja smo cijelog dana lutali na ovoj vrućini i umrijećemo od žeđi ako nas ti, Jupitere, ne spaseš«.

Jupiter ču to i sažaljivo pogleda na sirotu ženu i njene mališane. Posla svog poslanika da je odvede u zemlju gdje može živjeti mirno i srećno.

Čovjek u vodi skakaše i dalje, ali se smanjivao sve više i više. Njegov lijepi zeleni kaput i snježno bijeli prsnik pretvoriše se u kožu; njegov vrat nestade, a glava mu se spoji s trupom; usta mu se raširiše zbog neprijatna i podrugljiva glasa njegova.

Od njega postade velika, zelena žaba.

(Grčka narodna priča)

ZAŠTO SU U MAGARCA DUGAČKE UŠI

U najstarija vremena, tek kad su stvorene životinje, svakoj je dato ime da joj ostane za sva vremena.

Nekako odmah potom pozva jednog dana car svih životinja sve ptice i životinje k sebi.

Ptice dođoše prve, a među prvima od njih bijahu: kos, djetlić, carić i vrabac. Zatim dođoše: jelen, lav i tigar. Posljednji stigoše medvjed i kornjača. Svak je žurio što je bolje mogao, jer je svak htio da vidi cara i da čuje šta će on reći.

»Zvao sam vas sve«, reče car, »da vidim da li mi svako od vas zna reći svoje ime. Prilazite redom jedna za drugom i govorite glasno«.

Tako svaka od životinja prođe pored cara, pokloni mu se i reče svoje ime.

»Ja se zovem medvjed«.

»Ja sam, svijetli care, tigar«.

Naposljetku naiđe jedna životinja koja bijaše zaboravila nadjenuto joj ime.

»Govori!« viknu car. »Nemoj nas zadržavati!«

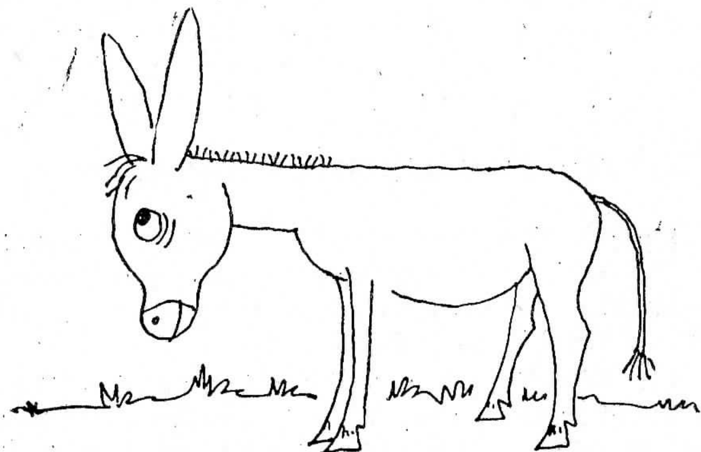
Ali je sirota životinja šutjela i dalje.

Tada se car veoma rasrdi, uhvati zaboravnu životinju za uši i prodrmusa je tako da joj se uši izdužiše.

»Sad zapamti dobro: ti se zoveš magarac!« dreknu car.

I od tog doba u magarca su dugačke uši.

(Španska narodna priča)

PRAVDA I KRIVDA

Živjela tako dva brata jedan bogat, a drugi siromah. Jednoć se sastanu i stanu razgovarati. Siromah reče:

— Ma kako teško bilo na svijetu, ipak je bolje živjeti držeći se pravde.

A bogati će:

— Gdje si našao pravdu? Nema danas pravde na svijetu, danas je svuda samo krivda. Bolje je živjeti držeći se krivde!

A siromah tvrdi svoje:

— Ne, braco, bolje je živjeti s pravdom!

Onda će bogati:

— E, dobro. Hajde da se okladimo, pa da pitamo ljude. Koga sretnemo, pitaćemo ga, i tako tri puta. Ako kažu po tvome, sve moje dobro biće tvoje, a ako reknu po mome, onda ću ja sve tvoje dobro uzeti.

Siromah reče:

— Dobro!

Onda pođu putem. Idu tako, idu — susretne ih čovjek, ide s nadnice. Oni k njemu:

— Zdravo, dobri čovječe!

— Zdravo!

— Nešto bismo te pitali...

— Pitajte!

— Kako je bolje živjeti na svijetu, po pravdi ili po krivdi?

— E, dobri ljudi, — reče čovjek — a gdje danas ima pravde? Vidite, koliko sam radio, a opet ništa nisam zaradio, pa još mi je i od tih nekoliko groševa gazda zakinuo. Ta nema ti života držeći se pravde! Bolje je živjeti s krivdom nego s pravdom.

— No vidiš, braco, — reče bogataš — prvi put sam dobio!

Rastužio se siromah, i pošli oni dalje. Oni sretnu trgovca:

— Zdravo, poštovani trgovče!

— Zdravo!

— Nešto bismo vas pitali...

— Pijte!

— Kako je bolje živjeti na svijetu: po pravdi ili po krivdi?

— E, dobri ljudi! Ta zar može čovjek proživjeti po pravdi? Kad staneš prodavati, po sto puta slažeš čovjeka i namagarčiš ga. A drukčije ne možeš prodati.

Reče i pođe dalje.

— I drugi put sam dobio! — reče bogataš.

A siromah se još više rastuži i pođu dalje.

Idu tako, idu i sretnu spahiju.

— Klanjamo se, vaša milost!

— Zdravo!

— Nešto bismo vas pitali...

— Pitajte!

— Kako je na svijetu bolje živjeti: po pravdi ili po krivdi?

— O, dobri ljudi, pa gdje ima sada pravde na svijetu? Po pravdi nećeš proživjeti. Kad bih ja živio po pravdi, onda...

I ne doreče, nego pođe dalje.

— E, brate, — reče bogataš — hajdemo kući i daj mi svoje dobro!

Ide siromah kući, tuga ga obuzela. Odnio bogati brat sve njegove siromaške stvari, samo mu kuću ostavi.

— Živi još malo u njoj — veli mu. — Zasad mi ne treba, a za neko vrijeme traži drugu.

Sjedi tako siromah sa svojom porodicom. U kolibi ni komadića hljeba, a zaraditi nema gdje — velika nerodica bila te godine. Trpio siromah, trpio... Djeca plaču... Uze on varičak i pođe bogatom bratu da moli žita.

— Daj mi — reče on — brate, makar mjerov najlošijeg brašna ili žita! Nemamo šta da jedemo, djeca su mi se nadula od gladi!

A on će:

— Daj da ti iskopam oko, pa ću ti dati mjerov brašna.

Mislio sirotan, mislio — i morao pristati.

— Na, iskopaj ga — reče — samo daj nešto!

Onda bogataš iskopa siromahu oko i dade mu mjerov pljesnivog brašna; ovaj uze i odnese kući. Žena, kad ga ugleda, samo jeknu:

— Što te je snašlo, gdje ti je oko?

— Eh — reče on — brat mi ga izvadio!

I sve joj ispriča. Isplakaše se, istužiše, pa življahu o onom brašnu.

Poslije sedmicu dana ili malo više — nesta opet hljeba. Uze taj siromah varićak pa opet pođe bratu.

— Daj — reče on — brate mili, žita! Već je nestalo onog brašna što si mi dao.

— Daj da ti iskopam oko, onda ću ti dati jedan mjerov.

— Kako ću — reče — brate, živjeti na svijetu bez očiju! Jedno oko sam ti već dao. Smiluj se i daj mi žita onako!

— Ne, — reče ovaj — ne dam badava. Daj da ti iskopam oko, pa uzmi još jedan varićak.

Morao je siromah i na to pristati.

— Na, — reče — kopaj — kopaj!

Onda bogati brat uze nož, iskopa mu i drugo oko i naspe mu varićak žita. Slijepi uze i pođe kući.

Držeći se za plotove i pipajući dođe on nekako kući i donese žito. Žena kad pogleda u nj, sva se skameni:

— Kako ćeš ti, tugo moja pregolema, bez očiju na svijetu živjeti? Onako bi možda zaradili žita, a sad...

Plače sirotica, ni riječi ne može da prozbori. A slijepi reče:

— Ne plači, ženo! Nisam ja jedini bez vida na svijetu: ima mnogo slijepih, pa opet žive bez očiju.

Ubrzo pojedoše i to žito: malo je to — varićak, a usta mnogo — čitava porodica!

— E, ženo, — reče slijepac — sada više ne idem k bratu. Izvedi me izvan sela, pod veliku topolu kraj puta — tamo me ostavi preko cijelog dana, a uveče dođi, pa me odvedi kući: možda će ko proći ili se provozati i dati mi komad hljeba.

Žena ga odvede onamo i posadi pod topolu, pa se vrati kući.

Sjedi taj čovjek. Poneko mu dade kakvu sitnicu. A evo već se i smrkava, a žena se zadržala — nema je. Usta čovjek, htjede sam da se vrati kući, ali nije okrenuo na pravu stranu pa nije došao kući. Ide on tako, ide, a ni sam ne zna kamo. Najednom čuje — šuma nad njim šušti. Vidi, moraće u šumi noćiti. Poboja se čovjek zvijeri, pa se nekako uzvera na drvo i sjede.

Najednom, baš o ponoći, doletje na to mjesto, upravo pod taj hrast, nečista sila, i s njom njihov starješina. Taj starješina stade ispitivati što je ko učinio. Jedan reče:

— Ja sam učinio da je brat bratu za dva mjerova žita oči iskopao.

A starješina reče:

— Dobro si učinio, ali opet nije najbolje!

— A zašto?

— Ako taj slijepac umije svoje oči rosom koja se nalazi pod tim drvetom, progledaće.

— A ko je za to čuo, ko za to zna da treba tako učiniti?

— No, a šta si ti uradio? — upita starješina drugoga.

— A ja sam u jednom selu isušio vodu, ni kapljice nisam ostavio. I nose je sada dvadeset i više milja daleko. Mnogo ljudi tamo umire!

— Dobro si učinio, ali opet nije najbolje!

— A zašto?

— Ako ko odmakne kamen koji leži u obližnjem gradu, poteći će ispod njega voda za čitavo selo.

— A ko je za to čuo, ko za to zna da tako treba učiniti?

— No, a što si ti učinio? — upita starješina trećega.

— U nekom carstvu ima car jedinicu kćerku. A ja sam učinio da oslijepi i ljekari ne znaju da joj pomognu.

— Dobro si učinio, ali opet nije najbolje!

— A zašto?

— Ako joj se nakvase oči tom rosom koja se nalazi pod tim drvetom, progledaće.

— A ko je za to čuo, ko za to zna da tako treba učiniti?

A čovjek sjedi na drvetu i sluša sve što oni govore. Kad se oni razletješe, siđe s drveta, nakvasi oči tom rosom i progleda. Onda pomisli: »A sad ću poći da pomognem ljudima«. Nakupi te rose u tikvu i krene. Primakne se selu u kome nema vode. Gleda, ide starica — nosi vedrice na obramnici. On joj se pokloni i reče:

— Daj mi, bako, da se napijem!

— E, sinko! Ja nosim tu vodu čitav dan hoda, a dok dođem, pola ispljuskam! A porodicu imam veliku — propada bez vode!

— Dok ja dođem u vaše selo, sve ću napojiti.

Dade mu ona da se napije i tako se obraduje da je potekla što je noge nose u selo i ispričala ljudima o tom

čovjeku. Ljudi i vjeruju i ne vjeruju, iziđu mu u susret i klanjaju se:

— Dobri čovječe, spasi nas od ljute smrti!

— Dobro, — reče on — samo mi pomozite. Vodite me do vašeg obližnjeg grada.

Doveli oni njega. Uze on tražiti, tražiti i nađe taj kamen. Prionu svi za kamen, dižu ga i pomiču... i najzad ga odmaknu. A kad ga odmakoše, voda samo pokulja ispod njega. Teče, teče, svi izvori, jezerca i potoci do vrha se napuniše. Ljudi se vesele, zahvaljuju tom čovjeku, pokloniše mu silu novaca i svakog blaga.

Sjede on na konja i odjaše. Jaše i sve ispituje za put u ono carstvo. Ko zna koliko je išao, i najzad stiže.

Dođe do carskog dvora pita sluge:

— Čuo sam da je bolna kći vašeg cara? Možda ću je ja izliječiti!

— Ta idi, molim te! Ni istinski ljekari ne mogu da savladaju tu bolest, a ti se nemoj ni pačati u to!

— Svejedno, vi kažite caru!

Oni ne htjedoše, a on sve navaljuje i ponavlja »samo vi javite«.

Šta će s njim, javiše. Zove ga car u palaču i pita ga:

— Ti možeš izliječiti moju kćer?

— Mogu — odgovori on.

— Ako je izliječiš, daću ti sve što god zaželiš.

Povedu tog čovjeka u odaje gdje je ležala careva kći. Nakvasi čovjek tom rosom oči carevoj kćeri, te ona progleda. Onda se car tako obraduje da se to ne da iskazati. Dao mu je toliko blaga da ga je morao odvesti na nekoliko kola.

A žena dotle jaduje, sirotuje i ne zna gdje joj je muž. Mišljaše da ga više nema. Stiže on iznenada, lupa u prozor:

— Otvori, ženo!

Ona prepozna njegov glas i obraduje se. Istrči i otvori mu, vodi ga u kuću — misli da je slijep.

— Zapali svjetlo! — veli čovjek.

Zapali ona svjetlo, pa kad pogleda na njega, — pljesnu rukama: ima oči!

— O, čuda! Kaži mi kako se to sve dogodilo!

— Čekaj, ženo, da najprije stvari u kuću unesemo.

Kad stadoše unositi, — onaj bogati brat nije sada ni sluga ovome!

Tako se oni obogatiše pa lijepo žive. A bogati brat saznao za to pa dotrči:

— Kako si, braco, progledao i obogatio se?

On mu ne htjede tajiti, nego ispriča, tako i tako, veli.

A bogati brat zaželje da stekne još veće bogatstvo. Čim se spusti noć, on se polako došunja u tu šumu, pope se na isto drvo pa sjede. A u ponoć dolete nečastivi sa svojim starješinom pa vele:

— Šta je to? Niko to nije slušao, niko nije znao, a slijepi brat progledao, voda ispod kamena puštena i careva kći ozdravila. Možda nas ko prisluškuje? Hajde da vidimo.

Počnu da traže, popeše se na to drvo, a tu bogataš. Oni ga zgrabe i rastrgnu.

(Ukrajinska narodna bajka)

SOVA

U stara vremena dogovoriše se ptice da se skupe i izaberu između sebe kralja i vođu.

Mislile su da je najbolje da i one imaju nekoga ko će za njih izraditi zakone da bi i među njima vladao bolji red.

Na tome skupu svaka je ptica imala da pokaže svoju sposobnost za kralja.

Sova je na izgled bila veoma mudra ptica i bi izabrana za sudiju da ona odluči ko će zauzeti važan položaj kralja svih ptica.

Dan izbora bio je vedar i lijep, te su ptice žurile, sa polja i iz šuma, na zborno mjesto. Prve stigoše: ševa, vrana i papagaj. Za njima stiže divlja kokica lepršajući svojim krilima i trudeći se da ne zaostane za ostalima.

Ubrzo se sakupiše sve ptice, osim sove. Dugo su je čekale, ali ona ne dođe.

Stadoše se ptice svađati, svaka je htjela da bude izabrana za kralja. Soko izjavi da samo on, i niko drugi, treba da zauzme taj položaj. A kad se druge ptice s tim ne složiše, on ih ostavi i otada je s njima u neprijateljstvu.

Poslije duga razgovora i svađanja ptice odlučiše da glasaju. Izbor pade na kraguja zbog dobrog vladanja i njegova lijepa perja i lijepa glasa.

Kad je izbor bio svršen i kad novom kralju dadoše vlast da upravlja njima i da im propisuje zakone, izjaviše sve ptice da sova treba da bude kažnjena za svoju nemarnost, jer nije došla na njihov najvažniji zbor.

»Da je ona došla u određeno vrijeme«, reče ševa, »ne bi bilo one svađe i neprijatnosti sa sokolom. Sova treba da bude kažnjena što nam je načinila sve te neprijatnosti«.

Svaka ptica imala je ponešto da kaže o tome na koji je način treba kazniti.

Kralj ih sve sasluša pa izjavi: »Svak ko vidi sovu i ne napadne je, biće isključen iz našeg društva i smatran za zajedničkog neprijatelja«.

Zbog toga sova i ne smije da izlazi danju, već samo po noći kad sve ptice zaspe u svojim gnijezdima. A kad

koji put bude primorana da i danju napusti svoje skriveno boravište, onda je sve ptice složno napadnu i gone.

(Malajska narodna priča)

MAČAK U ČIZMAMA

Neki vodeničar, koji je imao tri sina, ostavio im je u nasljeđe poslije svoje smrti samo vodenicu, magarca i jednog mačka. Sinovi su se brzo podijelili, bez suda i bez advokata, jer bi ovi začas pojeli cijelu tu skromnu očevinu. Najstariji sin je dobio vodenicu, srednji magarca, a najmlađi samo mačka.

On nije mogao da se utješi što je dobio tako mali dio i zato reče:

— Braća će moći pošteno da zarađuju svoj hljeb ako se udruže; a ja, kada pojedem svoga mačka i od njegove kože napravim sebi šubaru, moraću da umrem od gladi.

Mačak je čuo te riječi, ali se napravi da ništa ne zna i progovori mirnim i ozbiljnim glasom:

— Nemoj se žalostiti, gospodaru moj; daj ti meni samo jednu vreću i načini mi par čizama u kojima se može ići po trnju, pa ćeš vidjeti da tvoj dio nije tako mali kako ti misliš.

Gospodar nije mnogo vjerovao mačku, ali se sjeti kako on vješto lovi pacove i miševe, kako umije da visi glavom nadolje i da se krije u brašnu praveći se mrtav, te zato povjerova da će i njemu pomoći u nevolji.

Kad je dobio ono što je tražio, mačak junački obu čizme; zabaci vreću na rame, a njene uzice steže prednjim šapama i ode u neki tuđi zabran gdje je bilo mnogo zečeva. U vreću je metnuo dosta mekinja i mlječike, a

onda se opruži kao mrtav čekajući da se kakav mladi zec koji još ne poznaje zamke ovoga svijeta uvuče u njegovu vreću i počne jesti ono što je u njoj.

Tek što je legao, desi se ono što je i čekao: jedan nesmotren mladi zec uđe u njegovu vreću, a prepredeni mačak zateže brzo uzice, uhvati ga i ubi bez milosti.

Pun ponosa zbog svoga lova, on se uputi u carski dvor i zatraži da ga izvedu pred cara. Odvedoše ga u odaju njegovog veličanstva, a on, kad je ušao, pokloni se duboko pred carem i reče:

— Svijetli care, markiz od Karabasa (svidjelo mu se da tako nazove svoga gospodara) naredio mi je da vam predam zeca kao njegov dar.

— Reci tvome gospodaru da mi je to vrlo prijatno i da mu zahvaljujem.

Drugi put ode mačak i sakri se u žitu držeći stalno vreću otvorenu, a kad su dvije jarebice ušle u nju, on zateže uzicu i obje ih uhvati. Zatim ih odnese caru kao što je odnio i zeca. Car je i jarebice primio sa zadovoljstvom i naredio da se mačku da napojnica.

Mačak je tako puna dva ili tri mjeseca s vremena na vrijeme nosio caru divljač koju je lovio njegov gospodar. Jednog dana, kad je saznao da će car sa svojom kćerkom, najljepšom kneginjom na svijetu, izići kolima u šetnju kraj rijeke, mačak reče svome gospodaru.

— Ako hoćeš da poslušaš moj savjet, bićeš sretan: treba samo da se kupaš u rijeci na mjestu koje ti ja pokažem, a ostalo je moja briga.

Markiz od Karabasa posluša savjet svoga mačka, iako nije znao čemu će to odvesti. I, dok se on kupao, car prođe tuda kolima, a mačak poče da viče iz sveg glasa:

— U pomoć! U pomoć! Markiz od Karabasa se davi!
— Na tu viku car promoli glavu kroz prozor na kolima i, kad poznade mačka koji mu je toliko puta donio divljač,

naredi svojim pratiocima da pohitaju u pomoć markizu od Karabasa.

Dok su jadnog markiza izvlačili iz rijeke, mačak se približi kočijama i reče caru kako su, dok se njegov gospodar kupao, lopovi odnijeli njegovo odijelo, iako je on iz sve snage vikao za njima: lopovi! lopovi! U stvari on je sam bio sakrio to odijelo pod jedan veliki kamen.

Car odmah naredi svom oficiru da se brzo vrati u dvor i da donese njegovo najljepše odijelo za markiza od Karabasa, i bio je veoma ljubazan prema njemu. Ovome je bogato odijelo koje su mu dali savršeno pristajalo (jer je bio lijep i stasit), careva kći se zagleda u njega, i kad je markiz dva-triput pogleda s poštovanjem i malo nježnije, ona ga mnogo zavolje.

Car pozva markiza od Karabasa da se popne u kočije i da se provoza s njima. Mačak, sav sretan što sve ide onako kako je on htio, potrča ispred kočija i, naišavši na neke seljake koji su kosili jednu veliku livadu, reče:

— Dragi kosači, ako ne kažete caru da je livada koju kosite svojina markiza od Karabasa, bićete isječeni na paramparčad.

Car zaista upita kosače čija je livada koju kose:

— Markiza od Karabasa — odgovoriše oni uglas, jer su se bili uplašili od mačkove prijetnje.

— To vam je lijepo imanje — reče car markizu od Karabasa.

— Jeste, svijetli care — odgovori markiz. — Ta livada daje svake godine mnogo sijena.

Prepredeni mačak, trčeći stalno ispred kočija, naiđe na neke žeteoce i reče im:

— Dragi žeteoci, ako ne kažete caru da je to žito koje žanjete svojina markiza od Karabasa, bićete isječeni na paramparčad.

Car, koji je tuda prošao odmah poslije toga, htio je da čuje čije je to silno žito koje vidi.

— Markiza od Karabasa — odgovoriše žeteoci. Car se tome obradova, a obradova se i markiz.

Mačak, koji je i dalje išao ispred kočija, govorio je uvijek isto svima na koje je nailazio, i car se čudio kako markiz od Karabasa ima mnogo imanja.

Naposljetku, prepredeni mačak stiže u jedan lijep zamak, čiji je gospodar bio najbogatiji zmaj na svijetu; sve njive i livade pored kojih je car prolazio bile su njegove. Mačak se postarao da sazna kakav je taj zmaj i šta sve zna, i onda zatraži da ga izvedu pred njega rekavši mu da nije mogao proći pored zamka a da ne doživi čast da mu se pokloni.

Zmaj ga primi onoliko učtivo koliko to zmaj može i pozva ga da posjedi s njim.

— Govorili su mi — reče mačak — da vi umijete da se pretvorite u svaku životinju; da umijete, na primjer, da se pretvorite u lava, u slona.

— To je tačno — odgovori zmaj brzo — i da bih ti to pokazao, vidjećeš kako ću se pretvoriti u lava.

Mačak se toliko uplaši kad pred sobom ugleda lava da se odmah uspuza na krov, što nije bilo ni lako ni bezopasno, jer su mu mnogo smetale čizme u kojima nije zgodno ići po crepovima.

Poslije toga, kad je zmaj povratio svoj zmajevski lik, mačak siđe i priznade da se bio strašno uplašio.

— Govorili su mi — reče on — ali u to ne mogu da vjerujem, da možete isto tako da se pretvorite i u najmanje životinje: na primjer u pacova ili miša; ali priznajem da u to nikako ne mogu da vjerujem; to je nemoguće.

— Nemoguće? — reče zmaj. — Sad ćeš da vidiš! — i on se u času pretvori u miša, koji poče da trči po podu. Čim je to spazio, mačak skoči na njega i pojede ga.

U tome car, koji je prolazeći tuda vidio lijepi zmajev zamak, poželi da uđe unutra. Kad je mačak čuo zvrjanje točkova na nasipu, istrča u sretanje caru i reče:

— Pozdravljam dobrodošlicom vaše veličanstvo u ovome zamku markiza od Karabasa.

— Kako, gospodine markiže, — uzviknu car — zar je i ovaj zamak vaš? Ne može biti ništa ljepše od ovog dvorišta i od svih ovih zgrada oko njega: da vidimo kako je unutra, molim vas.

Markiz ponudi ruku mladoj kneginji i, idući za carem koji je išao prvi, uđoše u veliku dvoranu, gdje naiđoše na bogatu trpezu postavljenu za goste koje je zmaj očekivao toga dana, a koji nisu smjeli da uđu kad su čuli da je tu car. A car, koji je kao i njegova kći bio očaran ljepotom i snagom markiza od Karabasa, vidjevši kako ovaj ima mnogo imanja, reče pošto je ispio pet-šest pehara:

— Zavisi samo od vaše volje, gospodine markiže, da postanete moj zet.

Markiz se duboko pokloni i primi čast koju mu je učinio car, i još istoga dana oženi se mladom kneginjom. Mačak je postao visoki dvorski plemić i od tada je trčao za miševima samo zabave radi.

(Francuska narodna pripovijetka)

KAKO SU POSTALE LASTE

Na dalekom sjeveru zima je duga i mračna, a ljeto je veoma kratko.

Preko cijele zime sunce se nikako ne vidi; u proljeće se vidi jedno kratko vrijeme svakoga dana. Iz dana

u dan vidi se sve više i više, tako da ljeti nikako i ne zalazi, već kruži unaokolo oko horizonta.

Ljeti je i tamo toplo. Snijeg se topi, led na rijekama puca i odlazi u more.

I djeca su ljeti radosnija. Sve svoje vrijeme provode berući ono nešto cvijeća što raste u tom hladnom kraju zemlje.

Iako je ljeto tako kratko opet mnoge ptice prave svoja gnijezda i nose jaja na visokim, strmim stijenama pored morske obale. Jednu od tih ptica znamo dobro — to je lasta.

Eskimi pričaju svojoj djeci ovu priču o postanku prvih lasta i o tome kako one prave svoja gnijezda.

Oni vele da se davno, vrlo davno igrala zajedno dva djeteta na vrhu jedne strme stijene.

Skupljali su pruće i travu i lijepili ih blatom, te tako pravili male kuće.

Iz početka su djeca bila vrlo pažljiva, te nisu išla blizu ivice provalije. Ali se uskoro tako zaniješe u igri da zaboraviše gdje su. Zemljište blizu ivice bilo je tako trošno i meko da se odroni kad djeca stadoše na njega i ona strmoglavce poletješe u ponor.

Razbila bi se u komade o stijenje da Veliki duh, koji bdi nad svim na svijetu, nije to opazio i sažalio se. On ih pretvori u male ptice, i one raširiše svoja krila i odletješe.

Nisu one zaboravile svoje dječje zanimanje, i zato i dandanas laste dolaze za vrijeme kratkog ljeta na stijenje, prave svoje kućice, svoja gnijezda, od trave i pruća, i lijepe ih blatom.

(Eskimska narodna priča)

DŽABŽA

Bilo je to davno. Tako davno da ni najstariji Udegejci ne pamte kada.

Jednom lovcu, po imenu Kile, umrije žena. Umrije i ostavi mu kćer. Sasvim malu kćer, po imenu Džabža. Kile sahrani ženu. Neko vrijeme je tugovao, pa se ponova oženio. Sad su živjeli utroje: Kile, Puninka i Džabža.

Kile je veoma želio da ima sina, ali mu to nije smetalo da voli svoju kćer. On joj je pravio razne igračkice, kakve se obično prave za djevojčice: kolijevčice, varjačice, trlicu i mlat za lan, da bi se Džabža izmalena navikla na domaći posao.

Ali je djevojčica molila oca.

— Načini mi male strijele i koplje.

Kad je to čula, Puninka je rekla:

— Šta će tebi takve igračke? Ti nisi muškarac.

Džabža joj je odgovorila:

— Hoću da mjesto sina pomažem ocu kad bude išao u lov.

— Nije nego! — rekla je maćeha. — Nije to tvoj posao!

Ali Kilu se dopade kćerina želja. Stao je praviti za Džabžu igračkice: malene strijele, tetivu, pa malog jelena i pse za vuču.

Vidjela je Puninka da je Kile nije poslušao i omrznula je Džabžu. Grdila je djevojčicu kad je god otac bio u lovu. Ali Džabža se nije žalila Kilu da ga ne bi ožalostila.

A onda se Kilu dogodila nesreća. Jednom je otišao da lovi u šumi. Potjerao je divljeg vepra i već ga bio pritjerao. Vepar se bio povukao u šiprag i izvalio. Tuda je naišao tigar, prugasti amba. On je navalio na vepra i stao ga kidati.

Kile nije razaznao ko se to vrzma po šipragu i hitnuo je koplje onamo. Tigar se pomamno ustrijemio na njega. Kile je stao moliti da ga ne dira jer je on tigra okrznuo slučajno. Ali je amba rastrgao lovca.

Svi drugi udegejski lovci izlazili su na putanju kojom je prolazio tigar i molili su ga da ne dira više nikoga i da se ne srdi na nevještog lovca. Ali je amba već okusio čovječju krv i nije slušao molitve lovaca. On se navadio da upada u selo i da odnosi čas psa, čas jelena, čas svinju. Naposljetku je počeo krasti i malu djecu. Nato su starci odlučili da se isele.

Poslije Kilove smrti Puninka se još više okomila na Džabžu. Djevojčica je išla na vodu, prala je krupicu za kašu, gotovila ručak, solila ribu, štavila životinjske kože, vezla haljine za maćehu i išla u tajgu da otuda dovuče drva za gorivo. A maćeha nije radila ništa. Po cijeli bogovetni dan ležala je na asuri, pušila lulu, jela i spavala.

Džabža se nikad nije odvajala od svoga koplja zato što joj ga je otac napravio. A djevojčica je mnogo voljela svog oca.

Jednom je maćeha poslala Džabžu u tajgu da sa breza naljušti kore, od koje će se napraviti obuća. Džabža je izabrala lijepu brezu, zasjekla je i stala ljuštiti koru. Kad, odjednom, začuje nečiji glas:

— Ko si ti?

Džabža se obazrela i ugledala ambu — tigra. Slabine su mu bile upale od gladi. Bio je vrlo ljut. Ali se djevojčica nije uplašila tigra. Doviknula mu je:

— Odlazi, lupežu!

Tigar je jurnuo na Džabžu. Djevojčica se sakrila iza breze sa koje je ljuštila koru i tigar je svom snagom udario glavom o drvo. Djevojčica mu je ponovo rekla:

— Odlazi, lupežu, jer ćeš se zlo provesti!

Tigar se nasmijao umjesto odgovora i opet skočio. Ali ovoga puta je zapao među dva brezova stabla, kao u račve i zaglavio se. Džabža je sada dohvatila koplje i hitnula ga na tigra. Koplje je pogodilo tigra u jedno oko i izašlo na drugo, pa ga je oslijepilo. Tigar je bio mrtav. Džabža se vratila u selo.

Udegejci su baš u to vrijeme počeli iznositi stvari iz koliba i raskivati staje. Bojali su se da ostanu u ovome kraju. Džabža im reče:

— Kuda ćete? Amba više neće doći u selo.

— Šta znaš ti, djevojčice? — rekao je najstariji Udegejac. — Gdje je tigar došao jednom, doći će i drugi put. Sve će nas poklati.

Onda je Džabža otišla u šumu, onamo gdje je, zaglavljen između dva stabla, visio amba. Ona je odsjekla prugastu tigrovu repinu, donijela u selo i pokazala starcima.

— Ja sam odsjekla rep ambi. Kažem vam da on više neće doći ovamo.

Svi Udegejci silno su se prepali. Povikali su:

— Šta si to uradila, djevojčice? Zabranjeno je ubiti ambu. Sad će njegov duh dolaziti među nas i sve će nas podaviti noću. Tajga će doći u naše selo. Sve putanje zarašće u travu, a ovo mjesto pretvoriće se u močvaru.

Džabža se osmijehnula i rekla:

— Ja poznajem zakone lovca. Dvaput sam molila ambu da ide. On nije poslušao.

— E onda je druga stvar. Amba je sam kriv! — dokonali su starci i naredili da se stvari stave u kolibe, jer se neće seliti.

Svi su hvalili Džabžu. Ali Puninka se tek sada razbjesnila. Što god da uradi, djevojčica nije mogla da ugodi maćehi. Kako god da izveze haljinu, Puninki se nije dopadalo.

Mučila se Džabža da išara vezom haljinu za maćehu, ali nikako da je zadovolji.

Djevojčica je tada otišla s vezom na obalu rijeke, sjela i zaplakala se. Odjednom se paprat savila do nje i rekla joj:

— Ne plači, mala. Ti samo lezi da spavaš, a mi ćemo ti pomoći.

Sad su se razne trave i cvijetovi povili do haljine i legli na nju. Stali su je šarati uvojito i tako lijepo da još niko živ nije vidio takve krasote. Pokupila je paprat suze djevočice i posula njima haljinu, pa je to još samo uljepšalo onaj vez.

Ugledavši vez, sve žene u selu zadivile su se od čuda. Ali Puninka se još više pomamila.

— Hoću haljinu vezenu vunom od jelena! — viknula je ona na Džabžu.

Dogodilo se to u ljeto, kad je na jelenima u to vrijeme vuna kratka. Odakle da uzme vunu? Pošla je Džabža po selu, ali se ni u koga nije našla dugačka, zimska vuna.

Vratila se ona kući i opet stala plakati. Najedanput, onaj jelen koga je Džabži načinio još njen otac kao igračku, progovorio je i rekao djevojčici:

— Ne plači, gospodarice. Ovome zlu se može pomoći.

Stresao se jelen, udario svojim nožicama o tle i stao rasti. Narastao je on u velikog jelena, obraslog bijelom zimskom vunom. Tu vunu je odbacio sa sebe i opet se pretvorio u malu igračku.

Sašila je Džabža haljinu maćehi. Sve prste je izbola. A maćeha opet nezadovoljna:

— Ja ću sama za sebe izvesti haljinu, pa ćeš vidjeti kako se to radi, neznalice jedna. Idi u selo na rijeci Anuj, tamo živi moja baka. Zatraži da ti da moju iglu koja je kod nje. I vrati se do zore!

A do sela na rijeci Anuj trebalo je putovati nekoliko dana.

Šta da radi? Kako da se spase ove bijede? Rastužila se Džabža sjedeći kraj svojih igračaka kad začu glas:

— Ne očajavaj, mala gospodarice! Našto smo ti mi?

Pogledala je Džabža, a pred njom stoji zaprega: kolica i dvanaest pasa, jedan ljepši od drugog. Oni su mahali kosmatim repovima, udarali o zemlju tankim visokim nogama, dlaka im bijela, oči žute, a gubice crne. Iznenađeno ih je upitala Džabža:

— Otkud ste došli?

— Zar nas ne poznaješ, Džabža. Nas je načinio Kile.

Obazrela se Džabža, a njenih igračaka nema u dvorištu. Oživjele su i stale pred nju. Sjela je u kolica, a psi su poletjeli. Letjeli su povrh vode i povrh gore, penjući se do oblaka. Džabža je zažmurila, a kad je otvorila oči, vidjela je da je psi nose kroz oblake. Sad se djevojčica pribrala, dohvatila uzde i počela upravljati psima.

— Tam-tam! — vikala je. — Poć-poć!

Od brzine psećih nogu kidalo se pramenje oblaka i letjelo oko njih. Džabža se nije umorila, a već je stigla u Anuj, selo na rijeci.

Sišla je Džabža i potražila maćehinu baku. Zatekla je bolesnu, neočešljanu, neumivenu. Sažalila se Džabža na nemoćnu starost. Umila je baku, očešlala je, potražila ljekoviti korijen žen-šen i dala ga bolesnici. Kad je starica pojela korijen, ozdravila je i zapitala Džabžu:

— Zašto si došla?

— Poslala me Puninka da donesem njenu iglu.

— Ti si dobra djevojčica. Evo ti igle. Samo pazi: kad joj budeš davala iglu, okreni uvcem k sebi.

Sunce se tek pomaljalo iza mora, a Džabža je već stigla kući.

Maćeha je čekala, ljutita kao zvijer.

— Ej, ti, — viknula je ona na Džabžu — gdje je moja igla?

— Evo je — odgovorila je Džabža. — Evo igle! — i, držeći se bakina savjeta, pružila je iglu tako da je uvce okrenula k sebi.

Čim se Puninka dotakla igle, ova joj je probola sve prste.

Sad je tek Puninka razumjela ko pomaže Džabži. Sačekala je da Džabža zaspi. Tada je naložila vatru i pobacala u nju sve igračke koje je otac bio napravio za Džabžu. Ali jedno psetance je iskočilo iz vatre, jurnulo k Džabži i probudilo je:

— Hajde, Džabža! Moramo pobjeći, jer će nas maćeha sve pobiti!

Istrčali su iz dvorišta kad se pojavio mjesec. Od mjeseca se na rijeci pružila putanja i Džabža je zajedno s psom pojurila po toj putanji kao po ledu.
Maćeha za njima. Ali se pod maćehom putanja prelomila baš kad je stigla Džabžu. Ona je istrgla Džabži iz ruku koplje, zaboravljajući da je i njega pravio Kile, i bacila ga je za postorkom.

Doletjelo je koplje do kćeri Kilove i reklo joj:

— Ostaj zdravo, dijete moje. Sad se rastajemo!

Obrnulo se koplje i pogodilo maćehu u jedno oko, a izišlo na drugo. Od toga su Puninkine oči postale velike, velike kao čanak. Stala je Puninka mahati rukama, i ruke joj se pretvorile u krila. Tako se maćeha pretvorila u sovu. Htjela se vratiti u selo, svojoj kući, ali su je krila donijela u šumu. Tamo je maćeha sjela na drvo i povikala da ne bi zaboravila svoje ime:

— Pu-nin-ka! Pu-nin-ka!

Tako sova viče i danj-danji.

A Džabža i njen vjerni pas jurili su mjesečevom putanjom i stigli na mjesec.

Svakog dana prije zore Džabža silazi na zemlju da traži svoje koplje. Ona ode u svačije dvorište, ulazi u svaku kuću ne bi li ga našla. Ako tada spazi da poneko dijete ima suze na očima, ona ih otare i daruje mu dobar san.

(Udegejska narodna priča)

OH

Živjela tako na svijetu stara, prastara baka i imala jednog jedinog sina.

Živjeli oni u bijedi, pa mati morala da dâ svoga sina u službu bogatog seljaka.

Tačno je rečeno: sit gladnome ne vjeruje. A već bogataš pogotovu neće utješiti siromaha.

Živio je momčić kod seljaka jednu godinu, živio drugu i postalo mu neizdržljivo.

Dolazi on svojoj majci i gorko se jada.

— Majko moja, hraniteljko, živio sam kod gazde godinu dana i hajde-de, živio sam drugu jedva, a treće godine toliko je rđavo da se ne može izdržati.

A mati mu kaže:

— Potrpi još malo, sinko, naći ću ja tebi dobro mjesto i lak posao.

I pošla je ona, a kuda ide, i sama ne zna. Išla je, išla, prošla je jedan put, drugi, treći i sasvim se umorila. Sjela je usred polja na brežuljak i teško preteško uzdahnula:

— Oh, bože moj!

A Oh se tek stvori tu.

— Zašto, starice, ohoćeš i mene zoveš?

— A ko si ti? — pita ona.

— Pa ja i jesam Oh. Kaži šta ti treba, sve ću učiniti.

A ona ga zamoli:

— Evo šta mi treba: kad bi ti dao mome sinu lak posao i lijepo mjesto, do vijeka bih tebe po dobru spominjala.

— Dobro, to može — kaže Oh. — Dovedi sina i ja ću ga uzeti k sebi.

Došla je starica kući i kazala:

— Našla sam ti, sine moj, lijepo mjesto i lak posao. Ako vjeruješ mojim riječima, hajdemo. Ti i sam znaš da ja tebi neću rđavo poželjeti.

— Dobro, — kaže sin — neka tako i bude.

I oni pođoše. Išli su, išli, i najzad dođoše do istog onog mjesta gdje je bio brežuljak. Sjela starica i kazala:

— Oh, — kaže — kako sam se umorila!

A Oh se već stvori tu.

— Šta želite, dobra moja starice?

— Pa eto, dovela sam ti sina za lak posao.

— Pa dobro, neću mu ništa učiniti nažao. Za koliko vremena ti njega daješ?

A starica bi voljela da ga uopšte ne da, ali dockan. Što je učinila, to se više ne može vratiti.

— Pa, uzeću ga na tri godine — kaže Oh. — Evo potpiši.

I povede sina neznano kuda.

A jadna starica gorko zaplakala i pođe kući. Dešavalo se da nekog dana ne vidi sina, i uvijek bi to odbolovala. A sad — tri godine!

I živi ona sama samcata u svojoj kućici godinu, dvije i tri.

Na kraju je došao dan kada je ona mogla da ide po sina.

Opremila se starica i pošla. Veselo ide.

Prošla jedan put, drugi put, treći i dođe na ono isto mjesto gdje se oprostila sa sinom. Sjela na brežuljak i kazala:

— Oh! — kaže. — Dočekala sam srećan dan!

A Oh se već stvori tu.

— Šta je, starice, sigurno si došla po sina.

— Da, golube moj, imaš pravo. Došla sam po sina.

— Onda pričekaj malo, — veli Oh — odmah ću ga dovesti.

I najedanput dotjera on k njoj dvanaest ždrijebaca. Ždrijepci odabrani, jednake visine, jednakih griva, jednakih repova, jednakih očiju, svi kao jedan.

— E, sad, — kaže — poznaj koji je tvoj sin?

A starica kaže.

— Ah, golubiću moj! Zar sam ja tebi takvoga sina dala! Ja sam ti dala lijepog momka, a ti meni daješ ždrijepca.

Onda Oh otjera sve ždrijepce, a njoj reče:

— Kad nisi poznala svoga sina, onda ga nećeš ni dobiti, idi kući i sutra opet dođi.

Zaplakala jadna starica i pošla kući lomeći stare ruke, roneći gorke suze. Ide starica i ne vidi put pred sobom.

Sutradan opet pošla starica na isto mjesto.

Prošla jedan put, drugi put, treći put, sjela na onaj isti brežuljak i kazala:

— Oh, ti tugo moja golema! Kome sam ja to moga sina dala?

A Oh se tek stvori tu.

— Zdravo da si, bakice!

— Zdravo, zdravo, golubiću moj!

— Sigurno si došla po sina.

— Po sina, po sina, golubiću.

— Pa pričekaj, sad ću ga dovesti.

I poslije nekoliko minuta doletje dvanaest golubova, jednakih pera, jednakih nogu, jednakih očiju, guču pomalo, i svi kao jedan.

— E sad, bakice, — govori Oh — poznaj koji je tvoj sin.

A ona kaže:

— Ah, golubiću moj, pa tu i nema moga sina. Ja sam ti dala lijepoga mladića, a ti meni daješ goluba.

— E, kad nisi poznala svoga sina, onda ga nećeš ni dobiti — reče Oh i mahnu golubovima da odlete natrag. A ti, bako, dođi sutra. Ako treći put ne poznaš svoga sina, ostaće on kod mene vječito.

Gorke je jade prežalila starica, ali sad joj bi najgore. Ide ona kući i naglas plače:

»Šta da radim, kako sina da poznam?«

I dočekala je ona sutrašnji dan i opet se krenu na put. Prešla jedan put, prešla drugi put, i prilazi trećem. Tu je susrete nekakav stari, prestari djed.

— Zdravo, bako! — kaže djed.

— Zdravo, čestita starino!

— Kuda ideš, bako?

— Idem, čestita starino, a sama ne znam kuda. Dala sam svoga sina da nešto zaradi, a sad nisam pametna kako da ga izbavim. Dvaput sam već išla, a bez sina se vratila. Prvi put su istrčali preda me ždrijepci, drugi put su izletjeli golubovi. Šta je meni do njih stalo? A sina svoga nisam vidjela.

Stari, prestari djeda kaže joj:

— Pa ti ga i sad nećeš poznati.

— Ah, dobri moj stari, — plače starica — ne bi li me naučio kako da ga poznam?

— Pa dobro, — kaže djeda — naučiću te. Kad dođeš na mjesto, izići će pred tebe dvanaest lijepih mladića — jednake kose, jednaki glasovi, jednake oči, svi kao jedan.

Samo jedanaest mladića izići će sa pjesmom i gledaće te pravo u oči, a dvanaesti će oboriti oči zemlji, čak te neće ni pogledati. Ti na njega i pokaži. To je tvoj sin.

Zablagodarila starica djedu i pošla dalje.

Došla na ono isto mjesto gdje se sa sinom oprostila, sjela na brežuljak i oblila se gorkim suzama.

— Oh, — plače — gdje li je sinak moj? Da li ću ga ikada vidjeti?

I ne doreče to, a Oh je već bio tu.

— Zdravo, bako!

A ona od suza ne može riječi da progovori.

— Sigurno si došla po sina? — pita Oh.

Ona je samo klimnula glavom.

— Pričekaj, — kaže Oh— odmah će on k tebi izići.

I izvede on dvanaest krasnih mladića i kazao je:

— E, bako, pogodi koji je tvoj sin.

Gledala ona, gledala, a krasni mladići svi liče jedan na drugoga: iste kose, isti glasovi, iste oči, svi kao jedan. Samo jedanaest krasnih mladića gledaju veselo, a dvanaesti natmurio se, namrgodio se i upro pogled u zemlju.

— Evo mog sina — kaže starica i pokazuje na njega.

Čudi se Oh.

— Otkuda znaš da je to tvoj sin?

— Kako da ne znam, golubiću moj, — kaže starica — pa to je rođena krv.

— Šta da se radi — kaže Oh. — Uzmi kad si pogodila. To je tvoj sin.

Zadovoljna starica ne može se reći koliko.

I došli su oni kući.

A novaca u kući ni kopjejke, i hljeba ni mrvice. Nema čim starica sina da ugosti.

— Nesrećni smo mi, nesrećni — plače starica. — Vidi se da ćemo propasti od gladi.

— Šuti majčice — kaže sin. — Biće i novaca i svega što treba. Nisam ja uzalud tri godine pribirao pamet. Sad

ću postati konj, a ti me odvedi u grad i prodaj me za dobru cijenu. Samo pazi, ne zaboravi da uzdu skineš sa mene. Uzdu nikome ne daj. Jer onda ćeš i mene dati.

Tu on izvuče neku travu, prvo je pomirisao, onda je iza sebe baci i pretvori se u konja. I to kakvog konja! Takvoga još nikada nije bilo na svijetu i neće nikada ni biti.

Noge u konja kao izlivene, kopita pozlaćena, oprema srebrna, uzda svilena.

Dovela ga starica u grad na trg, a kad je on kopitom udario, kad je zarzao, sav se grad uzbuni.

Dotrčali sa svih strana kupci i gospoda i vojvode — svi se dive konju, ne mogu da se nadive.

— Šta je, bako, prodaješ li konja ili si ga kupila — pitaju.

— Pa prodajem, izvolite kupiti.

A onda se pojavi neki bradati čiča, prilazi i kaže:

— Prodaj, bako, meni toga konja.

— Pa kupi ga!

— Šta tražiš?

— Daj pet hiljada. Samo pod uslovom — uzdica da ostane meni.

— Pa nemoj, bako, — kaže starac. — Šta će tebi uzdica? Šta će tebi ona bez konja?

Pogađao se, pogađao i uspio da dobije uzdicu. Pruži joj novac, uze konja za uzdu i povede.

A starica pošla kući.

A putem počela da razmišlja.

»Šta sam uradila?« govori sama sebi. »A sin mi je poručio da ne prodajem sa uzdicom, a ja, glupa, iako sam znala, dala sam uzdu«.

Sad se ona dosjeti. »Neće biti drugo«, misli, »to je onaj isti Oh kupio od mene konja, opet je uzeo sina od mene«.

I zaplakala ona gorkim suzama.

Približuje se selu. Vidi — kod kafane stoji konj privezan za dovratak. I tako mu je uzda zategnuta da ne može mirno da stoji na mestu. Neprestano igra oko stuba.

Konj ugleda staricu i najedanput progovori čovječjim glasom:

— Majko moja mila, priđi mi bliže, skini sa mene uzdicu i pusti me na slobodu.

Uplašila se starica. Nikada nije čula da bi konj mogao govoriti čovječjim glasom:

— Ja se bojim tebe — kaže starica. — Udarićeš me kopitom, pa ću ispustiti dušu.

A on odgovori:

— Šta je tebi, majko! Zar ja nisam tvoj sin, zar me nisi vodila na trg da me prodaš.

Tad pozna ona njega, zbaci sa njega uzdu, konja pusti na slobodu, a uzdu sakri u torbu.

Potom uđe u krčmu i reče:

— »Oh, desila se nesreća! Dozvolite, dobra gospodo, da vas zapitam čiji je to konj stajao uz dovratak? On se otkinuo sa uzde i pobjegao«.

Nije stigla ni da izgovori, a Oh se stvorio tu. Istrčao na vrata, a tamo konj se i ne vidi i ne čuje. Potrčao Oh za njim u potjeru. Pretvorio se u vuka i ide tragom konja. Evo — evo stići će ga. Ali nije stigao. Konj se pretvorio u lovca. Lovac dohvati tojagu i pošao na vuka. Još malo pa će ga udariti. Ali nije ga udario. Vuk se pretvorio u oganj, hoće da opeče lovca, sa svih strana okružuje, ne da mu da pobjegne.

Vuk — vatrom, a lovac vodom. Zaliva voda vatru, gasi je i zemlji pritiskuje. Ali nije pritisnuo do kraja, vatra se pretvori u štuku.

Bije štuka repom po vodi, hoće da rastjera, da raspe vodu. A kapljice su se pretvorile u bodljikave grgeče i

ponovo su u vodu upali. Goni štuka grgeče, a oni se samo smiju: »Ma koliko da je štuka brza, neće uhvatiti grgeča za rep!«

Sad se pretvori štuka u sitne kamenčiće, i prosuli su se kao gràd na grgeče. Sve do jednog su pobili. A jedan se pretvorio u pijetla i počeo kamenčiće da kljuje. I sve do jednog je pokljucao. A jedan se pretvorio u jastreba i — na pijetla.

Ali pijetao već nije više pijetao, moćni orao nebo para. Pa kako je udario orao jastreba, tako njemu i kraj dođe. Na komade ga rastrgnu orao, prelomi mu sve koščice. A poslije se pretvorio u lijepog mladića i pođe kući svojoj majci.

I ostali oni da žive, da stiču blago.

I tu je priči kraj, ne može da se ispreda.

(Bjeloruska narodna bajka)

BAJKA O SIROMAŠNOM OBUĆARU

Živio je nekada u nekom gradu jedan siromašan obućar. Cijeloga svoga života nije stekao ne samo nijednu rublju nego čak nijedan šaurn.*) Što za dan zaradi, to uveče sa ženom i djecom pojede.

U krčmu nikad nije išao, a uvijek je bio veseo. Kad je išao na posao, pjevao je; a kad se vraćao sa posla, šalio se.

Tako je on živio ne znajući ni za tugu ni za brigu.

A tim gradom upravljao je nekakav lukav i zao car.

*) Šauri, sitni novac, para.

Jednom se riješio car da vidi kako žive njegovi podanici. Obuče odijelo nadzornika trga i kada je nastalo veče, poče da luta ulicama.

Zagleda u prozore, prisluškuje kod vrata i, ma koliko da je išao, ništa naročito nije primijetio — neko broji svoj dnevni pazar; neko oplakuje svoj gubitak; neko se svađa sa ženom; neko grdi djecu. Samo u jednoj kući čuo je veseli smijeh i pjesmu.

Začudi se car i riješi da pogleda kakvi su to ljudi što tamo žive i zašto su tako veseli i zadovoljni.

Pokucao je on. Otvorili su mu, pozvali ga na večeru. Čast nije bila velika, gostiju nije bilo, a opet su se veselili.

Sjedi car za stolom, jede, pije vino, a od radoznalosti sve u njemu kao da gori: nije navikao da vidi u svome gradu srećne i zadovoljne ljude.

— Oprosti mi što ću te pitati, genocvali,**) — kazao je najzad car — mnogo bih volio da znam ko si ti i čime se baviš da i u radni dan piješ i veseliš se kao da je praznik.

— Ja sam prosti siromašni obućar, batono***) — odgovorio je domaćin. — Ja imam na trgu jednu radionicu. Kad neko naiđe, prikucam mu čizme, ili pošijem neke cipele, ili zakrpim nazuvice. Danju radim, a uveče se veselim sa porodicom. Zašto da čekam praznik? Svi su dani lijepi.

— A šta ćeš raditi ako jedanput zatvore radnje?

— O, ni neprijatelju neću poželjeti to; šta će onda biti sa mnom: ostaću gladan — rekao je obućar. — Ali zašto da se misli na to? I kakvom to zlom čovjeku može doći u glavu da zatvara radnje?

Posjedio je car kod obućara, popio je, pojeo i otišao.

**) Genocvali — dragi, mili.
***) Batono — gospodin.

A ujutru uputi po svim krajevima grada svoje glasnike da objave narodu njegovu volju:

Zbog praznika naređuje car da se zatvore sve radnje na trgu i da niko ne smije da radi kad se car odmara — ni krojač, ni obućar, ni kovač, ni berberin.

Ne razumije svijet kakva je to budalaština pala caru na um: idu svi bez posla — grde cara, a ne smiju da ne izvrše naređenje.

A car čim se smrklo opet se preobukao i opet otišao da obiđe obućara.

»Pogledaćemo«, misli, »da li je i sad tako veseo kao juče, da li su i sad za njega svi dani lijepi!«

Dolazi on, a obućar ka oda ništa nije ni bilo, sjedi sa ženom i djecom za stolom pije, jede, veseli se.

— Budi mi zdrav prijatelju, i molim te, dragi moj, dođi za sto — rekao je radosno obućar ugledavši gosta.

— Ja vidim da se ti veseliš kao i prije — rekao je car. — Odakle si uzeo novac? Pa sve su radnje bile zatvorene. Ili si narušio carsku zapovijest?

— Neka bude proklet naš car — rekao je obućar. — Zbog njega umalo što nisam ostao gladan. Za njega je praznik, a meni su zatvorili radnjicu. Šta da se radi? Izašao sam na ulicu, nekome sam donio vode, nekome nacijepao drva, nekome sam pomogao da prenese stvari i nešto sam malo zaradio: i eto, kod nas je praznik. Po čemu smo mi gori od cara?

Posjedio car kod obućara, popričao i otišao. A ujutru pojavio se kod obućara carski sluga i odveo siromaha u dvor.

Po naređenju carevom opasali su ga teškim mačem i postavili su ga pred carska vrata.

»Pazi«, kazali su, »ni koraka ne smiješ da učiniš, a više od svega čuvaj svoj mač«.

Cijeloga dana prestojao je na straži bijedni obućar. Uveče dođe kući tužan i uzbuđen. Ništa nije zaradio toga dana. Gdje sad da uzme novac? Kako da nahrani porodicu?

— Što si se ožalostio, dragi moj? — pita ga žena. — Pa šta je s tim što smo mi danas ostali bez večere? Drugi ostaju po nedelju dana bez parčeta hljeba, pa ipak podnose. Zar ne možemo jedan dan da izdržimo?

Odmah se obućar razveseli od tih riječi i da bi se nečim zabavio i ne bi mislio o jelu, uze štap i pjevajući poče da ga djelja.

Djeljao je, djeljao i vidio je da je štap sa jedne strane pljosnat kao mač

»Aha«, pomislio je obućar, »sad ću ja da udesim nešto. Neću ja da budem gladan zbog ovog glupog cara«.

Izdjeljao je on štap sa obje strane, donji kraj zaoštrio, a gornjem dodao išaranu ručicu. Ispade pravi pravcati mač, samo drven.

Drveni mač obućar stavi u korice, a gvozdeni odnese susjedu trgovcu. Ovaj mu dade novaca; i nakupova obućar i hljeba, i vina, i slanine i ovčetine, toliko da je jedva kući donio.

»Prihvati, ženo«, kaže on, »pa zablagodari caru za bogatu večeru«.

A car se u to vrijeme opet preobukao i opet došao da obiđe obućara. »Sad nema on zbog čega da se veseli«, misli car.

Ali nije tako bilo. Obućar je veseliji nego prije, i gozba je bogatija nego prije.

Obućar je posadio gosta za sto, smije se, priča svom novom prijatelju:

»Razumiješ«, kaže on, »danas me je naš glupi car natjerao da stojim na straži i čuvam njegove odaje. Prestojao sam cijeloga dana, došao kući, a u kući ni para ni hljeba. I ja sam pomislio »Prodaću ja carski mač, a u

korice ću staviti drveni. Kako će car da sazna?« Hajde, ženo, donesi mi onaj drveni, pokaži mome prijatelju kakav mač imam.

Donijela žena drveni mač.

Smijali su se, najeli su se, napili se i car otišao.

A ujutru je ponovo došao carski glasnik po obućara.

Ponovo su postavili siromaha pred carska vrata.

Stoji obućar mirno kao pravi stražar sa opasanim drvenim mačem.

A car sjeo na svoj prijesto i smješka se.

»Sad«, misli, »neće se izvući«.

I da bi naučio pameti obućara, evo što je smislio.

Naredi car da se pozove državni blagajnik. Kad ovaj dođe, poče car najedanput da viče na njega i nogama lupa kao da je blagajnik pred njim uistini kriv.

— Izdajniče, — viče — lopove, varalico! Ti si ukrao iz moje blagajne sto dukata. Ja ću narediti da te odmah kazne.

Blagajnik zinu od zaprepašćenja.

— Tako ti tvoga sina! Osvijesti se, milostivi care! Kakav je to rđav čovjek mene opao kod tebe!

A car neće ni da čuje.

— Hej, — viče — pozovite stražu! Neka ovoga časa odrube glavu ovome lopovu.

Doveli su caru obućara.

Povukao se car na svome prijestolju, dublje ispod baldahina, krunu navukao do samih obrva, zavio se u ogrtač do samih očiju kako ga obućar ne bi poznao; i kaže:

— Odsijeci glavu ovome izdajniku. On je ukrao iz moje blagajne sto dukata.

— Milostivi care, — plače blagajnik — kunem se, ja nisam kriv. Prebroj sam tvoju blagajnu.

— Neću da brojim, — kaže car — i neću da te slušam, već ću te kazniti. Hej, stražaru, sijeci mu odmah glavu!

Ne može da bude pametan obućar kako da se izvuče iz bijede. Za blagajnika se on ne boji; zna, glava će mu ostati cijela. Dobiće blagajnik štapom po vratu, i to je sve. Ali kako svoju glavu da spase?

— Veliki, milostivi care — poče da moli obućar. — Oprosti i pomiluj ovoga nesrećnika. Ako je on i uzeo nešto, onda sada sigurno neće više ni šaura uzeti.

— Ne može se njemu oprostiti — odgovara car. — Neka svi znaju kako je to kad se car prevari. Kažem ti: sijeci glavu, ako ne, i tvoja će poletjeti dolje.

Šta tu da se radi?

— Gospode, ako nije kriv ovaj čovjek učini čudo: pretvori gvožđe u drvo. Mene spasi od ubistva, njega — od smrti.

Tako reče i izvuče mač iz korica.

Svi gledaju, a mač — drven.

Nasmijao se car:

— E, tebi se ne može nauditi. Iako si me obmanuo, ja ipak pohvaljujem tvoju dosjetljivost.

Nagradio je obućara zlatom i srebrom, i s mirom ga otpustio kući.

— Idi i živi kao što si živio.

I nastavi da živi obućar kao i ranije — veselo i srećno. Danju radi, uveče se veseli.

(Đurđijanska narodna priča)

OKAMENJENI PLEMIĆ

Živio jednom bogat, ali lakom i bezdušan plemić, koji nikada siromahu nije udijelio milostinju, pa je čak često, u svojoj oholosti, puštao pse na uboge prosjake.

Jednog dana bio je veliki mraz i u plemićev dvorac svrati bijedni, izmršavjeli putnik. Drhteći sav od hladnoće, željno je udisao miris bogatih jela.

Plemić ga dočeka pogrdnim riječima. A kad je putnik preklinjao da mu da nešto za jelo i da mu dopusti da tu prenoći, — jer će se inače napolju smrznuti — plemić uzviknu: »Drž' ga, Sultane!«

Veliki pas jurnu na nesretnika, koji u strahu pobježe ispred njegovih oštrih zuba. A plemić se samo smijao.

Ali tek što je sjeo sa svojom porodicom da večera, u odaji se pojavio prekrasno obučen čovjek.

»Zalutao sam — hoćete li mi dati večeru i prenoćište? Evo vam ova mala nagrada!«

Gospodin baci na sto kesu sa zlatnicima, a lakomi plemić je brzo strpa u džep. Ovako bogatog gospodina,

razumije se, dobro je počastio i naredio da mu se spremi najbolja postelja.

Poslije večere, kad plemićeva porodica ode na spavanje, ostade plemić sam sa starcem.

Nepoznati odjednom izraste sve do tavanice — i plemić sa strahom poznade u njemu gospodara planina, moćnog Krakonoša. Svjestan svojih grijehova, poče drhtati kao prut.

»Dakle, takav si ti«, zagrmje Krakonoš. »Kod tebe je gostoprimstvo samo za novac. Sad me gostiš i čašćavaš, a maloprije si pustio psa na mene! Za to te moram kazniti!«

Plemić pade na koljena i stade moliti za milost.

»Dobro«, reče Krakonoš, »još ću te pustiti da živiš. Zato od danas za mjesec dana moraš doći u planinu, gdje ću te ja očekivati. Ali, upamti i dobro me razumi: ako kod tebe nađem kamen, s tobom je svršeno! A ako ne dođeš, sam ću te potražiti — a onda nećeš izbjeći kaznu!«

Završio je i nestao kao dim...

Plemić je bio zadovoljan što se tako lako izvukao. Dobro će paziti da Krakonaš za mjesec dana ne nađe kod njega ni najmanjeg kamenčića. I, kao i ranije, ostao je i dalje nemilosrdan i tjerao je prosjake sa svoga praga.

Mjesec dana brzo prođe. Plemić pođe u planinu. Uz put je neprestano pregledao svoje odijelo i obuću, da nije u njima sakriven neki kamenčić.

I gle, na stazi leži nekoliko blistavih kamenčića.

Plemić je odmah poznao da je to drago kamenje ogromne vrijednosti.

Ali ne podiže nijedan, iako bi to sa zadovoljstvom učinio. Naslutio je da je to Krakonoševa zamka.

Najzad, pope se na planinu. Još jednom se pregleda i odahnu. Nije imao kod sebe ni najmanjeg kamenčića.

Krakonoš je već bio tu, pretvoren u lovca.

»Dobro što si došao. A sad mi reci: imaš li kod sebe kamen?«

»Nemam, moćni gospodaru. Pretresi me«.

»Zar nemaš ništa šta je od kamena?«

»Nemam!«

»Bijedni lažove!« planu Krakonoš. »Ti me nisi onda razumio kad sam te opominjao. Imaš kod sebe kamen — srce ti je kameno — nisi se popravio, nisi imao milosti prema sirotinji — zato evo ti nagrade! Od sada ćeš imati ne samo srce već i cijelo tijelo od kamena!«

Tog trenutka bezdušni plemić sa skameni i pretvori u veliku stijenu.

(Češka narodna bajka)

LOVAC I PAUK

Bio nekad jedan veoma vješt lovac. On se nije nikad vraćao iz lova praznih ruku. Ali se njegova vještina najviše sastojala u tome što je znao za sok jedne biljke kojim je mazao svoje koplje pred polazak u lov. Ova biljka je imala čarobnu moć, da koplje koje se njenim sokom namaže nikad ne promaši divljač.

Poslije nekog vremena ovaj se lovac oženi jednom lijepom djevojkom, jer je dotle sam živio u svojoj kolibi, pa mu bješe teško da sam sebi sprema ručak i vodi kućanstvo. Sada je to radila njegova žena, a on je i dalje po cijeli dan provodio u lovu izvan kuće.

Ali se lovčevoj ženi najzad dosadi da sjedi sama kod kuće, i ne bješe joj pravo što je muž ostavlja svakog dana iako su imali dovoljno hrane od divljači za duže vrijeme. Zbog toga je molila svoga muža da rjeđe ide u lov, a da što više sjedi kod kuće i njoj da pravi društvo. Međutim lovac bješe isuviše zavolio svoj zanat i šumu, te ne htjede učiniti po volji svojoj ženi.

Tada žena stade smišljati kako će svoga muža silom zadržati kod kuće. Ona je znala za čarobnu moć one biljke, čijim je sokom lovac mazao svoje koplje, pa naumi da mu podmetne drugi neki sok, koji nema nikakve čarobne moći. Ona se nadala da će njen muž izgubiti volju za lov kad prestane ubijati divljač i kad se uvjeri da njegovo koplje više ne vrijedi za lova.

Što je smislila, to je žena i uradila. Nacijedila je sok iz druge biljke, slične onoj čarobnoj, i podmetnula na mjesto onoga kojim je lovac mazao svoje koplje. I zaista, prvoga dana lovac ne ulovi ništa iako je svoje koplje namazao sokom kao i obično. Zbog toga je bio veoma ljut i zabrinut, te nije cijele noći spavao, a sutradan se prije zore digao, namazao opet svoje koplje i otišao u lov.

Međutim, dogodilo se ono isto što i prvoga dana. Mnoge je životinje promašio, a kroz mnoge je prošlo koplje a one nisu padale nego pobjegle dalje kao da nisu ni dirnute. Najzad naiđe jedan divlji bik sa širokim grudima. te lovac upotrijebi svu svoju vještinu i jednim snažnim zamahom baci svoje koplje na bika. Ali i sada koplje samo probuši bikovu kožu na vratu, pa se zabi u jedno drvo. Tada bik strahovito riknu, jurnu na lovca, obori ga, pa ga stade bosti i gruvati svojim snažnim i oštrim rogovima sve dotle dok se on ne ispruži kao mrtav.

Poslije nekog vremena naiđoše drugi lovci, te odnesoše teško ranjenog druga njegovoj kući. Kad vidje žena šta je učinila, stade kukati i gruvati se u prsa kajući se gorko zbog svoje krivice. A zatim je svoga muža liječila i njegovala kako je najbolje umjela, te on uskoro ozdravi. Međutim, povrede koje mu je bik nanio bile su takve da siromah lovac ne mogaše više nikad podići ruku niti baciti koplje. Zbog toga njegova žena opet postade vesela i nadaše se da njen muž neće više nikad ići u lov i nju ostavljati samu.

Ali je lovac i dalje volio šumu, pa je i dalje lutao po cijeli dan uživajući u posmatranju divljači, koja je šumom prolazila. A kad bi se umorio od hodanja, sjedao bi na zemlju ili opružen u travi slušao kako ptice pjevaju po drveću.

Ležeći tako jednom u hladu nekog drveta, lovac ugleda jednog velikog pauka kako u svojoj mreži lovi svakojake muhe i bube. Tada pomisli da bi i on mogao loviti kao pauk pošto više ne može da lovi kopljem. Zatim se odmah dade na posao i od dugačkih i žilavih stabljika lijane, šumske biljke, načini lovačke zamke i mreže, koje namjesti po stazama kojima prolaze životinje ili pored izvora na kome su one pile vodu.

Poslije nekog vremena zaista se zaplete u mrežu jedna divokoza, a malo zatim uhvatiše se na zamku i dva zeca. Lovac stade klicati od radosti, pa svojim lovačkim nožem zakla ulovljene životinje i odnese ih kući. Kad njegova žena ugleda lovinu, ne mogaše doći sebi od čuda, znajući da njen muž ne može više loviti kopljem. Ali se još više začudi čuvši od njega kako je životinje ulovio.

Sutradan je lovac imao još više uspjeha u lovu, a docnije se tako izvježbao u pletenju lovačkih mreža da je ulovio jednoga dana i samog divljeg bika koji ga bješe ranije napao i ranio. Videći to, žena sasvim izgubi nadu da će svoga muža privezati za kuću, pa se najzad i pomiri s tim i stade tražiti sebi zanimanje i zabave u svojoj kolibi.

Tada i lovčeva žena stade razgledati i posmatrati kako pauk plete svoju mrežu. Malo pomalo, pa i žena pomisli da bi mogla raditi nešto slično pauku. Ona je dotle imala na sebi haljinu načinjenu od kore nekoga drveća, koja je bila i ružna i kruta, pa je žuljala po tijelu. Stoga ona naumi da isplete sebi jednu haljinu od mladih i tankih lijaninih stabljika. U početku nije išlo lako, ali vješti ženski prsti uskoro se izvježbaše i načiniše sasvim dobru haljinu.

Poslije toga žena pronađe jednu mekanu travu sa vrlo tankim i dugačkim stabljikama, te načini još mekšu haljinu. Tada joj se tako dopade ovaj posao i tako ga zavolje da je poslije po čitav dan plela i više joj ne bješe dosadno i krivo što je muž ostavlja samu kod kuće.

Od lovčeve žene naučiše kasnije plesti i ostale žene u selu, te su i ljudi i žene i djeca nosili od tog vremena mekane i lijepe haljine.

(Crnačka narodna priča)

NAJLJEPŠA NEVJESTA

Prije mnogo godina živio je jedan seljak i imao tri sina. Prvi se zvao Kristof, drugi Filip, a treći Gotšalk. Sa dvojicom starijih otac je bio vrlo zadovoljan, jer su bili vrijedni i pomagali mu gdje god su mogli. Ali najmlađi je bio najgluplji. Po cio dan je sjedio iza peći i niko nije mogao da ga trpi, iako nikome ništa nažao nije učinio. Možda i nije bio toliko glup, ali čega bi se god dohvatio, nije mogao da zadovolji svoju braću, pa je onda uopšte prestao da radi.

Kada je otac sasvim ostario, htio je da podijeli svoje imanje među sinovima, ali im niko nije mogao da ugodi. Kada je vidio da neće moći da uredi to pitanje lijepo, on im reče:

— E, pa dobro, kada nećete ovako, onda ću ja drukčije. Ko mi od vas dovede najljepšu i najbogatiju mladu, dobiće cijelo imanje, a ostali jogunci neće dobiti ništa.

Kada je to najmlađi čuo, on se izvuče ispod peći, umi svoje lice i poče da se uređuje. Njegova braća počeše mu se smijati:

— Šta ćeš ti, budalo lijena, valjda nećeš da se takmičiš s nama? Bolje ostani kod kuće i tuci bubašvabe iza furune da te ne pojedu. — Ali on se nije uplašio njihovih riječi, nego pođe smjelo u svijet, a druga braća za njim. Imao je u svojoj torbici samo parče crna hljeba, malo sira i praznično odijelo. Pošto je neko vrijeme išao tako, naiđe na veliku šumu u kojoj je bilo mnogo divnog cvijeća i čudnih travčica. Pošto se bio umorio, sjede kraj bunara i poče da ruča. Uto naiđe neki čovječuljak u dugačkom sivom kaputu, sa zelenom kapicom na glavi i umoli Gotšalka da mu da nešto da jede. Ovaj mu odgovori:

— Evo ti, sjedi do mene, pa se posluži ako ti se dopada.

Kad su ručali, upita ga čovječuljak kuda je krenuo i Gotšalk mu sve ispriča.

— Baš mi je žao što su s tobom tako rđavo postupali — reče mu čovječuljak i poče da mu češlja kosu, koja se ispod njegovog češlja sve ljepše i ljepše kovrdžala.

Zatim mu posavjetova da obuče praznično odijelo, i ovaj to učini. Bio je sada sasvim lijep i naočit mladić.

Kada ga je tako udesio, čovječuljak mu pokaza kojim putem treba da ide i oprosti se s njim.

Mladić krenu tim putem. Išao je sve dok nije pala noć. Već je htio da legne da se odmori kada odjednom začu neko umilno pjevanje. Ono ga je toliko privuklo da je nastavio svoj put i stigao pred velik krasan vrt, čija je kapija bila otvorena. Nije se dugo predomišljao, nego pođe pravo unutra. Tako stiže pred jedan hladnjak odakle je pjesma dopirala, priviri i ugleda unutra jednu divnu djevojku. Ona je čula šuštanje lišća i pogledala ko je. Kada je vidjela nepoznatog mladića, uplaši se, ali joj on smjelo priđe i ispriča kako je dospio ovamo. Ona se brzo umiri i oni počeše da razgovaraju. I nije dugo potrajalo a on joj priznade da mu se ona mnogo sviđa i upita je da li bi pristala da postane njegova žena. Uto dođe njena majka, jedna moćna vila, a kada spazi tuđinca kod svoje kćeri, ona se mnogo naljuti. Međutim, ljepuškasti se mladić i njoj dopao i kada joj reče da bi htio da joj postane zet, ona pristade i oni ubrzo proslaviše svadbu. Pozvali su cijelu rodbinu, pa su bili tu i kum i kumica. Mladina haljina je sva blistala od zlata i dragulja, tako da Gotšalk nije znao kuda prije da pogleda. Pa i ručak koji su priredili bio je tako dobar da je on gotovo zaboravio svoju ženu.

Ali ne lezi, vraže! Već je odavno Gotšalk primijetio da njegova žena svakih nedjelju dana odlazi u jednu tamnu odaju i tu se dugo zadržava. Zato ju je stalno mučio da mu

kaže šta tamo radi. Ali ona nije htjela, nego ga je još prekoravala i kazala mu da će njihova sreća propasti ako on to sazna. Jedno vrijeme bio se primirio, ali kada se ona opet zatvorila u odaju, pođe on za njom i pogleda kroz ključaonicu. Ali se prosto prenerazi. Njegova žena je sada umjesto čovječjih nogu imala strašne i crne kozje noge. Zaprepasti se kada vidje kakvo je čudovište njegova žena. Ali se brzo utješi da je to samo prolazno i da će, kada opet izađe, biti ista kao prije. Samo ovoga puta se prevario. Ona nikako nije izlazila iz sobe i kada je opet prišao vratima, čuo je iznutra jecanje i naricanje. Nije više mogao da izdrži, nego je otvorio vrata.

— Da, da, hodi sad samo, — reče mu ona plačući — vidi šta si uradio. Ja sad moram da ostanem ovakva i sa našom srećom je svršeno. Moram da idem odavde, i samo velikom ljubavlju i istinitom vjernošću možeš da popraviš to što si učinio.

Gotšalk htjede da je još jedanput zagrli, ali ga neko odgurnu od nje. Sad on poče da nariče, ali mu ništa ne pomaže. Kada se okrenuo, spazio je opet čovječuljka pored sebe.

— Lijepo si to napravio zbog svoje radoznalosti — reče mu on. — Ali ja ću da te izbavim iz ove nevolje, samo će to malo dugo trajati. Moraš prije svega da nađeš dvorac svoje žene i svojom istrajnošću da popraviš pogrešku. Koji put tamo vodi, ne smijem da ti kažem, ali, gledaj, nađi Sunce i upitaj ga, možda će ti ga ono moći da pokaže.

I poslije tih riječi starca opet nestade, a Gotšalk se dade na traženje. Tražio je na sve strane, ali Sunce nikako nije mogao da nađe. Dugo je tako išao, preko godinu dana i već mu je traženje gotovo i dosadilo. Ali uskoro primijeti da je sve toplije i toplije i vidje kako nešto sija iza šume. On se uputi u tom pravcu. Što se toj svjetlosti više približavao, bivalo mu je sve toplije, i on pomisli da to mora biti

Sunce. I zaista, uskoro naiđe na jednu staklenu kuću u kojoj je Sunce sjedilo i prelo zlaćane končiće. Njegova je glava blještala i svijetljela kao vatra. Bilo je odjeveno u purpurnu haljinu, koja je prema rubu bila sve tamnija, a na nogama je imalo cipele crne kao ugalj. Gotšalk htjede da ga pita, ali nije mogao da mu priđe jer je blizu njega bila nesnosna vrućina. Zato mu se približi koliko je mogao, sakri se iza jednoga žbuna i doviknu mu da li zna gdje je dvorac njegove žene. Negdje je usred šume u jednom velikom vrtu, opkoljen drvećem sa zlatnim jabukama i srebrnim kruškama, a krov mu je od suhoga zlata.

Sunce mu odgovori:

— Lezi ispod toga drveta, pa se malo ispavaj dok se ja osvrnem da ti kažem kuda treba da pođeš.

I ono poče da plamti i da sipa varnice oko sebe. Osvjetljavalo je svaki kutak na svijetu, ali nije moglo da nađe dvorac sa zlatnim krovom. Kada je reklo Gotšalku da ništa nije našlo, on se veoma rastuži.

— Slušaj, — reče mu Sunce videći ga tako očajnog — ja sijam samo danju, ali moj rođak, Mjesec, sija noću, možda će on štogod znati. Idi samo uvijek desno tim putem, pa ćeš stići do njega.

Išao je tako mnogo nedjelja i mnogu nevolju uz put pretrpio dok nije jednog večera spazio srebrnastu svjetiljku u daljini. Kada se približio, ugleda jednu staklenu kućicu u kojoj je sjedio neki starac, sa srebrno bijelom kosom i bradom, u sivom kaputu sa srebrnim dugmetima i i sa srebrnim cipelama. U maloj kućici su bili veliki rojevi srebrnih muha, koje su plamsale ljepše od svitaca. Ali je unutra bilo vrlo hladno, tako da je Gotšalk cvokotao kada je ušao. Čim ga starac vidje, začudi se i upita ga šta hoće. Tada mu on sve ispriča i umoli ga da pogleda ne bi li našao dvorac u kome stanuje njegova ženica i požali mu se na svoju raniju nepromišljenost i radoznalost.

— Samo budi miran, — odgovori mu Mjesec — ja ću učiniti sve što mogu. Lezi pa spavaj, a ja ću dotle da vidim.

I Mjesec je sjao što god je mogao bolje, muhe se razletješe po cijelom svijetu. Ali ni one ništa ne nađoše. Da bi umirio jadnoga momka, Mjesec mu reče:

— Nemoj da se uzrujavaš, ja ću te lijepo posavjetovati. Otiđi mome rođaku, Vjetru i ispričaj mu svoju nevolju. On duva na sve strane ovog svijeta i zaviruje i tamo gdje ja ne stižem, pa je svakako već vidio taj zamak. Idi samo u pravcu odakle vjetar duva, pa ćeš ga, nesumnjivo, naći.

I kada je poslije dugog traženja našao Vjetrov stan, vidio je da se on nalazi u jednom velikom brdu u kome su bile četiri rupe prema sve četiri strane svijeta, a Vjetar je iznutra duvao, čas kroz jednu, čas kroz drugu. Gotšalk htjede da se uvuče kroz donju rupu, ali baš tada Vjetar dunu iz nje i odbaci ga daleko da su mu sve kosti pucale. On kriknu od bolova. Nato Vjetar protura glavu kroz rupu i kada ga vidje gdje leži na zemlji, upita šta ovdje traži. Gotšalk mu isporuči pozdrav od brata Mjeseca, i Vjetar je odmah postao ljubazniji i istrčao da ga uvede u kuću. Prođoše kroz jedan mračan hodnik i stigoše u izbicu, u kojoj je gorjelo samo kandilo. Tek sada je mogao Gotšalk da raspozna priliku svoga novog prijatelja. On je nosio zelen mali ogrtač i istu takvu kapu. Umjesto trbuha imao je mijeh, iz koga je duvao čas kroz jednu čas kroz drugu rupu. Gotšalk mu ispriča svoju nevolju i umoli ga da mu pomogne.

— Ako je tvoja žena zaista na svijetu, ja moram da je nađem. Sada ću da pozovem svoje pomoćnike koji duvaju po cijelom svijetu, pa će jedan od njih, nema sumnje, umjeti da nam štogod kaže.

I on počne da zviždi na sve strane da se cijelo brdo zatreslo i Gotšalku uši zagluhnule. Uskoro se pojavi mnoštvo Vjetrovih pomoćnika, ali niko nije umio ništa da kaže. Tada reče Vjetar:

— Sada mi je ostao samo još Grbonja, pa ako ni taj ništa ne zna, onda bolje digni ruke od traženja.

Gotšalk je već bio očajan i spreman da se vrati kući i da mu se smiju braća kada stiže Grbonja. Na pitanje svoga majstora da li je uz put vidio neki dvorac pod krovom od suvoga zlata usred divnog vrta u kome živi neka začarana žena, odgovori Grbonja:

— Baš odande i dolazim. Tamo sam sušio rublje. U vrtu je bila vrlo lijepa djevojka, ali je imala grozne kozje noge.

Gotšalk skoči sav radostan sa svoga mjesta kada to ču i umoli Vjetra da naredi svome pomoćniku da ga odvede onamo kako bi lakše stigao. Vjetar rado pristade.

Kada su bili izašli iz brda, reče Grbonja:

— Samo, hoćeš li ti moći da ideš ukorak sa mnom? Jer ima mnogo milja donde . . .

I to bi zaista bilo poteže. Ali se Grbonja brzo dosjeti, pa i ne pitajući Gotšalka da li pristaje, metnu ga na grbaču i umoli majstora da ga svojim duvanjem potjera. Dva dana je tako Gotšalk na leđima svoga pratioca lebdio između neba i zemlje, a trećeg dana se spustiše na zemlju. Taman se Gotšalk osvrnuo da zahvali svome dobrotvoru jer je vidio da je stigao kud treba, kad umjesto njega primijeti svoju ženu, koja je stajala pred njim sa suzama u očima. Obuze ga veliko čuđenje kada primijeti da je ona opet kao i sve druge djevojke i da nema više kozjih nogu. Zagrli je i poljubi, a ona mu reče:

— Vidiš, sve što si svojom lakomislenom radoznalošću učinio, sada si popravio svojom ljubavlju i izdržlji-

vošću i mi smo opet srećni i opet ćemo veselo i blaženo živjeti.

Tada se Gotšalk sjeti svoga oca i razloga zbog kojega je upravo i krenuo u svijet, pa umoli svoju ženu da pođe s njim u njegov zavičaj, i ona rado pristade. Obuče se u sjajne haljine, a njena majka, koja im je takođe prišla, obeća da će im staviti na raspoloženje raskošna kola, koja uskoro i stigoše: sva od suhoga zlata, sa šest upregnutih bijelaca. Oni se popeše i pošto se oprostiše od njene majke, pojuriše što su brže mogli i uskoro stigoše u njegov zavičaj. Tu se kola zaustaviše pred kućom Gotšalkovih roditelja.

Sav je svijet u selu blenuo za kolima i niko ne poznade Gotšalka. I njegovi izađoše na prozor, i ne uplašiše se malo kad vidješe da su kola stala pred njihovu kuću i kad poznadoše Gotšalka. Stari seljak se nije usudio da mu priđe. Ali Gotšalk mu pođe u susret, zagrli ga i pokaza mu svoju lijepu ženu. Starac se veoma obradova, ali se njegova braća uplašiše, jer je najtupaviji doveo ipak najljepšu mladu, pa će cijelo imanje njemu pripasti. Gotšalk pogodi njihove misli, pa im reče:

— Vi se, istina, niste lijepo ponašali prema meni, ismijavali ste mu uvijek i rugali ste mi se, ali ja vam opraštam. Imanje vam cijelo poklanjam jer ja imam dosta i ne treba mi.

Nato i njegova žena raspremi poklone koje je donijela jetrvama: svilene divne haljine i nakite. I pošto je neko vrijeme proveo kod svoje braće, on otputova sa ženom, a povede oca sa sobom, i dugo su srećno zajedno živjeli.

(Njemačka narodna bajka)

ČOVJEK I ZMIJA

Jahao jedan čovjek na kamili i stigao uz put na mjesto gdje je prije njega boravio jedan karavan i palio vatru. Poslije odlaska ovoga karavana vjetar je vatru raspirio i plamen zahvatio sve žbunje i šipražje po pustinji. Usred ovog požara ležala je zmija. Plamen ju je sasvim opkolio, tako da nikud nije mogla da iziđe. Kud god je pogledala, nigdje spasa, i umalo da nije izgorjela na vatri kao riba na žaru. Kada ugleda putnika, poče ga moliti i preklinjati da je spase.

Putnik je bio milosrdan čovjek. Kada je čuo zmijin krik i vidio njenu nevolju, reče u sebi:

— Zmija je, istina, otrovna životinja i naš ljuti neprijatelj, ali pošto je sada u nevolji, ipak je red da čovjek ima sažaljenja prema njoj. Najbolje će biti da je izvučem iz ovog plamenog vira i da time zasadim sjeme dobrog djela koje će kao plod donijeti ovom svijetu sreću.

I on uze kožnu torbu koju je nosio uza se, priveza je za vrh svoga koplja i pruži ga zmiji. Zmija se zavuče u torbu, i putnik, vjerujući da čini dobro djelo, izvuče je iz vatre. Kada je vidje kako se izvlači iz torbe, on joj uputi ove riječi opomene:

— Ti znaš iz kakve si velike opasnosti izbavljena. Trebalo bi da se iz zahvalnosti za toliku milost povučeš u neki kutak i da ubuduće ne činiš više zla, jer ko drugome zla čini, taj je ozloglašen i prezren. On nema prava ni na milost ni na ljubav ljudsku.

— Putniče, ostavi te riječi. Ja neću da odem odavde dok te ne ujedem — reče zmija.

Putnik joj odgovori:

— Kako to govoriš! Ja nisam štedio ni sažaljenja ni ljubavi i nisam pustio da izgoriš u plamenu. Da mene nije bilo, smrt bi uništila tvoj život i plamen bi te sagorio.

Zmija opet reče:

— Ti si zaista bio čovječan prema meni, ali to je bilo neumjesno i tvoja je milost stigla jednu nedostojnicu. Ti znaš da sam ja izvor otrova i štete. Sve životinje, a naročito ljudi, plaše se mene. Kada tako jednu veliku štetočinu nisi pustio da pogine u plamenu, ne možeš od nje kao hvalu očekivati ništa drugo nego zlo, jer činiti rđavom dobro isto je što i učiniti dobrom zlo. Ti nisi postupio po tome zakonu, pa smatram da je potrebno da te malo žacnem svojom žaokom, pa da drugi, kada to čuju, budu poučeni tvojim primjerom.

— Nevaljalice, u kojoj se to vjeri zlo smatra odmazdom za dobročinstvo? Niko razuman neće dobro zlim da vraća, pa ni najpoganiji svijet to ne čini.

Zmija mu odgovori:

— Smiješ li da porekneš da vi ljudi vrlo često vraćate dobro djelo zlim djelom? Zato ću i ja da postupim po vašem primjeru. Samo ću te pustiti da biraš — da li da prvo žacnem tebe ili tvoju kamilu.

Najzad se pogodiše da zmija podnese svjedočanstva vjerodostojnih svjedoka, pa ako oni imaju isto mišljenje kao ona, putnik će se dragovoljno predati smrti.

Uto naiđe jedna bivolica i zmija je upita:

— Bivolice, eto toliko godina putuješ po svijetu, kakva je plata za dobročinstvo?

Bivolica joj odgovori:

— Kod ljudi je plata za dobročinstvo nezahvalnost. Eto, ja sam godinama vjerno služila jednog čovjeka, svake mu godine poklanjala jedno snažno bivolče i davala mu mlijeka i masla. Kad sam ostarjela, zaboravio je šta sam sve za njega učinila i ostavio me samu ovdje u pustinji. Ali kada sam se od ove bujne paše ugojila, prođe jednog dana moj gospodar i primijeti kako dobro izgledam. Čim

je vidio koliko masti i mesa ima na meni, on se radostan vrati kući i sutradan opet dođe sa kasapinom i prodade me njemu. I danas će me odvesti na klaonicu i zaklati me. To je zahvalnost za dobročinstvo.

Zmija pobjedonosno reče:

— Sada si čuo kako ljudi vraćaju za dobročinstva.

Ali putnik još nije bio uvjeren i tražio je da se saslуša još jedan svjedok.

Zmija se obrati jednom drvetu koje je tu stajalo i upita ga šta je nagrada za dobročinstvo. Ovo im odgovori:

— Kod ljudi je zlehuda nagrada. Eto, ja im ovdje dajem hladovinu i, stojeći ovako na jednoj nozi, služim hiljadama. Ali kada se oporave u mojoj hladovini od sunčeve pripeke i putnih tegoba, svaki kaže, kada me pogleda: »Iz svake bi se grane napravilo toliko i toliko prutova i drški za sjekiru, a iz stabla toliko i toliko dasaka, za toliko i toliko vrata«. I da imaju sjekire pri sebi, svakako bi me i posjekli. Mada im ja dajem samo dobra, oni mi žele samo zlo.

— Sada si čuo. Dakle, pripremi se da umreš — reče zmija.

Ali čovjek još nije bio uvjeren da zmija ima pravo.

— Trebalo bi utvrditi vjerodostojnost svjedoka. Nije pravo da nepravedno proliješ krv. Život je mio, plodovi su njegovi slatki i teško je odvojiti svoje srce od njih. Ali ako nađeš još jednog svjedoka, više se neću opirati i pomiriću se sa sudbinom.

Tada baš tuda naiđe lisica, pa ih upita zašto se svađaju. Kada ju je zmija ugledala, reče putniku:

— Dobro, eto lisice, pa da upitamo još i nju šta će ona da kaže.

Tek što su joj objasnili u čemu je stvar, a lukava lisica uzviknu:

— Čovječe, pa zar ti ne znaš da je zlo nagrada za dobročinstvo? Zar si ti učinio zmiji kakvo dobro da od nje očekuješ zlo kao nagradu?

I kada joj je putnik ispričao cijelu stvar, lisica mu reče:

— Pa, inače, izgleda da si ti pametan čovjek, kako možeš tako da bulazniš?

Tada zmija upade u riječ:

— Ipak, on je kazao istinu. Evo u ovoj me je torbi izvukao iz vatre.

Lisica odgovori:

— Otkud može tolika životinja da stane u tako malu torbu?

Da bi ga u to uvjerila, zmija se ponovo zavuče u torbu, i tada lisica tiho reče čovjeku:

— Mladiću, sada ti je neprijatelj opet zatvoren, ne propuštaj ovu priliku i ne puštaj ga više.

I putnik zatvori torbu i udaraše dotle zmijom o kamen dok nije oslobodio čovječanstvo njenog otrova, a svijet pakosti.

(Turska narodna basna)

BUDILAC CVJETOVA

Prije mnogo, mnogo godina — kada i gdje, nije poznato — živjeli su muž i žena. Oboje su bili stari i siroti i morali teškim radom da zaslužuju svoj nasušni hljeb, ali su ipak bili sretni i zadovoljni i žalili su samo zbog jedne stvari: nisu imali djece. Da ne bi bili sasvim sami, kupili su jednog psa koga su nazvali Širo, pa su ovome Širu posvetili svu svoju ljubav.

Jedna stara japanska poslovica kaže: »Mačka zaboravi trogodišnje prijateljstvo za tri dana, a pas pamti trodnevno prijateljstvo i poslije tri godine«. Kako su starac i starica voljeli Šira kao rođeno dijete, bio im je on uvijek zahvalan. Svakog dana, kada bi njegov gospodar išao u planinu po drva, pratio ga je Široo, a noću je vjerno čuvao kuću i kućište. Iz dana u dan bivao je sve draži svom čiči i babi. Kad god su dvoje starih imali štogod dobro za jelo, davali su prvo svom psetancetu, pa makar za njih malo ostalo, jer ništa više nisu voljeli nego da gledaju kako Širo zadovoljno vrti repom.

U susjednoj kućici, blizu ovo dvoje starih, živio je jedan drugi stari bračni par, ali — žao mi je što to moram reći — oni prema dobrom Širu nisu gajili neku naročitu naklonost. Noprotiv. Čim bi on zavirio na vrata njihove kuhinje, vikali bi oni, jurnuli i bacali za njim i drvo i kamen kao da im je ukrao pečenu ribu. Često se jadni Širo vraćao kući na tri noge.

Jednog dana kad je starac sjedio za doručkom, poče Širo da laje u polju iza kuće tako glasno da starac povjerova da su možda na usjev navalile njegove stare neprijateljice, svrake. Iziđe da vidi šta je. Širo tada dotrča svome gospodaru, zubima ga uhvati za kaput i povuče sve do nakraj polja. Tu stade kopati zemlju ispod jednog velikog briјesta. Starac se iznenadi šta je to Širu.

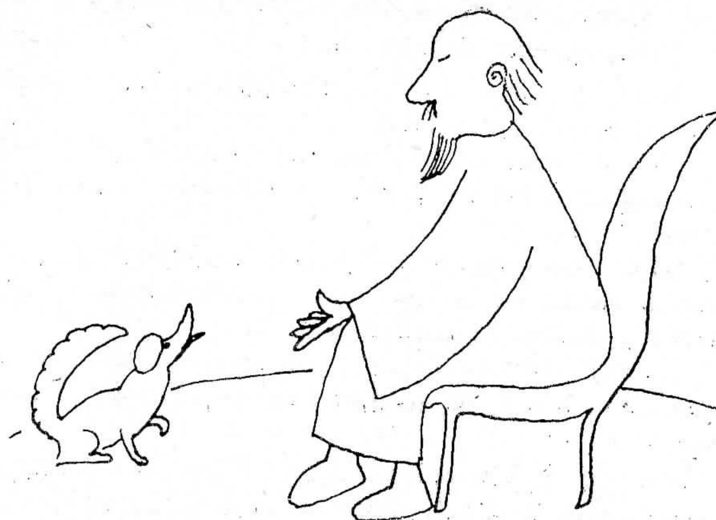
— Šta je? — upita on. — Šta to radiš, Širo?

Širo poče njuškom riti zemlju i lajati:

— Vau, — vau, — vau — vau, kopaj ovdje, kopaj ovdje!

Najzad starac shvati šta hoće njegov pas: nema sumnje da je nešto sakriveno ispod drveta.

— Da, da, razumio sam — reče on i odmah donese ašov.

Stao kopati tamo gdje je Širo rio. Uskoro nešto zveknu pod ašovom i sjajno nešto i svijetlo bljesnu.

— Šta li bi to moglo biti? — uzviknu starac kad izvuče to iz zemlje.

Prosto da čovjek očima ne vjeruje! Bio je to veliki grumen zlata.

Zaprepašten svojim otkrićem, poče starac kopati i što je duže kopao, sve se više zlata pojavljivalo, dok najzad nije skupio veliku gomilu. Brzo je dozvao svoju ženu i njih dvoje unesoše blago u kuću. Razumije se da je starac zadržao blago i šutio da ne bi saznali rđavi ljudi, pa ga napali i možda ubili.

Na koji je način saznao za to onaj njegov susjed, ne zna se. Tek, već sutradan zakuca on na vrata i upita ga da li bi mu pozajmio Šira za koji dan. Starac pomisli:

— Čudnovato da moj susjed traži Šira kada uvijek tako svirepo postupa s njim.

Ali je bio dobrodušan i rekao:

— Drage volje. Kada vam je potreban, uzmite ga.

I tako Šira uzajmiše susjedu.

Nevaljali susjed, zadovoljan uspjehom, došao je sav nasmijan kući i rekao ženi:

— Vidi, ženo, izmamio sam starcu njegovog psa. Pomisli sad samo koliko će nam bogatstvo on donijeti. Daj mi odmah ašov.

Sa ašovom u ruci krenuo je on u svoje polje iza kuće, gdje je takođe bio jedan brijest, isti onakav kao i kod njegovog susjeda. Tada reče on Širu:

— Vidi, vidi, Širo! Kad je pod vašim brijestom zlato, zašto ne bi bilo i pod mojim? Brzo kopaj ovdje i traži! Brzo!

Uhvatio je Šira desnom rukom i gurnuo mu njušku u zemlju tako da je jadni pas morao kopati htio ili ne htio.

Rđavi susjed je bio očaran i uzviknuo:

— O, zar je ovdje, ovdje? Dobro! A sada idi dođavola, više mi nisi potreban, sam ću kopati!

Pljunuo je u ruke i svom snagom zabio ašov u zemlju.

— Šta je ovo! — uzviknuo je malo zatim ljutito. — Još nema zlata? Treba valjda da ja još dublje kopam.

Iako je zario dva-tri ašova duboko u zemlju, iskopao je samo par nekih starih opanaka, a od zlata nije bilo ni traga.

— Mora biti da je to dobro zakopano — gunđao je on radeći i dalje.

Najzad naiđe na neko blato i vodu i taj mulj ispuni rupu koju je iskopao.

Kad rđavi susjed vidje blato, strašno se naljuti, pa se okrenu Širu i viknu na njega:

— Prokleta psino, huljo pokvarena! Usudio si se da svom susjedu daš blato dok si svom gospodaru zlato dao! Ali pokajaćeš se ti zbog toga!

I govoreći to, on jadnog Širu, koji nije mogao pobjeći, udari ašovom po glavi i zadade mu smrtnu ranu. Povede se Širo i pade mrtav na zemlju.

Nevaljali susjed baci njegovo tijelo u jamu, zatrpa ga zemljom i ode mirno kući kao da se ništa naročito nije desilo.

Kako se Širo još uvijek nije vraćao svome gospodaru, uznemiri se starac, pa jednoga dana pođe da ga traži natrag.

— Šta radi moj Širo? — upitao je svoga susjeda. — Molim vas, vratite mi ga ako vam više nije potreban.

Ali susjed odgovori ravnodušno i bezobrazno:

— Vi to tražite Šira, zar ne? E, ne možete ga dobiti. Ja sam ga ubio.

— Šta, moga Šira ste ubili!

Starac je bio van sebe.

— Da.

— Zašto ste ga ubili?

Tada susjed odgovori drsko:

— Nisam je svakako takav čovjek da mogu nevino stvorenje ubiti bez razloga. Uzeo sam ga na poslugu od vas i povjerio mu da mi čuva polje, jer su mi proklete lisice nanijele velike štete. Međutim, on je bio toliko neposlušan da je zanemario svoju dužnost i htio samo da jede i spava. Osim toga, prljao mi je kuću. Naljutio sam se zato i može biti da sam u ljutini postupio malo grublje nego što je trebalo. Ako je vama on prirastao za srce, drugi ljudi, koji su se zbog njega samo jedili biće presrećni što ga više nema.

Kada starac ču ovo, poče gorko plakati:

— Ah, moj jadni mali pas! — jadikovaše on. — Da sam slutio šta je, sam bih došao i ponizno se izvinio, samo da spasem život svome Širu.

Ušutio je od bola, ali najzad se pomirio sa teškim udarcem sudbine i rekao:

— Šta nam pomaže da jadikujemo zbog stvari koje se ne mogu popraviti. Ako je Širo odista rđavo radio, zaslužio je svoju sudbinu, i ja mu ne mogu pomoći. Ali volio bih da ponesem njegovo tijelo. To ćete bar moći da mi date.

— Ne mogu, — odgovori susjed — jer sam ga već prije nekoliko dana zakopao ispod brijesta.

— Šta sada da radim! — uzviknu starac, ali mu pade na pamet nešto i reče:

— Da li biste bili tako dobri da mi prodate taj brijest.

— Brijest? — uzviknu susjed iznenađeno. — Prodaću ga ako hoćete. Samo ne znam što će vam on.

— Pa to je prirodno, — odgovori starac — ispod njega počiva moj Širo. — Prodajte mi to drvo, lijepo vas molim.

Tako starac kupi brijest, zahvali susjedu i odnese ga plačući kući. Činilo mu se da nosi svoga Šira.

Šta mislite šta je napravio od toga drveta? Napravio je veliku stupu i velik točak, pa je počeo tucati šećer Starac je tucao, a starica mu pomagala bacajući krupan šećer u ovu stupu.

— Dragi Širo — govorili su oni — napravićemo kolače koje si ti najviše volio. Čekaj samo, sad će biti gotovi.

Tako su govorili kao da je Širo pored njih.

Tada se desi nešto osobito! Od ono malo šećera što su bacili ispunila se stupa, pa je bilo sve više i više, pa je počeo i da se presipa, pa se izlila i čitava rijeka šećera.

Čiča i baba bili su van sebe od čuda i najzad razumjeli da je to dobro djelo njihovog zahvalnog psa Šira.

Na koji je način i za to saznao njihov susjed, ne znamo. Tek nije dugo potrajalo, a on je zakucao na vrata i rekao:

— Žao mi je što vas uznemiravam, ali bih htio da vas zamolim da mi pozajmite svoju stupu i tučak, jer hoću da istucam malo šećera. — Jadni starac je znao već iz iskustva kako njegov susjed postupa sa tuđom svojinom i nije bio baš naročito predusretljiv prema njemu. Ali je sada pomislio da su stupa i tučak od drveta koje je od njega kupio, pa nije mogao da mu odbije molbu. Teška srca dao mu je i stupu i tučak.

Prošlo je nekoliko dana, a od stupe nije bilo ni traga ni glasa. Najzad se poplaši starac da se nije sa njom što desilo, pa ode svome susjedu i upita ga šta je uradio sa stupom.

Zli susjed je sjedio baš pored svoga ognjišta džarajući vatru. Kada je čuo glas svoga susjeda, okrenuo se i rekao sasvim mirno:

— Dolazite zbog stupe? Razbio sam je i sada je baš spaljujem.

— Šta? Spaljujete moju stupu! — uzviknu starac užasnuto.

— Razumije se — odgovori drugi. — Možete ipak pomisliti da ne činim to bez razloga, naročito kad sam je od vas uzajmio. Kad sam onomad htio da tucam šećer, pokuljalo je iz stupe neko blato i sav mi šećer pokvarilo.

— Blato? — uzviknu starac iznenađen.

— Da, neko crno blato, koje je prskalo kad god tučkom udarim.

— Ljut sam na vas, — reče starac — kako ste mogli da tako prenaglite! Ja bih vam vrlo rado dao svog šećera da ste mi samo zatražili. Ali sada nema smisla više govoriti o tome. Molio bih vas samo da mi date malo pepela od moje stupe.

— Ako hoćete, uzmite koliko vam je volja!

Starac napuni korpu i ode kući. Dobrodušan kakav je bio, već je u sebi oprostio svom susjedu. Kada stiže kući,

uze pepeo i ne znajući ni sam zašto, baci punu šaku na svoj vrt. Ali tada se desi čudo. Sve gole šljive i trešnje bez lišća počeše cvjetati, mada je proljeće još bilo daleko. Izgledalo je divno! Starac očaran poče pljeskati rukama i vikati od radosti. A onaj pepeo koji mu je ostao u korpi sačuva brižljivo.

Nekoliko dana docnije zakuca na njegova vrata jedan strani vitez, koji reče:

— Dolazim od gospodara ove zemlje, našega kneza. Nedavno se osušilo njegovo najdraže drvo u vrtu. Sva njega nije mogla da ga spase. Zbog toga je knez neutješan. Slučajno je čuo da vi imate neki čudotvorni pepeo. Pođite sa mnom u dvor i vidite ima li kneževom drvetu lijeka.

Starac je u prvi mah bio iznenađen, ali se brzo pribrao i rekao:

— Odista imam takav pepo. A želja kneza za mene je zapovijest. Ja se nadam da će knez uskoro vidjeti svoje drago drvo u cvijetu.

Vitez zamoli starca da pođe odmah i oni tako krenuše. Vitez naprijed, a starac za njim sa korpom punom pepela. Brzo stigoše do kneževog dvorca.

Knez ih je čekao već nestrpljivo i tek što vidje starca, a već uzviknu:

— Dobro došli, stari prijatelju. Oprostite mi što sam nestrpljiv, ali da li biste mogli da se odmah date na posao?

— Sa dopuštenjem Vašeg Visočanstva, odmah ću i početi — odgovori starac.

Mirno uze korpu sa pepelom, pope se na suhu trešnju i sjede na jednu zgodnu granu. Uze tada punu šaku pepela i baci ga po granama. Kakvo čudo! Grane koje su dotle bile suhe, mrtve kao suharci, počeše odjednom da pupolje i cvijetaju i sjaj njihovog bijelog cvijeća je prosto oči zasjenjivao.

Možete misliti koliko je knez bio očaran. Skakao je od radosti, pa pozvao starca k sebi i obdario ga bogato zlatom, srebrom i skupocjenim haljinama. A najljepše što mu je dao bilo je novo ime, jer mu je rekao:

— Odsada se vi morate zvati Hanazaki Jiji!

A to na japanskom znači: budilac cvjetova.

Radosno se oprosti starac i vrati se kući.

Zli susjed čuo je, razumije se, da je starac dobio titulu Hanazaki Jiji i da je nagrađen sa mnogo poklona, pa je na razne načine pokušavao da sazna kako se to desilo, dok nije nekako prokljuvao da pepeo one izgorjele stupe ima čudotvornu moć.

— Šta — uzviknuo je on — taj pepeo! Ko bi to mislio. Ali što i meni ne bi to pošlo za rukom kao i mome susjedu. Ovoga puta ne moram ni da uzajmljujem, jer srećom imam dosta pepela.

Počeo je kopati po svom ognjištu i zgrebao sav pepeo kao da je najveće blago, a bolje bi za njega bilo da ga je ostavio tu na ognjištu.

Sa korpom u ruci potrčao je kroz ulicu vičući:

— Hej, ljudi, hej. Ja sam slavni Hanazaki Jiji. Sve suho drveće, sve golo drveće, sve drveće bez lišća procvjetaće.

Trčao je za njim grdan svijet.

Dogodi se da i knez čuje slučajno tu viku.

Okrete se zato svojim slugama i reče:

— Izgleda da ulicom prolazi naš stari prijatelj Hanazaki Jiji. Zovite ga ovamo neka nam, uveseljenja radi, rascvjeta još koje suho drvo.

Sluge pozvaše odmah čovjeka koji je trčao ulicom i nevaljali susjed uđe radostan jer je vjerovao da je stigao čas ispunjenja njegovih želja.

Kada ga knez vidje, posumnja odmah da stvar nije u redu.

— Ko ste vi? — upita knez. — Jeste li vi prolazili pored dvora i vikali: »Ja sam Hanazaki Jiji?«

— Tako je Vaše Visočanstvo — odgovori nevaljali susjed.

— Čudnovato, — reče knez iznenađen — ja poznajem samo jednog starca koji je Hanazaki Jiji. Vi ste možda njegov učenik.

— Ne, ne — odgovori brzo varalica. — Ja sam pravi Hanazaki Jiji, a onaj drugi je moj učenik.

— To je zanimljivo — reče knez. — Ako ste vi pravi Hanazaki Jiji, onda je vaša vještina još veća. Vidite, evo ovdje stoji jedno golo drvo. Učinite da ono procvjeta.

Nevaljali susjed dobroga starca pomisli da mu se sreća nasmiješila, pa se brzo pope na drvo. Uzeo je punu šaku pepela i bacio na grane. Ali drvo je ostalo golo i suho kao i prije. Ne pojavi se nijedan cvijet, čak nijedan pupoljak. Varalica pomisli da nije bilo dovoljno, pa je bacao sve više pepela.

Sve ostade uzalud! Ne pojavi se ni cvijetak, a pepeo raznese vjetar po vrtu i baci u oči i nos knezu i njegovoj sviti.

Knez se tada naljuti i viknu:

— Napolje se vuci ti, lažni Hanazaki Jiji. Kako si se smio usuditi da mene varaš, bijedniče jedan. Uhvatite ga, sluge moje!

Uskoro zatim sjedio je varalica u zatvoru.

A Širov gospodar je bivao iz dana u dan sve srećniji i bogatiji zahvaljujući zlatu iskopanom ispod brijesta i darežljivosti kneza. Živio je spokojno i zadovoljno, čuven nadaleko kao stari, dobri Hanazaki Jiji.

(Japanska narodna bajka)

KAKO JE POSTAO MJESEC

Jednoga dana havajski knez posla po svog glavnog savjetnika i reče mu:

— Svaki put kad moji ribari bace mreže u izvjestan dio mora, njihove se mreže iscijepaju. To zlo ne čini nikakva riba, jer bi je dosada uhvatili.

Savjetnik odgovori:

— Kneže, tvoji ribari su po svoj prilici lovili u kneževini Lalo Nana, koja leži na dnu mora. U toj kneževini žive dva brata i jedna sestra, mnogo ljepši od običnih smrtnih.

— Moram da ih vidim — uzviknu knez.

Mudrac odgovori da su braća na putu i dodade da će lukavstvom pokušati da izmami sestru na obalu.

Nekoliko noći kasnije na dnu mora zasvirala je truba i probudila lijepu djevojku iz kneževine Lalo Nana. Ona ostavi svoj dvorac od korala, svoj vrt od morskog cvijeća koji su osvjetljavale fosforne ribe.

Na svoje veliko iznenađenje ljepotica opazi da nešto nalik na čovjeka visi između površine mora i dna. Ona dopliva bliže i ugleda jednu bogato ukrašenu sliku kako visi o konopcu. Djevojka pažljivo izađe na površinu mora da vidi koji su to čudni ribari što puštaju sliku u more. Na svoje zaprepašćenje ona ugleda čitav niz čamaca u kojima nisu bili ljudi već slike potpuno nalik na onu koja je bila spuštena u more.

Ljepotica je plivala od jedne do druge slike i pri svjetlosti zvijezda, jer tada nije bilo mjesečine, divila se bogatom nakitu koji je ukrašavao slike. Njoj se činilo da je neki čudotvorac pretvorio cijelo ostrvo Haiti u slike. I zato ona pođe da razgleda spoljni svijet, jer je mislila da joj ne prijeti nikakva opasnost.

Ona izađe na obalu. Miris havajskih šuma je opi, i ona pođe jednom stazom koja je vodila u jednu kućicu. Ljepotica uđe u kuću i, umorna od dugog plivanja i pješačenja, odmah zaspa.

Nju probudi havajski knez, koji se bio zaljubio u nju:

— Budi kneginja Havaja — reče joj on.

Djevojka prihvati kneževu ponudu i otpoče život na ostrvu, diveći se njegovim ljepotama...

Jednog dana ona htjede da napravi poklon svome mužu i reče mu:

—Pošalji jednog gnjurca u moj koralni dvorac na dnu mora. U mojoj će sobi naći jednu kutiju. Neka je ne otvara. To je blago koje smo ja i moja braća čuvali godinama.

Gnjurac je donio kutiju kneginji, ali čim je ona otvorila poklopac, nešto sjajno iziđe iz kutije i poletje u nebo. To je bio Mjesec. On je sijao među zvijezdama, ali kneginja primijeti na svoj užas da Mjesečeva sjenka ostaje i na površini mora.

U velikom strahu kneginja reče:

— Moja će braća znati da sam izgubila blago. Oni će se vratiti u koralni dvor i vidjeće da sam pobjegla. U ljutini svojoj oni će natjerati velike talase da potope cijelo ostrvo.

— Ne boj se, Hina (tako je bilo ime ljepotice) — reče knez. — Mi ćemo se skloniti na visoke planine zajedno sa našim blagom. Tako se visoko more neće moći da popne.

Havajci pobjegoše na vrhove planina. Uskoro se diže oluja i veliki talasi nagrnuše na ostrvo. Hina je vidjela svoja dva brata kako jašu na pjeni talasa i kako je dozivaju.

Hina se nije odazvala, a talasi su opustošili cijelo ostrvo.

Svi su osiromašili, pa i knez. On je počeo da prebacuje Hini da je ona kriva za nesreću. Knez naredi da Hina mora da radi najteže poslove od zore do mraka.

Jadna žena često je pomišljala:

— Ah, da mi je da se malo odmorim!

Ona nije smjela da se vrati u more, jer se plašila osvete svoje braće. A sa ostrva nije mogla da pobjegne od svog muža.

Jednog dana, dok je lovila ribu, krv joj je počela da teče iz noge jer je morala da gazi po oštrim stijenama. Uto se visoko na nebu pojavi duga.

Hini se učini da se duga spušta na zemlju. Nije se prevarila i radosno uzviknu:

— Sunce se smilovalo nad mojom sudbinom.

I ona poče da se penje uz zlatni sunčev most. Ali što god je bila bliža suncu, sve je bilo toplije i ona se u jednom trenutku onesvijesti i pade s mosta na zemlju.

Kada se probudila, bila je noć. Čuo se ljutit knežev glas:

— Hina, Hina!

Ona je znala da se neće dobro provesti ako je muž uhvati. Tada se dogodi nešto neočekivano. Pojavi se jedna Mjesečeva duga.

— Na Mjesecu je sasvim mirno. Tamo nema ni braće ni muža — reče Hina.

I ona poče da se penje uz srebrni Mjesečev most. Knez istrča iz šume i pokuša da je uhvati. On se bojao da se penje uz srebrni most, ali je ipak uspio da uhvati Hinu za nogu. Ona se najzad oslobodi i pojuri uz srebrni most ka slobodi.

Hina još uvijek živi na mirnom Mjesecu i neumorno radi. Mali bijeli oblačići, koji se vide oko Mjeseca, lete sa Hininog razboja.

(Havajska narodna bajka)

KAKO SE ZAPEĆKO IVANUŠKA OŽENIO CAREVOM KĆERKOM

Bio jedan starac i imao tri sina. Najstarijega su zvali Vasilije, srednjega Petar, a najmlađega Zapećko Ivanuška.

Najstariji i srednji — i u polju radnici, i da se lijepo obuku, i pametni; a najmlađi — onako prost, ljeti ide po pečurke u šumu, a ostalo vrijeme sjedi većinom kod kuće, sjedi na peći.

Doživio je otac duboku starost, osjeća — smrt dolazi. Pozvao svoje sinove i poručuje im:

— Sinovi moji mili, kad sahranite mene, tri noći izlazite na moj grob, ali pazite, ne zaboravite da mi donesete hljeba.

I sinovi su obećali.

Umre otac.

Trebalo je da najstariji sin ide ocu na grob, a on se boji.

— Slušaj, Vanja, — kaže on bratu — otidi mjesto mene ocu na grob. Ja ću ti kupiti medeni kolač i isplešću ti novu korpicu za pečurke.

Vanja prista. Uze veliki komad hljeba i ode.

U ponoć se raspukla zemlja, otvori se grob i iziđe otac iz groba.

— Fu-fu-fu — kaže on. — Da li je tu moj najstariji sin Vasilije? Neka da glasa od sebe. Neka kaže šta se u Rusiji radi — da li psi laju, da li vuci urliču, ili moje dijete suze lije.

Odgovara njemu Vanja:

— Ovdje je tvoj sin, donio ti hljeba. Budi spokojan, u Rusiji je sve mirno.

Pojeo otac hljeb i opet legao u grob.

A Vanja pošao kući. A uz put je nabrao pune ruke pečuraka.

Došao on kući, a stariji ga brat pita:

— Šta je, Vanja, jesi li vidio oca? Jesi li ga nahranio?

— Vidio sam — odgovori Vanja. — Otac jeo i zasitio se.

Došla i druga noć, treba sad srednji brat da ide, a i on se boji.

— Slušaj, Ivaška, — kaže on — hoćeš li da ideš mjesto mene ocu na grob, da zamijeniš mene, a ja bih ti za to ispleo opanke.

— Dobro, kaže Vanja — zamijeniću te. — I opet ode ocu na grob.

U ponoć se raspukla zemlja, izišao iz groba otac i veli:

— Fu-fu-fu. Da li je to moj srednji sin Petruška? Neka da glasa od sebe, neka kaže šta se u Rusiji radi — da li psi laju, da li vuci urliču, ili moje dijete suze lije?

Odgovara mu Vanja:

— Ovdje je tvoj sin. Budi spokojan, u Rusiji je sve mirno.

I pružio ocu hljeb.

Otac opet pojede sav hljeb i leže u grob. A Ivaška je pošao kući i uz put nabrao punu kapu pečuraka.

Dođe kući, srednji brat ga pita:

— Šta je, Ivaška, da li si vidio oca? Da li je pojeo hljeb?

— Vidio sam, — odgovora Vanja — pojeo je.

Treće noći došao red na samoga Ivašku da ide. I on kaže braći:

— Pa šta, braćo, nećete li vi sad mene da zamijenite? Idite ocu na grob, a ja ću da se odmorim.

— Ne, — odgovaraju braća — idi sam. Tvoj je red, ti i idi. Tebi je već sve tamo poznato, a mi moramo da se navikavamo.

I Ivan ode.

U ponoć se otvorio grob, i izašao otac iz groba.

— Fu-fu-fu! — veli. — Da li je tu moj najmlađi sin Ivan? Neka se odazove, neka mi kaže šta se u Rusiji dešava — da li psi laju, da li vuci zavijaju, da li moje dijete suze lije?

I Ivan je odgovorio:

— Ovdje je tvoj sin, budi spokojan, u Rusiji je sve mirno.

I metnu na grob ocu veliki hljeb.

I otac je pojeo i kaže Ivanu:

— E, sine moj, znam ja da si ti jedini ispunio moju poruku, ti ćeš jedini dobiti sreću. — Nato izvadi iza pojasa ular i pruži Ivanu. — Evo, — kaže — uzmi. Kad ti dođe nevolja, iziđi na široko polje, zazviždi kao slavuj, vikni junačkim glasom: »Sivka-burka, sveznajući riđane, stani preda me kao list pred travu« — i u tom trenutku dotrčaće tebi konj. Ti ćeš ući u njegovo desno uho — umićeš se; ući ćeš u lijevo — odjenućeš se lijepo.

Tako reče otac i opet leže u grob. A Ivan uze ular i pođe kući. I uz put opet nabra pečuraka.

Došao, popeo se na peć, nikome ne pokaza svoj ular.

Braća pitaju:

— Šta je, Ivaška, je si vidio oca? Da li si ga nahranio?

— Vidio sam ga, nahranio sam ga — kaže Ivaška. — Sad je zauvijek legao u grob.

I braća su počela da žive kao i ranije, tiho i mirno. Stariji su se brinuli za domaćinstvo, a Ivaška je sve više provodio na peći.

A u to vrijeme izašlo naređenje od cara da svi mladi neženjeni ljudi idu u prijestonicu. Namislio car da uda svoju jedinicu kćer. Ali evo nevolje: neće ona ni bogata muža, ni viđenoga, ni kneževskog sina, ni bojarskog sina;

hoće samo da je silan jahač, da se od njega niko bolje ne drži na konju.

Uzbudio se sav mladi svijet, svaki se dotjeruje, uljepšava se i pripravlja se za carsku kćer.

I starija braća, čim su čula za carsku naredbu, počela se spremati na put.

Moli Ivaška braću:

— Braćo, povedite i mene!

Smiju se braća:

— Kuda ćeš ti, Zapećko, da ideš! Sjedi na peći i jedi pečurke.

Skočili su na konje i odjahali. I kad su se opraštali, još su i udarili Ivanušku bičem jedanput, pa drugi put.

A Ivan ništa ne mari! Viče za braćom:

»Srećan vam put, braćo!«

Potom uze svoju korpu za pečurke, pa i on otišao od kuće.

Izašao on u široko polje, pa zazviždao kao slavuj, viknuo junačkim glasom: »Sivka-burka, sveznajući riđane, stani preda me kao list pred travu«.

Samo što reče, vidi — konj juri, zemlja drhti, iz nozdrva plamen bije, iz ušiju dim se vije kao stub.

Stao konj pred Ivana i stoji kao ukopan.

Ivan pomilova konja po vratu, onda uđe u desno uho — umio se; u lijevo ušao — obukao se; i posta tako lijep mladić, ne može ni da se zamisli, ni da se pogodi, ni perom da se opiše!

Sjede on na konja, mahnu rukom, obode nogom, i ponese ga konj pravo carskome dvoru.

A pred dvorcem — neviđeno mnogo svijeta.

Uskoro izašao i car.

»Zdravo da ste, dobri mladići!« kaže. »Moja draga kći hoće da ispita vaše junaštvo i vašu vještinu. Eno, vi-

dite prozor pod samim krovom, viši od svih prozora? Ona će sjediti kod tog prozora. Ko na svome konju do nje dopre i sa desne ruke careve kćeri skine prsten, taj će biti njen mladoženja. Tri puta je dozvoljeno skakanje, a više se ne može«.

I sad jahači počeše da gone svoje konje! Skaču iz zatrke. Neko skoči do ograde, neko više drveća, do prozora careve kćeri ne može niko da dostigne.

Odjedanput, iznenada, jedan konjanik maše svilenim bičem.

Lijep i od svih mladića najbolji. Kako sjedi na konju, radost ga je pogledati, a konj juri da se zemlja trese.

Razmakne se narod pred jahačem.

A on lako ošinu svoga konja — umalo što ga konj nije podigao do samoga prozora.

Ahnuše svi, dive se, a jahač, kao da ništa nije bilo, odjaha dalje.

Jaše on pored braće, a njima ni na um ne pada da je to Ivan. Klanjaju se braća njemu. A on umjesto odgovora udari ih bičem jedanput, pa drugi put.

Zavikali su, zagalamili su svi.

»Drži ga, drži!«

Ali samo kako da se zadrži! Njemu se već izgubio trag.

Nije dojahao do kuće, otpusti Ivan svoga konja; obuče se u pređašnje odijelo, nabra punu korpu pečuraka i pođe kući.

Došao, pečurke stavio na sto, a sam se popeo na peć.

Uskoro su se i braća vratila.

— Pa, Ivaška, — kažu — ala je lijepa careva kći! Pa i mladoženje nisu loše, sve nalik na nas, hrabri mladići. A jedan — ljepši od svih, hrabriji od svih, zamalo pa da skoči do prozora careve kćeri. A kako je brz, niko nije

stigao ni da se okrene, a njega kao da nije ni bilo. Samo smo mi bili toliko vješti da ga udarimo jedno dvaput.

Ivaška kaže:

— Da nisam ja to bio, braćo?

— Eh, glup glupo i govori — smiju se braća. — Otkuda tebi, Zapećku, da dostigneš do te ljepote.

Drugoga dana opet isto.

Braća u dvorac, a Ivan za njima.

A pred dvorcem opet trka.

Ko se vine do vrata, ko i preko, a do prozora da stigne, niko ne može.

Poslije svih, gleda svijet, leti, skače mladi jahač; zviždi kao slavuj, maše svilenim bičem. I već je tako razigrao konja da se vinuo do samoga prozora. Samo nije stigao Ivan da skine prsten sa ruke careve kćeri.

Svi viču, galame: »Stoj, stoj!« A on ne gleda ni na koga, dalje jaše. I uz put ipak nije zaboravio da ošine braću svilenim bičem, jedanput, pa drugi put.

I ne dojahavši do kuće, otpusti Ivan konja, a sam nabra pečuraka, dođe kući i pope se na peć.

Odmah za njim dolaze braća.

— Pa šta, — pita ih Ivan — kako ste jahali i šta ste vidjeli?

— Opet, — kažu — bio je onaj junak. Do samoga prozora careve kćeri je skočio, ali ipak nije stigao da skine prsten. I kako je došao ne zna se otkud, tako je i otišao ne zna se kuda. Ni sa kim nije riječi progovorio, samo je nas pozdravio. I koga sve nismo pitali, ali niko ne zna kakvog je on roda i zvanja.

— Da nisam ja to bio, braćo? — govori Ivaška. — Zar me niste poznali?

Smiju se braća.

— Šta izmišljavaš ti, Zapećko! Ti ne umiješ ni da sjedneš na konja! Konj nije peć!

Trećega dana, opet, spremala su se braća da idu od kuće.

A Ivaška opet moli:

— Povedite i mene sa sobom, braćo! Makar jednim okom da pogledam vašega junaka.

Naljutila su se braća.

— Kuda, šumskom duhu treba da ideš! Sjedi na peći i jedi svoje pečurke.

Odjahala su braća, a Ivaška, kao i prije, za njima.

A careva kći čeka i ne može da dočeka dobroga junaka, a njega nema pa nema.

Na druge koji pod prozorom skaču ona i ne gleda. Istinu reći, nema šta ni da se pogleda.

Odjednom, ko zna otkuda, izjahao je Ivan junak na svome konju. Zviznuo je, kliknuo je, rukom mahnuo, nogom udario i najedanput skočio do samoga prozora. Udarila ga careva kći po čelu svojim prstenom, utisnula žig, a on joj skinuo prsten sa ruke, poljubio u usta i odjezdio dalje.

Braća su mu se slučajno našla na putu, a on ih je u prolazu i ovoga puta počastio bičem, pa ga nestade.

Ne dojahavši do kuće, otpusti Ivan svoga konja, zatim zaveza čelo, zavi krpicom prst sa prstenom, skupi uz put pečurke i pođe kući.

Popeo se na peć, čeka braću.

Uskoro su se vratila braća. Došli su ljuti, svakoga časa su se grčili, leđa su češali. Vidi se, dobro ih počastio Ivan.

— Šta, braćo, — pita njih Ivan — sigurno je već neko od vas skinuo prsten sa ruke careve kćeri?

— Šta se tebe tiče? — govore braća. — Ležiš na peći, i lezi. Nemoj da se miješaš u tuđe poslove.

Potom su oni vidjeli da je Ivan nešto uvezan i pitali su:

— Zbog čega si se ti, Zapećko, uvezao?

— Pa išao sam po pečurke i granjem se izgrebao — kaže Ivan.

— Da ne lažeš? Možda si pao sa peći? — smiju se braća.

Noću, Ivan je ležao i prohtjelo mu se da pogleda prsten. Odvio on ruku i, najedanput — kakvo čudo! Osvijetlila se sva kućica.

Uplašila se braća i povikaše:

— Šta se ti to, glupače, igraš vatrom! Upalićeš kuću.

A Ivaška se i sam uplašio. Ne zna šta da radi. Poče da skida prsten sa ruke. Braća su spazila dar careve kćeri.

— Gdje si uzeo taj prsten, Zapećko? — pitaju. — Da ga nisi ukrao? Jer to je prsten careve kćeri. Evo i pečata na njemu. Bolje da vratiš, ako ne, biće rđavo.

—Pa uzmite, — kaže Ivaška — šta će on meni. Ja ću proći i bez njega — i dade ga braći.

A u to vrijeme posla car svoje glasnike da pronađu mladića što je skinuo prsten sa ruke careve kćeri. Glasnici su obišli sve s kraja na kraj, u sve su kuće zavirili, i nisu zaboravili ni Ivana i njegovu braću. Ali kako bi mogli njega da poznaju kad to nisu mogla ni rođena braća.

Vratili su se glasnici caru i kažu:

— Nema njega nigdje. I trag mu se izgubio.

— Ne može to da bude — govori car. — Mora se on naći po svaku cijenu.

I naredi car da se priredi gozba u dvorcu i da svi budu na toj gozbi — i stari i mladi, i neženjeni i ženjeni.

Dopre glas i do Ivaškine braće.

Počeli oni da se spremaju na carsku gozbu.

U početku su se prepirali, a poslije se i posvađali zbog prstena, jer prsten je jedan, a njih dvojica! Ali najstariji je ipak pobijedio.

Otišla su braća u dvor. I Ivaška s njima. Kako je bio nečešljan i prljav, tako je i pošao.

Tjeraju ga braća.

— Kuda se trpaš ti? Hoćeš da ti se smiju, šta li?

Ali on neće da popusti, prikačio se, i šta je tu je.

— Slušaj, Zapećko, — mole braća Ivana — nemoj da ideš sa nama, nemoj da nas sramotiš. Mogu zbog tebe i nas da otjeraju.

— Pa ne, — kaže Ivan — vas će otjerati i bez mene. Nemam potrebe da idem uz vas.

I došli oni u carski dvorac.

A tamo su već bili postavljeni stolovi, sam car je razmještao goste i gostio ih raznim jestivima.

Uskoro iziđe i careva kći iz svojih odaja i poče da nudi goste medovinom. Sve obiđe, a koga je trebalo, nije našla.

— Izgleda da su me oči iznevjerile — govori ona. — Srcem ga dobro pamtim, a očima ga ne vidim. Neka iziđe i neka se kaže moj suđenik kod koga je moj zavjetni prsten.

Stariji brat iziđe.

— Evo, — kaže — prekrasna careva kćeri, tvoj prsten.

Pogleda careva kći prsten i odmah ga poznade. Potom pogleda starijeg brata — i mada ga i vidi očima, srcem ga ne poznaje.

— Gdje si uzeo ovaj prsten? — pita careva kći.

— S tvoje ruke — kaže najstariji brat.

— Ne, varaš ti mene — kaže careva kći. — Nisi ti uzeo ovaj prsten s moje ruke. I nema moga znaka na tvome čelu. Priznaj od koga si ukrao?

Predomišlja se najstariji brat, ne zna šta da radi, kako da se izvuče iz nevolje.

U isti čas spazi careva kći Ivana, na samom kraju stola, uze čašu sa medovinom i pođe k njemu. A on sjedi, čupav, prljav, sav garav — upravo onakav kao što je sišao sa peći. Pruži mu careva kći čašu medovine, i njeno srce zadrhta.

— Čiji si ti? — pita. — Otkuda si? Zašto si čelo vezao?

— Išao sam u šumu za pečurke i udario sam se — odgovori Ivan.

I kako mu careva kći smače zavoj — onda sve obasja svjetlost.

— Ovo je on, moj suđenik! — kaže careva kći. — Nije me prevarilo moje srce.

Prilazi njima car.

— Kakav je to suđenik? — čudi se on. — Možda srce tebe nije prevarilo, ali oči su te zaista prevarile.

A Ivan kaže:

— Dozvoli, oče care, da se ja lijepo obučem. Možda ćeš i ti mene onda poznati.

Car dozvoli.

Ivaška ustao od stola, zazviždao kao slavuj, viknu junačkim glasom, i k njemu dotrča Sivko-burko, sveznajući riđan. Ivan je ušao u njegovo desno uho — umio se, u lijevo ušao — lijepo se obukao, i postao je tako lijep mladić da se bolji ne može ni poželjeti.

Sad su ga svi poznali.

Samo ga braća nikako nisu mogla poznati. Bulje oči u njega, i samo se češu po potiljku.

A car uze Ivana za ruku, privede ga svojoj kćeri i kaže:

— Evo ti, kćeri moja draga, mladoženje kakvog si ti htjela.

— Dobro je, dobro, — kaže careva kći — samo mi reci, dobri mladiću, šta si uradio sa mojim prstenom?

— Dao sam ga svojoj braći — kaže Ivan — da bi se oni od mene otkačili. Oprosti im, radi velikog praznika, oni su i tako dobili svoje.

Tako su i riješili.

Potom, ne odlažući, proslavili su svadbu.

I ja sam tamo bio, medovinu i pivo pio, po usnama je teklo, a u usta nije poteklo.

(Ruska narodna bajka)

Slijedeća knjiga biblioteke »Lastavica« biće

DRAGAN KULIDŽAN

ŠUMA I PAHULJICE

Dragana Kulidžana poznaju već mnogobrojni mladi čitaoci po njegovim pričama i pjesmama objavljenim u dječjim listovima i časopisima i u knjigama kao što su: »Priča o januaru i Medi Medadaju«, »Priče iz Ježevog mlina«, »Srnin potočić« i »Sipajte, sipajte«. U njegovoj najnovijoj knjizi »Šuma i pahuljice« čitaoci će naći njegove najbolje priče i pjesme, zanimljive, pune lirike i opisa prirode. Njegove priče su, u stvari, bajke iz životinjskog carstva i carstva prirode, one sadrže u sebi i humor i pouku, i zbog toga će knjiga »Šuma i pahuljice« osvojiti mnogobrojne čitaoce, tim prije, što je ovo prva Kulidžanova knjiga štampana u biblioteci »Lastavica«.

BAJKE IZ CIJELOG SVIJETA

Izdavač: »Veselin Masleša«, izdavačko preduzeće — Sarajevo / Za izdavača: Jela Perović-Vukojević / Tehnički urednik: Ahmed Muhamedagić / Korektor: Nada Hlača / Naslovna strana i ilustracije: Adi Mulabegović / Štampa: Sarajevski grafički zavod — Sarajevo / Za štampariju: P. Grinfelder

